

(રાગ-માંડ; તાલ-કહેરવા)

મૈં દિવાની દિવાની, ^૧હુક ઘરકી ખ્યાસી;
 ભટક ભટક જબ સબ જગ થાકી, આ બૈકી કાસી^૨ ! - ૨૫.
 પંચ કિસ્મકી મિઠી મિલાઈ, કુટી બની અદ્ભુત,
 તૃપંચ મહલમેં દિર દિર થાકી, ઉઠી ભઈ જગત ! - મૈં૦ ૧
 કદ્દની પહેની ^૩ઇશ્ક હુકીકી, અંગ બિરાજા^૪ ભભૂત;
 ચોહું બીજા કાંધે પકરી, બની બડી અભધૂત !! - મૈં૦ ૨
 જાનગંગામેં મલ મલ નહાઈ, અહું બહાયા મૈલ;
 કાયા કંચન ચોહન લાગી, અલાખ દિખાયો જેલ !! - મૈં૦ ૩
 કામકોષકી ધૂની ધિખાઈ, શીત ભગા અજાન;
 ઉલ્કકડગ્રંથી ખાખ જલાઈ, ભઈ રોશની રાન !! - મૈં૦ ૪
 આતમકાસી ^૫કાસન લાગી, વિશ્વનાથ સબ ઢૌર;
 મૈં બૈરાજન રંગ^૬ દિવાની, પતા નહિ મુજ ઓર.! - મૈં૦ ૫

(૮૭)

(અનુષ્ઠાન)

હા અને ના તળી વર્ચ્યે, હૈયું આ જૂલતું હતું;
 જૂલતાં જૂલતાં આજે, દિવ્ય પંચ મહયો ખરો ! - ૧
 સજયાની તીક્ષ્ણ ધારે, ચદવું એ કવિઓ કથે;
 ભીજમની બાણશાય્યાએ, મૂદુ એથી હશે નકી ! - ૨
 મરીને જીવવું એ છે, જીવતાં મૃત્યુ લાધવું;
 જગતાં ઊંઘવું એ તો; ઊંઘતાં જગૃતિ તિહાં ! - ૩

-
૧. પરમાત્મા ૨. કાશી (આત્મસ્વરંપ) ૩. પાંચ કોષ ૪. ઈશ્વરી ગ્રેમ (Divine love) ૫. વૈરાજ્ય ૬. મૈલ ૭. ચિદચિદગ્રંથિ ૮. પ્રકારવા લાગી ૯. પરમાત્માનું દિવ્ય સ્વરૂપ

પડીને ચદવું એ તો, ચદતાં પડતી તિહાં;
રડીને હસવું એ તો, હસંતા આંસુઓ જરે ! - ૪
મૂકનું ખોલવું એ તો, બધિરો સાંભળે મુદા; ૧
પાંગળા નાચતા હરખે, આંધળા હેખતા મજા ! - ૫
બાપજુ મહેર તો કીધી, રાંકડો રંગ આ તર્યો;
તર્યો દૂધ્યો મર્યો જીવ્યો, મૃત્યુનો સ્વાદ તો લહ્યો !! - ૬

૮૮

(રાગ-કાંક્ષિ; તાલ-દીપચંદી)

(ગજલની રાહ)

લખવું અને બકવું નકામું, હા ! વધ્યું અવળું બધે !
લખવા અને બકવા થકી; ગ્રબુ ના મળે, ગ્રબુ ના મળે !! - ૨૫.
વાળીતણો ના વિષય એ, હા ! રોષ કુંઠિત જ્યાં થયો;
વેદો પુકારે માન મૂકી, નેતિ નેતિ સર્વથા ! - લખવું ૧
અનન્તને એ સાન્ત વાણી, રીત શી વણી શકે ?
માબાપની શાદી ખુશાલી, બાળ શું જાણી શકે ? - લખવું ૨
હે પંડિતો ? સાચું કહો, શું મેળવ્યું પાંડિત્યથી ?
જૂં વદો તો આજા છે, શ્રીરામની રહેમાનની ! - લખવું ૩
૩-પંડા વડે પંડિત વદે, ના ચીજ પંડા શી લહી !
ઢા ઢિલે મિશ્રી^૪ બધી વેચી, ન ચાખી, હા જરી !! - લખવું ૪
જ્ઞાની ખાખ્યો પોથાં પઢી, ઓલો^૫ વહી ચંદન મૂવો !
માંહે ખજનો જે ભર્યો હા ! અન્યને તે સાંપડયો !!! - લખવું ૪
પોથાંતણો ના વિષય એ, ના તર્કની ત્યાં તો ગતિ;
૬આગમ-અગોચર પંથ એ, ગુરુગમ બધી ચાવી રહી !!! - લખવું ૬

૧. આનંદથી ૨. અંતવાળી ૩. જીવખ્રસની એકતાનું જ્ઞાન ૪. ખાંડ
૫. ગધેડો ૬. જક્યો ૭. શાક્ષ્યથી ન જાણી શકાય એવો

લદ્યુ અને સિદ્ધાતથી, જે અન્ત હંસલ ના થયો;
 બાળી મૂકો સિદ્ધાતને, એ પાણિની પડતો મૂકો ! - લખવું ૦૭
 સુણી સુણાવી રામગાથા, ગર્થ કોટિ સંઘર્થો;
 એ અયન જે ના રામનું, પામ્યો વૃથા બોજે વહ્યો ! - લખવું ૦૮
 પર્વો અદારેનાં કીધાં, પારાયણો તેં આરતી;
 જે બા વિષે ના રત થયો, તો જન્મ એળે રે ગયો ! - લખવું ૦૯
 વેઢો પઢી લહેદાનીઅત, જે ના કીધી હંસલ બધે;
 વાળી થકાવી હા વૃથા ! આયુરસી દુંકી કીધી !! - લખવું ૧૦
 ગીતા ઉકેલી ના સમી, ત્યાંગી થયો જે ના જરી !
 ઝૂદી ઝૂદી મૂવા કપિ, મોતી મળ્યાં ના જળનિધિ !! - લખવું ૧૧
 ઉપનિપદ સારાં ઓચર્યો, પાસે ન બેઢો રામની !
 જળ જળ કહી ખાસે મર્યો, પાણી ન પીધું કાં જરી ? - લખવું ૧૨
 રંગ પોથાં પુસ્તકો કેંકી બધાં દરિયાવમાં;
 મૂળો થઈ દૂખી રહે, સમુંદ્રે એ શાહુના ! - લખવું ૧૩

૮૮

એક અલાય નિરંજન સબ જગ, ભૂચર ઐચર એક હિ ખાસા,
 ખમ્મન અતરી શૂદર ભંગી, મલેચ્છ અનારજ એક હિ શ્વાસા;
 પશુ પંછી અરુ કીટ પતંગા, જળથળ સબ જગ એકહિ દેવા,
 સ્વર્ગભુવન અરુ સસ પતાલા, ગિરિકંદર જંગલ નદી નાલા. - ૧

૧. લદ્યુકૌમુદી ૨. ધ્યેય; મોક્ષ ૩. રામાયણ ૪. સ્થાન (અહીંયાં)
 સ્વર્ગપ ૫. મહાભારતનાં ૬. તેજ (આત્મતેજ) ૭. જીવઅલ્લની એકતા
 ૮. દોરી ૯. સમુદ્ર ૧૦. પરમાત્માનું સર્વવ્યાપી સ્વર્ગપ ૧૧. અનાર્થ.

राम कहे रहेमान कहे कोई, १ अउर्मज्जुद कोई भुज वर्खाना,
 कृष्ण कहे काईष कहे कोउ, जून कहे को पारसनाथा;
 महादेव कोउ गणपति हेवा, शक्ति कालिका को कर सेवा,
 वस्तु एक तिन नाम अनन्ता, ३५ मृत्तिका घटघट पेखा। - २
 घटघट रमता राम रमेया रहेम करे रहेमान कहेया,
 अंतहु अ अउर्मज्जुद मिटावे, कर्षत हुः अडा कृष्ण कनैया;
 जूत-ठन्डिय सो जून कहेलाना, प्रेम पिलावे पारसनाथा,
 ईशु ईश्क^२ अंतर पूर खलावे, कर्म मिटावे काईस्ट दाता। - ३
 भुजिप्रकाश भुज कहावे, महादेव सभ देवनराना,
 कालनियामक कालि कहावत, जनगणादेवा गणपति माना;
 व्यापक भ्रह्म मिटावत अमको, ३ शिव करे शंकर कहेलाना,
 संकर मिश्री ४ अंड कहो कोई, स्वाद अनेरा एक वर्खाना। - ४
 गहना^५ घाट अनेक दिखावे, अंदर कंचन एक हिँ जाना,
 ईसविध आतम सभ जग व्याप्यो, सभ कोई कहे अपने मनसाना;
 ५ पेड अनेक लीतर रस एका, ७ साहेब एकहि इप अनेका,
 नामइप सभ छोड निकम्मा, अंदर पेखत रंग रमेया ! - ५

६०

(राग-पीलु; ताल-कहेरवा)

तपसी, छोड दिया संसार !
 जैसी सूकर विषा भाई,
 तैसो भवसु अ मुज मन आई,
 दत्तदिगंभर मन लुभाई ! - तपसी० १

१. पारसीओ पोताना ईष्टेदेवने ए नामे ओળाए छे २. सर्वात्मलाव;
 प्रेम ३. कल्याण ४. अंड ५. धरेणां ६. झाड ७. परमात्मा ८. सूवर.

લોકલાજ સબ છોડ પરાઈ,
 તાર મંજુરા ખૂબ બજાઈ,
 નંગી હોકર જગ દ્વિર આઈ ! - તપસી૦ ૨
 સગા સહોદર મન ન ભાઈ,
 સાધુકી સંગત ચિત્ત ચુરાઈ,
 ખાનપાન મન સબ બિસરાઈ ! - તપસી૦ ૩
 ધન દોલત સબ મિઠી મનાઈ,
 હાડચામ યહ કઢુ ન ભાઈ,
 નામ નિકમ્મા મોહ ત્યજાઈ ! - તપસી૦ ૪
 ૧ સૂરતનૂરતકી ગોલી ચલાઈ,
 ૨ બંકનાલ ગાઠ અગમ જીતાઈ,
 અલઘ નિરંજન તંખુ તનાઈ ! - તપસી૦ ૫
 મનમક્કાકી હજ કરાઈ,
 સંતખચન જમજમ^૩ પિલાઈ,
 ૪ પિયા-ગલ-કાબા ખૂબ ચૂમાઈ ! - તપસી૦ ૬

૧. વિજતીય (દેહાદિવિષયક) વૃત્તિઓના તિરસ્કારપૂર્વક સજતીય (જીવઅનૈક્યતાવિષયક) વૃત્તિઓનો અખંડ એકધારો પ્રવાહ ૨. વાંકી નેળ; ત્રિકૂટીની ઉપરનો સુષુપ્તિશાનો વક (વિષમ) માર્ગ જ્યાંથી સુરતી ઉપર ખ્રસ્તંધ તરફ ચેઢ છે. ૩. કાશીની જ્ઞાનવાપીની માફક મુસલમાનોમાં પવિત્ર મનાતો મફકાનો એક ઝૂલો; જેના જળનું આચમન કરવાથી યાત્રિકો પોતાને પાવન થયેલા માને છે. ૪. પ્રાણપતિ પરમેશ્વરના ગાલરૂપી કાબા (મફકાની મરણુદ્ધારો એક પત્થર છે. જેનું યાત્રિકો પવિત્ર પ્રેમભાવથી ચુંખન કરે છે અને જે યાત્રિકોનાં પાપ હરણ કરી કરીને અત્યારે કાળો થયેલો છે.) અહીંયાં નિર્સર્જમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા પરમાત્માના સૌનંદર્યને ગાલની ઉપમા આપી છે અને તેજ જાનીઓનો કાબા છે; અને સર્વત્ર એ સૌંદર્યનો સાક્ષાત્કાર કરવો, એજ કાબાનું ચુંખન છે.

પશુ પંથી સબ એક સમાઈ, નર નારી કણુ ભેદ ન પાઈ,
એક અલખ સબ નજરોં આઈ ! - તપસી૦ ૭
રંગ દિવાના દ્વિર ક્રિર ગાઈ, સોહું સોહું બેણુ બજાઈ,
વૃત્તિ-ગોપીકા વ્રજ નચવાઈ ! - તપસી૦ ૮

૬૧

(રાગ-ભૈરવ; તાલ-ત્રિતાલ)

હુમારા અસ્થાન મરઘટઘાટ - ૨૫.

મડાં જલે જહાં દિનરૈનાં સબ, પ્રેમઅગનમસ્તાન ! - હુમારા૦ ૧
૧ યુદ્ધિપતિકા પ્રેત જલાકર, રૂદ્ધ સતી ભઈ નાર ! - હુમારા૦ ૨
દુઃખ દુઃખા સબ રોને લાગે, માતપિતા અવસાન ! - હુમારા૦ ૩
પંચભૂતકા નાચ તમાસા, પચીસ દેખનહાર ! - હુમારા૦ ૪
૫ વાસનકૂતરભસન લગે તબ, ભાગે શ્યાળ્યે તમાં સાથ ! હુમારા૦ ૫
રંગરંગકા ધૂમ ધડકા, દેખત રંગ નિવાત ! - હુમારા૦ ૬

૬૨

(રાગ-ભૈરવી; તાલ-કહેરવા)

(રામનામ તું ભજ લે ખ્યારે-એ રાહ)

વાહ ફૂકીરી ! કૌન અમીરી ? દાસી તેરે ચરણોમેં;
રાજ રંક જમીનદાર સબ, ચાકર તેરી નજરુંમેં ! - ૨૫.
કોઈ દિન ખાવે માલમલીદા, કોઈ દિન ફૂકુભૂકુકા હૈ;
કોઈ દિન ચાવલ ચના ચખીના, કોઈ દિન અકુક ધૂતરા હૈ ! વાહ૦ ૧
કદિ તો પહુને જરિયન જમા, કોઈ દિન સિર્જ લંગોટી હૈ;
કોઈ દિન ચોળે રાખ ભલૂતિ, કોઈ દિન કાયા નંગી હૈ ! વાહ૦ ૨

૧. અહુંકારદૂપી પતિ ૨. ક્રૈટ ૩. મોત ૪. વિષયવાસનાઓડૂપી ફૂતરાં
૫. અનાત્માકાર વૃત્તિઓડૂપી શિયાળ ૬. અજ્ઞાનદૂપી અંધકાર
૭. નિર્ભયતાથી; નિર્વિકારપણે.

કોઈ દિન બૈઠે મહલ જરોઆ, કોઈ દિન મરઘટ^૧ સોતે હૈ;
 કોઈ દિન શહર વજુકા વાડી, કોઈ દિન જંગલ જાડી હૈ ! વાહો ત
 કોઈ દિન ઘોડા મોટરગાડી, કોઈ દિન પેદલ સ્વારી હૈ;
 કોઈ દિન પાંવ દબાવત દાસી, કોઈ દિન સોઝ ભારી હૈ ! વાહો ૪
 કોઈ દિન ઉછતા અખીલ-ગુલાલા, અતાર કુલેલ સુગંધી હૈ;
 કોઈ દિન ધૂમાધૂળ ઘડાકા, સિર પર જૂવાં ખેલત હૈ ! વાહો ૫
 કોઈ દિન પંડત મંડત^૨ સારે, કોઈ દિન દુરિજન હંડત હૈ;
 કોઈ દિન ગાવતનાચત નંગે, કોઈ દિનદુઃખદિનાવ રૂપે ! વાહો ૬
 કોઈ દિન શાસ્તર સુખસંવાદા, કોઈ દિન મૂરખ મૂક રહૈ;
 ખાહિર રંગ^૩ અનેક ધરે કિન,^૪ અંદર હેખત એકહિ હૈ ! વાહો ૭

૬૩

(રાગ-ભીમપિલાસ; રાગ-ત્રિતાલ)

(સખસે ઊંચી પ્રેમસગાઈ-એ રાહ)

સતસે નાહી ચીજ પરાઈ;

જહાં હેખો વહાં આપુ સમાઈ, રૂપ અરૂપ દિખાઈ - ૨૫.
 એક નૂર વિધુ^૫ સુર^૬ પ્રકાશ્યો, મૃગજલકિરણ એહિ;
 સત્તરંગ ધનુ આપ દિખાયો, અંત આપુ સમાઈ - સતસે ૧
 એક બુંદ નખ શિખ તન વ્યાખ્યો, હુહી ચામ સખ એહિ;
 પતિ કૂલ ફ્લ શાખનમાંહી, એક ^૭પેડરસ સમાઈ - સતસે ૨
 જલતરંગ અરુ ફેન બુદ્ધબુદા,^૮ બરકન શીકર^૯ સોઈ;
 એક મૃત્તિકા ધાટ ધડાયો, ધટકટોરી કહાઈ. - સતસે ૩
 એક તંતુ પટ સખ બિખરાયો, વિધવિધ રૂપ દિખાઈ;
 અશ્વસ્વારછવિ ભિત્ર દિખાયો, ^{૧૦}અંત રંગ^{૧૧} સમુજ્ઞાઈ. - સતસે ૪

૧. સમશાન ૨. પૂજે; માન આપે ૩. વેષ, રંગ ૪. લેકિન, પણ
 ૫. ચંદ્ર ૬. સૂરજ ૭. જાડ ૮. પરયોટા ૯. પાણીનાં ફોરાં ૧૦. છેવે
 ૧૧. રહુસ્ય

(રાગ-માંડ; તાલ-દાઢરો)

૧. ખાલમ આજે મારે દેશ મારો જોખન ખીથો જય ! - ટેક.
 રત અકારી નેન ન મીચે, પલક પલક જુગ જય;
 સુની સેજડી આંસુભીની લોક વગોવે હાય ! - મારો ૧
 ૨. કુસુમાકર કે સુડે કૂદ્યો, ભર પીચકારી માર;
 સમી સાહેલી હોરી ખેલે, એકલડી હું નાર ! - મારો ૨
 ધર ધર હોળી કાષ જલાવે, મનહોળી તન ખાખ;
 પ્રેમભલૂતિ ચોળી અંગે, પિયુ પિયુ કેદું માળ ! - મારો ૩
 ૩. બંગ ગુલાબી ચિખુક^૩ સૂકાયો, શિર પર જયા સુહાય;
 અંગભલૂતિ હેખી પેલો, અનંગ^૪ દિલ હરખાય ! - મારો ૪
 હૃદયકમળની સેજ બિછાવી, સોહું પંખો હાથ;
 વાસનવસ્ત્ર^૫ ફગાવી વાલમ, વાટ જોઉ દિનરાત ! - મારો ૫

(રાગ-સારંગ; તાલ-કહેરવા)

(સામરે અજહુન આયો-એ રાહ)

ઘનધોર વ્યોમ^૬ અજ છાયો,^૭ નભમેં સુરધનુ^૮ ખીચવાયો. - ટેક.
 નીલકંઠ^૯ મન મોદ^{૧૦} ન માયો, થેઠ થેઠ નાચ નચાયો;
 બનપંછી મલહાર ગવાયો, બિરહી મન ઘખડાયો;
 પિયાસે નેહ લગાયો ! - ઘનધોરો ૧

૧. આ લક્ષ્મિશૃંગારરસના ભજનમાં પત્નીની પતિમિલન માટેની વ્યાકુળતાના દૃપકથી લક્તની પરમાત્મગ્રાસિ માટેની વ્યાકુળતાનું વર્ણન કર્યું છે. આગળ કેટલીક ગરખીઓ અને ભજનોમાં પણ આજ દૃપક છે.
૨. વસંતત્રણ
૩. ગાલ
૪. કામદેવ
૫. વાસનાઓડી વસ્ત્ર
૬. આકાશ
૭. આજે
૮. મેધધનુષ
૯. મોર
૧૦. આનંદ

ઉલ્લે તર ગંગા પલ્લે તર જમુના, બીજામે ગોકુલ આયો;
 આતમ-કા' ન સંગ વૃત્તિ-ગોપીકા' મનહર રાસ રચાયો;
 સુરવરગળા^૧ દેખન ધાયો ! - ધનધોરણ ૨
 મન-ખૃંદાભન મોહન નાચત રવિ વિધુ^૨ રથ થંભાયો;
 સોહં બંસી મધુર બજાવત, કાલીય-કામ હરાયો;
 શૂન્ય સમુદ્ર ધાયો ! - ધનધોરણ ૩
 મેડક^૩ મધલી શખદ સુનાયો, પિકમુખ મૌન ધરાયો;
 અખધૂ અંગ ધૂલ હુઈકી પુનિપુનિ^૪ ગગન ઉડાયો;
 બાલક-સો મન ભાયો ! - ધનધોરણ ૪
 મુનિ^૫ ઉત્તમની મોજ મન માન્યો, ચુંદરશ્યામ દિખાયો;
 અંધપ્રકાશ પરમ જગ છાયો, રંગ તમિજ્ઞા ટાર્યો;
 ભવકો ભરમ મિટાયો ! - ધનધોરણ ૫

૬૬

(રાગ-ભૈરવી; તાલ-ત્રિતાલ)

(દ્વણ દેખ લો-એ એકતારાની ધૂત)

(સંસ્કૃત શ્લોકને આધારે)

અવધૂત દેખ લો,

જેથી જન્મમરણ મિટ જય રે.

અક્ષર જે અવિનાશી સઘણો, જડ ચેતન ભરપૂર;
 સર્વશ્રેષ્ઠ વરેણ્ય કહાવે, સભર ભર્યું એક નૂર. - અંદો ૧

૧. દેવસમૂહ ૨. ચંદ્ર ૩. દેડકો ૪. કોયલ ૫. ફરી ફરી ૬. જ્ઞાની;
 અવધૂત ૭. મનની સંકલ્પવિકલ્પ રહિત સ્થિતિ ૮. ઈન્દ્રિયોને અગોચર
 એવો સ્વરૂપપ્રકાશ ૯. રાત્રિ (મોહરિપી)

ધૂત તિરસ્કૃત સંચૂતિબંધન, અલખનિરંજન દેવ;
 તત્ત્વમનિ પદ લક્ષ્ય, ધરે કિન ભક્તન કારણ દેહ. - અ૦ ૨
 આરાપાશ ન સ્પર્શો જેને, આદિ અંત નહિ મેલ;
 નિજાનંદમાં મસ્ત કરે જે, રૂચેલ કુરૂચેલ ધરેલ. - અ૦ ૩
 વાસનાનો લેશ ન જેને, વાળી સદા નિર્દોષ;
 ભાવિભૂતની ચિંતા નાહીં, વર્તમાન સંતોષ. - અ૦ ૪
 દેહતણું નવ ભાન જરાયે, ધૂલિધૂસર અંગ;
 ધ્યાનધારણાવર્જિત નિર્મલ, નિત્ય, સમાધિ - અલંગ. - અ૦ ૫
 ખાનપાનની ચિંતા નાહીં, ચિંતન તત્ત્વ અલેખ;
 અહંકાર તમ ચેષ્ટા નાહીં, વિરલો જોગીલેખ. - અ૦ ૬
 સુર નર મુનિજન વેદે જેને, મૂઢ કરે હડધૂત;
 સ્વાર્પણથી જે દત્ત કહાવે, રંગ ઓહ અવધૂત ! - અ૦ ૭
 શ્વાન સુરભિ સમદાષ્ટ દેખે, ઉંચનીચ નહિ ભેદ;
 પ્રસ્વૈર-સમાધિ બૂજે તેને રંગ રહે ક્યાં ખેદ ? - અ૦ ૮

૮૭

(રાગ-માંડ; તાલ-કહેરવા)

હું ભિખારી ભિખારી, ગુરુધરની દાસી;
 ચોરાશી ધર ભિક્ષા માળી, તોયે રહી ઉપવાસી. - ૨૫.
 પાંચ પચીસ બતીસ ગલી ભરકી, લીધાં રથ્યાચીર;
 નિર્ગુણ કંથા કાંધે પહેરી, બની ભિક્ષુણી ધીર ! - હું ૧
 ૭અહું-આપ તન રાખ લગાવી, હાથ લીધો પંચપાત્ર;
 કોહું કોહું કરતી ચાલી, સોહું મળિયો સાથ ! - હું ૨

૧. સારું વસ્ત્ર ૨. કાટયું તૂલ્યું વસ્ત્ર ૩. ધૂળથી અરડાયેલું ૪. ગાય
 ૫. કાવે તેવા વર્તન અથવા સ્થિતિમાં મનની અલંગ અલ્લાત્વભાવે સ્થિતિ
 ૬. રસ્તાનાં ચીથરાં ૭. અહંકાર બાળીને બનાવેલી ભલૂતિ ૮. કમંડળ
 અથવા ભિક્ષાપાત્ર.

યંચ પકવાને ભરી કાવડી, ક્રિર ક્રિર ખાલી આપ;
 પુણ્ય પાવડી ખટાખટ ચાલી, ક્રિર ક્રિર ઉડી આલ ! - હું૦ ૩
 કામ-કેશ શિર જટા ચદાવી, વિરતિ^૨ વરરસ સાર;
 પાપપુણ્યની ગઠરી ગહુરી^૩ છોડી ગુરુદરખાર ! - હું૦ ૪
 ગંગા જમુના સરસ્વતી નહાઈ, કીધાં અડસઠ ધામ;
 અલખ ખલક સબ નજરોં આઈ, આઠો દિશા વિશ્રામ ! - હું૦ ૫
 અલખ નિરંજન ભવુહ:ખલંજન, જ્યાં દેખું ત્યાં રામ;
 દર્શન પાઈ સૂરત ગંવાઈ, સઘળાં સરિયાં કામ ! - હું૦ ૬
 જ્ઞાનોચિછાએ ભરી પેટડી, શૂન્યસુધા જલપાન;
 ભઈ મત મૈં રંગ દિવાની, કયા પરવાહ જગ આન ? - હું૦ ૭

૬૮

(રાગ-તિલક કામોદ, તાલ-દીપચંદી)

આવો જો સંતો તો વાતો બે કરીએ, દિલ દુખડાં વિસરીએ રે-૨૬.
 કામાદિ બાળીને ધૂણી ધીખવીએ,
 અવધૂત ધૂન ગજવીએ રે - આવો૦ ૧
 જ્ઞાનગંગા નિત સ્નાન કરીને, આતમેદ રીજવીએ રે - આવો૦ ૨
 સતનું તે ગોપીયંદન કરીએ, મૌનની માળા જપીએ રે - આવો૦ ૩
 એરવેરની હોળી કરીને, પ્રેમ પીચકારી રમીએ રે - આવો૦ ૪
 દૈતની ધૂલિ ધૂળેટી રમીએ, કણણ રંગ રેલવીએ રે ! - આવો૦ ૫

૬૯

(રાગ-દેશ, તાલ-કહેરવા)

મન મૂર્ખ નાદાન અતિશો, શી રીતે સમજવું રે !
 પારદ હોયે રસથી ખાંધું, દ્વિરદ^૪ અંકુશે ખાણું રે ! - ૨૬.

૧. કામનાઓ ૨. વૈરાણ્ય ૩. ભારે ૪. પારો ૫. હાથી

सांद नाथ ऐंची समजवुं, मृग नाहे लोभावुं रे;
 १ इषिवर मंत्रे मोह पमाहुं, वृश्चिक उडावुं रे. - मन० १
 पवन खंकगढ केद करावुं, सुरतसांडसे खांधुं रे;
 भूत भूवो थर्ठ नाय नयावुं, आभर अधवय ढाहुं रे. - मन० २
 बाणक भिष खवाहुं प्रेमे, युक्तिप्रयुक्ति लगावुं रे;
 समजे तो सोविध समजवुं, आडे गाल सूजवुं रे. - मन० ३
 भजनकेकथी सान भूलावुं, विधविध रंग रमाहुं रे;
 मारी अभर भोक्तपद आपुं, आवागमन मटाहुं रे ! - मन० ४

900

(राग-बैरव; ताल-कहेरवा)

एक अगोचर खल्ल प्रकाशे, घटघटमां अविनाशीजु;
 सत्य निरंजन निष्ठिय निर्मल, ए विषा सर्व विनाशीजु. - एक०
 कर्ण विना सहु राष्ट्र सुणो जे, नेन विना जग आणेजु,
 ए जाण्या विषा सुख नव पामे, भूरभ मन को काणेजु - एक० १
 छोडी तंदुल तुष्णे वणगे, तृसि ते केम थारोजु ?
 येतन छोडी जडने भजतां, भवलीति क्यम जशेजु ? - एक० २
 मन बुद्धि छे चाकर जेना, करता हरिहर सेवाजु,
 ते विश्वंभर नयने नीरणे, आप दिगंभर देवाजु ! - एक० ३
 पदतां पदतां पंडित पडीया, सुख पाम्या सत्संगीजु ?
 अंगवस्त्र रंगे रंगारा, राज करे दिलरंगीजु !! - एक० ४
 सिंचत सिंचत माणी मरता, सुख पामे उलोरंगाजु;
 नहातां नहातां भरे डेडकां, मन चंगा घट गंगाजु !! - एक० ५
 गुरुगम कुंची द्वार बंध छे, ताणु विरलो खोलेजु;
 धन दारयुं मंदिर-शिखरे, पण हाथ न आवे कोर्येजु ! - एक० ६

(રાગ-આસા માંડ; તાલ-કહેરવા)

કક્કો કહું છું દ્યાન દઈ સહુ સાંભળો; - ૨૫.
 કક્કા કર્મ તણી છે વસમી વાટડી,
 વાવે તેવું પામે સહુ કો જીત જો;
 કૂડાં કર્મ તણું કણ કૂડું છે નકી,
 રડાં કર્મ તણું કણ રૂડું જાણજો - કક્કો ૧
 ખગખા આખર બિલ્લી સાકર શું લહે ?
 ખેલાડીની લીલા બંદર બાંડ જો ?
 ૨ ખદ્દક બિચારી અલખ નિરંજન શું લહે ?
 આળજળે ગંગાજળ માની નહાય જો ! - કક્કો ૨
 ચાંગાં, ગુરુગમ મારગ છે અતિ દોહ્યલો,
 પોથાં થોથાં તર્કતણું નહિ કામ જો;
 મસ્તક મૂકી પ્રેમ અગન શરૂઆત જો,
 ચઢવું અવધટ ઘાટે પંથ બિહામણો - કક્કો ૩
 ઘાધા, ઘટઘટ વ્યાખ્યો આતમરામ રી,
 એ વિણ નાહીં જળથળ ઠાલો ઠામ જો;
 ઘાટ અનેરા ધાતુ નિર્મણ એક જો;
 નામ અનેક વસ્તુ સાકર મીઠડી - કક્કો ૪
 ચચ્ચા, ચંચળ મનનું નિરાદિન નાચતું,
 રામતણે ખુંટલડે તાણી બાંધ જો;
 પ્રીતિ ચંદ્રચકોર પ્રભુ શું રાખ તું,
 બેડો થાશે જન્મમરણનો પાર જો. - કક્કો ૫

૧. બાંડો, અક્કલરૂપી પુષ્ટિથી રહિતર. દુનિયા ૩. લક્ષણાતીત

૪૪૭। છત્રીસ વાજાં વાગે સુણ જો,
 નાદ ન માયે મીઠો અંતરઆભમાં;
 ૧૫૧ કાન ફેરવી સાંખળશો જન જેહ જો,
 ૨ આપો ભૂલી આપ સમાશો રામમાં.- કક્કો ૬
 ૪૪૮, જનમ જરા ભય માયે રે ભમે,
 સ્થાવર જંગમ સરવ તેહનો હાથ જો;
 આપ અજંપા જણી જે જન રે જપે,
 ભવલયદુખડાં તેનાં નાસે આપ જો- કક્કો ૭
 ૪૪૯, જલદો જીર્ણ થતાં જન તે ત્યજે,
 હરખઉમંગે બીજો ધારે દેહ જો,
 જીર્ણ શરીરો મૂકી જીવડો અન્ય જો,
 ધારે તેમાં દુઃખ શાનું તું રે કરે ?- કક્કો ૮
 ૪૫૦ ટકુ દેહ, આતમા સ્વાર જો;
 મન માને ત્યમ ફેરવતો જગભાગમાં;
 થાકી જતાં અન્ય પલાણે અશ્વ જો,
 પંથ કાપતો જય અગમદરખારમાં.- કક્કો ૯
 ૪૫૧, ઢાકુર એક જગતનો રામ રી,
 એ વિષા નાહીં અન્ય થળે વિશ્રામ જો;
 ૩ પાંચ પચીસ ઢગ લુંટી અધવચ વાટ રી,
 અંત સમે દેતા સહુને એ છેહ^૪ જો.- કક્કો ૧૦

૧. વૃત્તિ અંતર્મુખ કરી ૨. અહુંકાર, દેહાત્મભુદ્ધિ ૩. પૃથ્વી, આપ,
 તેજ વાયુ ને આકાશ, એ પાંચ તત્ત્વો, અને તે દેરેકનાં પાંચ પાંચ મળી
 પ્રચ્છીસ ગુણ, એ બધા પોતાનામાં આત્મભુદ્ધિ કરાવી જીવાત્માનું
 સ્વાત્મધન લુંટી લે છે; તેથી તેમને ઢગ કહ્યા છે. ૪. ઢગો.

૫૬૧, ડાંડુ કામકોધને માર જો,
 બેઠા રોકી સ્વર્ગતણી એ વાટડી;
 માયાડાકણ વળગી ડોકે હેખ જો,
 મારગમાં ^૧સેતાનતણી છે હાટડી. - કક્કો ૦ ૧૧
 ૬૬૨, દ્રમદ નોલ ગગનમાં વાગતુ,
 જગ ઉઠ ગુરુ સાથ અગમગઢ પહોંચ જો;
 રાખ સત્ય તરવાર, શીલની દાલ તુ,
 મારી મનમાતંગ, ^૨ વેગથી દોડ જો. - કક્કો ૦ ૧૨
 તતા, ચોદિશ તિતિમિર છવાયું અંધ હા !
 સોહંભાવ પ્રજવાળ જ્ઞાનનો દીપ જો;
 પ્રેમભક્તિ દીવેલ પૂરી ^૩હદપાત્રમાં.
 નિષ્કામ કર્મ મૂછ હથ્યું ^૪વાટ સંકોર જો ! - કક્કો ૦ ૧૩
 થથથા, સ્થાવર જંગમ સઘણે એ હરિ,
 પથ્થર પાણી પશુપંખી સહુ ઠામ જો;
 લીલા એની અકળિત અપરંપાર રી,
 વિણ થંબે લટકાવ્યું અધર આકાશ જો ! - કક્કો ૦ ૧૪
 ૬૬૩, દાન દયા દમ ^૫ હેવી સંપદા,
 પુષ્યપંથનું એહ રુચિર ^૬ પાથેય ^૭ જો;
 દંબ, દ્રેષ ને દર્પ ^૮ હેહગુણ છે ખધા,
 જે રાખે તે નરકતણા અધિકારી જો. - કક્કો ૦ ૧૫
 ધદ્ધા, ધર્મતણો મારગ છે અતિ દોહ્યલો,
 ડગલે ડગલે કુર્મ કુંગર હેખ જો;

-
૧. લોભસેતાન
 ૨. હાથી
 ૩. અંધકાર
 ૪. અંત:કરણઝપી કોરિયામાં
 ૫. હાથ
 ૬. ઈન્દ્રિયનિગ્રહ
 ૭. સુંદર
 ૮. ભાતું
 ૯. ગુમાન.

હેઠે રાખી હામ મુખે હરિનામ લો,
 ચદવું રોકી શાસ અચળગાઠ આપ⁹ જો.- કક્કો ૧૬
 નજીબા, નામતણો આધાર ધર્ણીના ધામમાં,
 નામ નામીમાં લેદ નહિ લવલેશ જો;
 નામે તરિયા પથ્થર પહાણા આપમાં,
 નર નારાયણ થાય, નહિ સદેહ જો.- કક્કો ૧૭
 પાપા, પરદુ: ખલંજનતા છે પુષ્ય રે,
 પીડ પરાઈ પાપ કારમું પેખ જો;
 આપપીડથી જન પરપીડા જે લહે,
 ધન્ય ધન્ય અવતાર એહ જો.- કક્કો ૧૮
 ક્રદ્ધકા, ક્રક્કડ છેલ છખીલો તું બન્યો,
 ક્રક્કડ હાલે હોડ કાળનો પેખ જો;
 કંકો મૂકી સંતગુરુચરણે નમો,
 સંતગુરુ ભગવાનથાન દરવાન જો.- કક્કો ૧૯
 નજીબા, બદુબક મૂક બડાઈ આપની,
 મૂગો બેસી રામ હૃદ સંભાર જો;
 તુંથી નવ ઊંડે સણી તૃણધાસની,
 એની સત્તાથી ચાલે તવ શાસ જો.- કક્કો ૨૦
 ભલ્ભા, ભાવભક્તિનું નામ ન તુજમાં, શું થશે ?
 ભવદુખું તે કેમ મટે તુજ, પેખ જો;
 ભાંડ ભવૈયા ભોજન નિત નિત રે જમે,
 સંતસાધુમુખ જાય ન એકે કણ જો.- કક્કો ૨૧

૧. પોતાની જતે ૨. તે તે નામથી ઓળખાતી વ્યક્તિ ૩. પાણીમાં.

મરમા, મરતાં પહેલાં મરવું જીવન એ નકી,
 મમતા-મોહ-મગર મારી મસ્તાને જો;
 મનકુંજર અંકુશ વિષ વરા થાએ નહિ,
 શાસા અંકુર દાખ પળોપળ નેમાં જો.- કક્કો ૨૨
 યચ્છા, યમનિયમોનું બધતર છે નકી,
 હેખી ભાગે ડેઢુર થકી યમદૂતનાં જો;
 યારી રબથી એક સખી હઠ રાખની,
 જનમ ધર્યાનું સાર્થક થાશે હેખ જો.- કક્કો ૨૩
 કર્રા, રામસારથી હેહરથે તું થાપ જો,
 હેખી દુર્મન નાસી જાશે આપ જો;
 દોરી જીવન સોંપ એહના હાથમાં,
 એહ રમાડે તેમ રમે ઉભવરંગમાં.- કક્કો ૨૪
 લક્ષ્મા, લોભ લાલચો વિષયતળી વસમી ઘણી,
 મૂકી લવરી છોડ નકામી આપ જો;
 જનમ માનવી કોરિપુષ્યક્ષળ એ નકી,
 કોડી મૂલે વેચ નહિ નિલાલ જો.- કક્કો ૨૫
 વાવા, વહેમ વસવસા^૪ મનના સર્વે હે મૂકી,
 તન ધન વાલમ^૫ કર સર્વે કુરખાન જો;
 શાખ ઓચરે વાળી જે જે હેતથી,
 તે તે સર્વે વાલમ મીઠાં ગીતાં જો.- કક્કો ૨૬

-
૧. યોગાભ્યાસના, નિયમથી ૨. પરમાત્મા ૩. સંસારદ્વી રંગભૂમિમાં
 ૪. અમણાઓ ૫. પતિ, પરમેશ્વર

શાર્શા, હેહ શખ્દ છે આતમ માંહે અર્થ રી,
 શખ્દ છોતરાં દાણો નિર્મણ અર્થ જો;
 હેહ છોતરાં છોડી હેહી^૧ હેખ રી,
 કોશ ફોતરાં ફેકી ઉરેશમ કામ જો.- કક્કો ૨૭
 ખજા, ખદ્દશનું જે અંતર માંહે રે વસે,
 ઘેરી ગાઠને મસ્ત ફરે બેદોર જો;
 સંયમખડગ^૨ ગ્રહી કર વેગે હોડ રે,
 ખાખ થયે ગૃહ, કુપ ન લાગે કામ જો.- કક્કો ૨૮
 ચસ્સા, સાર વસ્તુ છે એક જગતમાં જો ફરી,
 સહેજ સમાધિ સાધી એને પેખ જો;
 એ વિષ ફંશ વ્યર્થ નકામાં છે સખી,
 સાહેખ-દરસ વિના જ્યમ બંગલો વ્યર્થ જો.- કક્કો ૨૯
 હુણ, હરિ ભજવાનું ટાણું માનુષ જન્મ જો,
 ચૂક્યો તે પસ્તાયો ફરી ફરી આથડયો;
 હાથરતન ગૂમાવી ફાકે રાખ જો,
 ખાલી હથે હીરો જ્યમ પાછો વળ્યો !- કક્કો ૩૦
 કક્કો વ્યંજન સર્વતત્ત્વ સ્વરહાથમાં,
 ઉચ્ચારણ વણ આતમ નહિ પેખ જો;
 હેહવ્યંજને આતમસ્વર આવી મહ્યા,
 તુંખી તંતુ બે એક મિલંતાં નાદ જો.- કક્કો ૩૧
 આતમલીલા એહ મુખ મુરદાલ હાં,
 જેમ નચાવે નાચે પૂતળી નાચ જો,
 હેહ હેહી સંબંધ વિચારી વાંચતાં,
 ગાતાં રંગ અંતરંગ^૩ આનંદ જો !!- કક્કો ૩૨

૧. આત્મા ૨. (i) કોશીટો (ii) અત્રમયાદિ પંચકોષ
૩. આત્માનુભવરૂપી રેશમ ૪. કામ, કોધ, લોલ, મોહ, મદ ને મત્સર
૫. તરવાર ૬. અંત:કરણ

અંગ્રેજુ કક્કો કહું છું સહુ સાંભળો.- ૧૫.
 એ એ એક ખ્રલે દ્વિતીયં નાસ્તિ,
 જર્વે શાચ્વતણો એ નિર્ધાર જો,
 એક પિયુ તમ અમ સહુનોએ જાણ રી,
 એકદિલીથી સુધરે સહુ સંસાર જો-અંગ્રેજુ ૧
 બી બી ખ્રલ સત્ય, જગ મિથ્યા એ નકી,
 ચાર દિવસનું ચાંદરણું એ પેખ જો;
 સહુની અંદર સહુથી ન્યારો એ હરિ,
 જીવ ખ્રલ બે એક જગતી જ્યોત જો-અંગ્રેજુ ૨
 સી સી સત્યતણી સાડી સખીરી સજ,
 શીયળ-ચણિયો અંદર ઓપે આપ જો;
 સંયમ-કુંકુમ અગમ ખ્રલ દરખાર જો-અંગ્રેજુ ૩
 દી ડી શાચ્વ દયાથી કુંજર^૧ કોધ રી,
 મારી, દાને લોભરક્ષ^૨ ભગાડ જો.
 દમન-દોરથી કામ-આખલો નાથ રી,
 ધર્મકુંડ ખલિ દંભમેઘનો આપ જો-અંગ્રેજુ ૪
 ઈ ઈ ઈરક^૩ ઝુકીકી જાદુ લીધ જો,
 અંતર-હુજડો^૪ સાંક કરી ઊભી સખી;
 ઈશ નગીના નાથ વાઈ હેખતી,
 આસન નાખી દીપ જલાવી હેત જો-અંગ્રેજુ ૫

૧. હાર્થી ૨. રાક્ષસ ૩. ઠંશુરી પ્રેમ ૪. અંત:કરણાર્દ્ધપી ઓરડો.

એક ઇના મુજ જીવન તુજમાં નાથ ૭,
 દ્રિકર નિવારો અગન બુજાવો અંત જો;
 ફરી ફરી થાકી લોકફૈતી રે સહી,
 આવો આતમ અંત^૧ ન હેખો આમ જો.- અંગ્રેજી ૯
૮ ૭ જીવન જ્યોત ભલ્લકે અંતની,
 આવો જાદવ જીવ હવે ગલરાય જો;
 જપ જપું છું પિયુ પિયુ જીવન કયારની,
 ખાંડું લાગે જગત સહુ તુજ વિણ જો.- અંગ્રેજી ૧
અચ કરી ચિંતા નવ થાયે કામ રી,
 અંગ જલાવે અંતર બાળે ફોક જો;
 સતનું ચિંતન નિશદિન કરવું રે સહી,
 ચિંતા ચેષ્ટા બીજુ સર્વ વિસાર જો.- અંગ્રેજી ૮
આઈ આયનો અંતરનો ના સાદ રી,
 કોરિ ઉપાયે નવ હેખાયે મુખ જો;
 આશા તૃજણા મેલ ઘસી કર સાદ રી.
 અજવાણું થાશે ત્યાં આતમ જ્યોત જો.- અંગ્રેજી ૯
જે જે જપ અજંપા જપતી જગ રી,
 ઊંઘ આળસે બગડે છે સહુ કાજ જો,
 જનમ ધર્યાનું સાર્થક કરવું જો નકી.
 જીવન આતમ અંતર રેદરસે પેખ જો.- અંગ્રેજી ૧૦
કે કે કાલતણો ન રાખ વિશ્વાસ જો.
 કાયા જશે કાલ પડી, કો જણતું ?
 કરવાનું તે આજ અખી કરવું બધું;
 કર્યું; કર્યું ના; નવ હેખે એ કાળ જો.- અંગ્રેજી ૧૧

૧. છેડો ૨. અંતરદિષ્ટી

એલ લાલચ લોલ નઠારી છે બુરી; ૧૫
 સારું જગ ઇસીયું છે એમાં અંધ જો;
 લાલ હાનિ સહુ એને ચરણે રે ધરી;
 લક્ષ લગાડી અલખ અંતરે પેખ જો. - અંગ્રેજી ૧૨
 એમ મોહુ^૧ મગરમચ્છ છે મોટડો;
 એંચે જીવડા ભરદરિયામાં વેગ જો;
 મહાવાક્યમંત્રાનલ બાળી એહુને,
 મૌનગર્ભ ભગવંત અંતરે હેખ જો. - અંગ્રેજી ૧૩
 એન નિંદ સ્તુતિ સહુ સરખાં લેખ જો,
 નક્ક પચે તો પચવા હે એ લોકને;
 નામ-તીર નામી-નિશાને પીંખને,
 નામ નામી બે એક 'એન' ની શીખ જો. - અંગ્રેજી ૧૪
 ઓ ઓહંગ સોહંગ બેધારું ખડુગ છે,
 મારી માયા મારક આપ સમાય જો,
 વીંધે તે ધન, વીંધાએ તે ધન્ય છે,
 વીંધી વેધન વ્યંજન સ્વર સોહંગ જો. - અંગ્રેજી ૧૫
 પી પી પંથ બિક્ટ અતિ અસિધાર જો,
 ડગલે ડગલે ખહાડ પર્વતો પાર ના;
 પૂર્વજનમનું પુણ્ય હોય તે પામતા,
 પાપી પામર પંથ હેખી ગભરાય જો. - અંગ્રેજી ૧૬

૧. આત્મસ્વરૂપનું વિસ્મરણા ૨. મહાવાક્યરૂપી મંત્રાભિથી. અહું
 ખ્રિસ્તિમિનું વગેરે જીવખ્રિસ્તની એકતા પ્રતિપાદન કરનારાં વેદવાક્ય,
 મહાવાક્ય કહેવાય છે. ૩. ઓમ્ ને સોહું નું અપભંશ, અલણ લોકો
 એવો ઉચ્ચાર કરે છે ૪. તરવારની ધાર

કયુ કોહંનું મૂળ મૂળ અજ્ઞાન રી,
 સોહંભાને મેટવું તું સખી શીધ્ર જો;
 કોહંભાવે કાદવ ચૂંથે કામ રી,
 સોહં માનસરોવર નહાયે હંસ જો. - અંગ્રેજી ૧૭
આર રામ રહેમાન એક તું પેખ રી,
 નામ નારિને નામી એક અનંત જો.
ઘટઘટ રમતા રામ-રમૈયા એક રી,
 રહેમ કરે રહેમાન કહૈયા એહ જો. - અંગ્રેજી ૧૮
અસ સાધના આત્મતણી તું સાધની,
 જંતરમંતર બીજું સધળું જૂઠ જો;
સહેજ સાધીને શાન્ત થઈ રહેવું સખી,
 બકબક મૂકી સમરો અંતરજામ જો. - અંગ્રેજી ૧૯
ટી ટી તે તું તત્ત્વમસિ પદ એ કથે,
 ટીકા મૂકી તત્ત્વ થઈ રહેવું ઘટે;
તાપ પરાયો શાન્ત થઈ સહુ સહેહ જો,
 ચિત્તધર્મ એ મિથ્યા સહુ કો માન જો. - અંગ્રેજી ૨૦
ચૂ ચૂ યમનિયમોનું ખખ્તર પહેર રી,
 કાળ સંગાયે બાથ ભીડવી અંત જો;
આત્મયજો મનવૃત્તિ, પશુ હોમ રી,
 મોક્ષપ્રસાદી પ્રેમે નિશાદિન ચાખ જો. - અંગ્રેજી ૨૧
વી વી વાદવિવાદો સધળા હે મૂકી,
 હહેમ વસવસા વેર વધે છે હેખ જો;
વાચારંભણ નામરૂપ સહુ જૂઠ રી,
 વાણી મૂકી વાગીશ્વરને પેખ જો. - અંગ્રેજી ૨૨

૧. મટાડી હે ૨. નાશવંત ૩. વાણીવિલાસ ૪. વાણીનો નિયામક

ડબલ્યુ ડરવું લેશ નહિ મનમાં સખી;
 આત્મજ્ઞાને ભીતિ નાસે ભૂત જો;
 મોહ શોક ડાકણ નાસે જીવે કરી,
 આત્મમંત્રે કામળ કરીયું હેખ જો. - અંગ્રેજી ૨૩
ઓકસ કુહાડો અસંગ કર જાલી સખી,
 મૂળ વૃક્ષ ભવ કાપ કારમું શીધ્ર જો;
 મૂળ ઘવાતાં શાખા પહ્લવ ^૧પાર રી,
 ઓક બાળતાં ખીજાં ભૂત ભગાય જો. - અંગ્રેજી ૨૪
હાય કેમ કયાંથી પૂછવું ના ઘટે;
 કારણ કાર્ય થકી પર એ અને પેખ જો;
 વંદ્યાસુત વેવાહે મહાલે જેમ રે,
 જીવ જગત સહુ શોભા કથની જાણજો. - અંગ્રેજી ૨૫
ક્રો નૂર જગમગતું સઘણે જો સખી,
 રાંધો હેખે હેખત અંધો ત્યાંય જો;
જાડ ખીજમાં ખીજ જાડમાં જેમ રી,
 ખલ જગતમાં જગત ખલમાં રંગ જો. - અંગ્રેજી ૨૬
અંગ્રેજી કક્કો આ ગાઓ પ્રેમથી,
 તૂટી જાશે કર્મપાશ સહુ શીધ્ર જો;
કાળ કંપશે થરથર હેખી રંગ ^૨ રી,
 જનમ ધર્યાનું સાર્થક થાશે સંત જો ! - અંગ્રેજી ૨૭

૧. અલાસ ૨. અંતર્મુખ દિલ્હિવાળો ૩. બહિર્મુખ દિલ્હિવાળો ૪. સ્વરૂપ

(સખી પડવાની પડ પ્રીત-એ રાહ)

- સખી અલેઝ અજવાળી રાત, ગરબે રમીએ રે; - ૧
 એ આદિસ્વરૂપ ઓંકાર ભાવે ભજુએ રે. - ૧
- સખી બે કુખનું છે મૂળ, કૈત નિસારો રે; - ૨
 એ અલાખ નિરંજન એક ઉરમાં ધારો રે. - ૨
- સખી પે પરપીડન પાપ નિશ્ચય માનો રે; - ૩
 પરહુખલંજનતા પુષ્ય એક વખાળો રે. - ૩
- સખી તે ત્રણ ગુણ સંસાર, હુઃખનો દરિયો રે; - ૪
 છે ગુણાતીત ભરથાર, એને વરવો રે. - ૪
- સખી ટે તડકો ને ટાંક કંકો સહેવાં રે; - ૫
 એ હેહ પ્રાણ મનધર્મ, હેહી અળગો રે. - ૫
- સખી કો સોહું કર જાપ નિશ્ચલ મનથી રે; - ૬
 મરતાં મન સોહુંનાશ એક અગોચર રે. - ૬
- સખી જીમ જગમાં હરિ પેખ, હરિમાં જગત વસે; - ૭
 જ્યમ સાગર માંહી આપ, જગમાં સાગર રે. - ૭
- સખી ચો ચેતન ભરપૂર ઘટ મઠ વ્યાપ્યું રે; - ૮
 એ લેટ ઉપાધિ માટ, નિર્મળ આતમ રે. - ૮
- સખી હે હૈયાનો હાર હૈયામાં જ વસે; - ૯
 અંદર ખોવાઈ ચીજ, બાહિર કેમ જડે ? - ૯
- સખી ખે ખાર સહુ ત્યાગ, પ્રેમજળો દિલ ધો; - ૧૦
 મારું તારું સહુ મેલ; બેખુદ^૨ હો ખુદ^૧ ઓ. - ૧૦

૧. પાણી ૨. નિરંહકાર ૩.. અહુંકાર

सभी दाव दैत दिलडाघ फरी फरी धोवो रे;
 धोतां दिल आरस साझ, मुखुं ओपे रे. - ११
 सभी दाव डाकणी आश कोटे वणगी रे;
 वाहयुं जे सत्यानाश, हणवी अने रे. - १२
 सभी जल कमना जल माणी जुव इसे;
 ज्यम माछलुं रस माट, अंते माणी मरे. - १३
 सभी के रावण मन मान मदमां इरतो रे;
 ग्रही शक्ति विराग अस्यास, हणवो तेने रे. - १४
 सभी जे जगहणतुं नूर अंतर माणे रे;
 हेखी जे थेठ गेठ नाय मनुं नाये रे. - १५
 सभी जे जग ज्ञनत^१ छोड बंधन मोटुं रे;
 एक राम विना सहु आन जमुं ओटुं रे. - १६
 सभी के जिलमिल संसार जाकणमोती रे;
 हेखंतां मन मोहाय, आखर ओटी रे. - १७
 सभी शीर्ण वर्ण मन चंग^२ दोजअउ मेलुं रे;
 ए स्वर्णनरकथी पार खल एकेलुं रे. - १८
 सभी शीर्ण शर्करा खांड मिश्री एक ज रे;
 त्यम नाम अनेके आप साहेब^३ एक वसे. - १९
 सभी स्वाद अभीरस खल जेणे चाख्यो रे;
 ते सूकरविष्टा भोग केम वभाणे रे ? - २०
 सभी ज्वाद जलक आनंद जगमां छाई रे;
 कोठ पीर पेगंभर धीर नजरों आई रे. - २१

१. स्वर्ण २. निर्मल ३. नरक ४. परमात्मा

सभी तोय सूरतनुं तीर उत्तम जाणो रे;
 वीधो ए ख्रहनिशान, उपर भाणो रे. - २२
 सभी झोय झबूके नूर अंदर अदुं रे;
 जे मारग जाता शूर ^१अर्श अटारी रे. - २३
 सभी ओर अगोचर एक आत्म जाणो रे;
 छे ^२आपाशून्य अङ्ग, इप निज पेखो रे. - २४
 सभी गोन ^३भिंदुयुत ज्ञव जुगजुग भट्के रे;
 ए विष सहु शिव साक्षात्, आप विसारो रे. - २५
 सभी हे क्षि कर सहु नाथ जगना चरणो रे;
 ईंकीने इरवुं भस्त, दस्त ^४ पियु गहु^५ रे. - २६
 सभी कौश कालनुं काज आजे करवुं रे;
 को जाणे रहेशे काल, तनुं जशे रे ? - २७
 सभी काहु करमनो दोष सुअहुः अ स्वर्णुं रे;
 काया छे काचो कुंभ, श्वाससगाई रे. - २८
 सभी गाहु गुरुनी खांह्य जाली जाजे रे;
 ताकुं अधवय दरिये नाव नहि तो इूधरो रे. - २९
 सभी लाम लालयो लाख चोर लूटाइ रे;
 ताकुं लूटी लेशे नाव, अलख गढ धाजे रे. - ३०
 सभी भीम धूंधट खोल माया केरो रे;
 अहमद^६ तुं अहु^७ स्वरूप आशुक माशुक रे. - ३१

१. सातमा असमान पर रहेलुं झुट्टानुं तप्त; परमात्मानुं अकण स्वरूप
२. अहुंकाररहित ३. देहात्मभुद्धिवाणा, सूक्ष्म अज्ञान ४. हुथ
५. पकड ६. ज्ञवात्मा ७. परमात्मा

सभी भूम नोभत दोल अनहुद खाजे रे; १
 कंठ नाच तमासा रंग अंदर गाजे रे. - ३२
 सभी वाट मूकी दे रहेम, निश्चय राखे रे; ३३
 मूकीने वासनवक्र पियु संग राचे रे. - ३४
 सभी हे १हुसनदीदार तनमन होमी रे; ३५
 रहेजे जेम भोजु आप, आप समाई रे. - ३६
 सभी लामअलेह निर्देप आतम राजे रे; ३७
 त्यां लापनछपन द्रेत नहि को चाले रे. - ३८
 सभी हमज छाजरहजूर वनवन क्यां हूँठे ? ३९
 जेम जाड महीं रस एक २मुंजशलाका रे ! - ४०
 सभी ये दिलकुभा यार घटघट खोले रे; ४१
 ए विण सहु शून्य असार मडातोले रे. - ४२
 सभी ये...यादेहुके राख निश्चल मनथी रे; ४३
 मन मरतां भोहन आप यादव जेगी रे. - ४४
 सभी उर्दु कक्को सार गाओ प्रीते रे; ४५
 जेथी जनमभरणालय जय रंग प्रतीति रे. - ४६

908

सभी पदवे लीधो पंथ पियु परहेशे रे;
 हु खाणा जेभनवेप हुःअमां खणती रे. - १
 सभी बीजे द्रेतकपाट तोडी चाली रे;
 मूकी जन धोरी वाट अगमवन हाली रे. - २

१. परमात्माना दिव्य स्वरूपनां दर्शन २. मुंजधासनी अंदर रहेली
 झीझी सणी ३. परमात्मानुं स्वरूप ४. अनुभव

- सभी त्रीજे मणिया त्रण ६० धूतारा रे;
 लूटाई हुं वन मांह्य, ज्यम त्यम भागी रे. - ३
 सभी चोथे कीधां धाम चारे कोडे रे;
 जन वन २५गी ना ठाम क्यांये पामी रे. - ४
 सभी पांचम मार्या पांच नाग विषारी^१ रे;
 संयम कृषि वाणी हाथ विरती धारी रे. - ५
 सभी छठे मणिया हैत छ. अति भारी रे;
 ओहुंग शर मारी तात^२ आगण चाली रे. - ६
 सभी सातम सुरत-विमान घेसी उडी रे;
 जण थण सहु मूँकी वेग नलपथ पहोंची रे. - ७
 सभी आठम मूँकी आठ^३ अङ्कर चाली रे;
 ज्यम पंखी उडे आप अंतर पेखी रे. - ८
 सभी नवमे रोकी द्वार नव उपवासी रे;
 ग६सेना सहु गलराय, व्याकुण भारी रे. - ९
 सभी दशमे नायक दश शरणे आव्या रे;
 ग७ ज्ञतवानी खु छुंश मनमां मारे रे. - १०
 सभी अगीआरसने दिन ८१कुरद्धारा रे;
 ४सेनानी कुंची हाथ आवी ८१डो रे. - ११
 सभी बारस उघडयां खार अंदर चाली रे;
 नव सूजे मारग हाय ! क्षण क्षण उल्ली रे. - १२
 सभी तेवस तिरभुट-होज-हाई प्रीते रे;
 स७ मनगमता शाणगार कुम कुम चाली रे. - १३

१. जेरी २. तातां, तीक्ष्णा ३. ध्यानना आठ प्रकार ४. सेनापति
 (अकाश भनड्पी)

સખી ચૌદશ ચૌદમે માળ ઉપર^૧ દીઠા રે; - ૧૪
 ઊંચી એક દિવ્ય અગાશ પિયુણુ બેઠા રે. - ૧૫
 સખી પૂનમ પૂરણકામ હેતે મળીયા રે;
 આલિંગન આપી ત્યાંય કોડે રમીયા રે. - ૧૬
 સખી અમાસ અંધારી રાત હું તું ભૂલી રે;
 કોઈ અગમ^૨ અંધ પ્રકાશ પિયુસંગ એલી રે. - ૧૭
 સખી મનહુંધા સહુ આપ ભૂલી આપે રે;
 લહરિ જ્યમ સાગર માંદ્ય ઉર્ગ સમાઈ રે. - ૧૭

૧૦૫

(રધુપતિ રામ હેઠમાં રહેજો રે-એ રાહ)

કુભિયારી નાર, પિયુ તુજ કાજે રે- ૨૫.
 સખી સોમે તે મહાસૂન^૪ જઈએ રે;
 કેડ બાંધી પાંચમ ગાઠ ચઢીએ રે.
 નાથ દત્ત દિગંબર^૫ વરીએ - કુભિયારી૦ ૧
 મંગળવારે તે મનમાણા મણકા રે,
 કેરી જાપ અજંપા^૭ જપીએ રે,
 દિલહુઅડાં સહુ વિસરીએ !- કુભિયારી૦ ૨

૧. દશ ઈ દ્રિયો અને ચતુર્વિધ અંત:કરણની પાર ર. ઈદ્રિયોને અગોચર
૩. પરમાત્માનું દિવ્ય સ્વરૂપ ૪. ન્નિકુટીની (એ ભવાની વચ્ચેની જગ્યા)
- ઉપર સુરતી ચઢવા માડી છે ત્યારે દશ્યના વિલયરૂપ અંધકારમય પ્રેદેશ આવે છે તેને યોગીઓ સુન કે શૂન્ય સંજ્ઞાથી પિષ્ઠાને છે, અને એની ઉપરનો દશ્યના આત્યંતિક વિલયરૂપ અત્યંત અંધકારમય પ્રેદેશ તે મહાસૂન. ૫. જેની અજ્ઞાનીઓને ગમ નથી એવો આત્મસ્વરૂપનો વિકટ અને પહાડી માર્ગરૂપ કિલ્લો ૬. સર્વ આવરણોથી રહિત; આકાશના પણ વસ્ત્રરૂપ; શુદ્ધ નિષ્કલંક ભરમાત્મસ્વરૂપ ૭. દરેક ગ્રાણીના શાસોરછવાસ સાથે થતો સોણ નો સ્વાભાવિક જ્ય.

સખી બુધે તે બંકનાલવાટે રે;
 જઈ વસીએ તે ઈઅવધટ ઘાટે રે;
 જમીએ લેગાં બેસી બેઉ પાટે ! - દુખિયારી૦ ૩
 ગુરુવારે ગગનગાઠ ગાજે રે,
 વાળં રાનહંડ મૃદુંગ બાજે રે,
 સૂણી મનદું થેઈ થેઈ નાચે ! - દુખિયારી૦ ૪
 સખી શુકે તે સુખમણ સેજે રે,
 ભૂલી સુધખુધ લેળાં થઈએ રે,
 નાથ સાથે તે રંગ રેલવીએ ! - દુખિયારી૦ ૫
 શાનિવારે તે સહેજસમાધિ રે;
 રળી આધિ ઉપાધિ ને વ્યાધિ રે;
 જન્મમરણાની ભીતિ તે ભાગી ! - દુખિયારી૦ ૬
 રવિવારે તે ભમણાઓ ભાગી રે;
 ભાન્પ આતમ તેજ સમાઈ રે;
 પિયુર્પ હું રગરગ રાચી ! - દુખિયારી૦ ૭
 સાતવાર આ નિરાદિન ગાઈ રે;
 નાચે 'ંગ' મુદાં સ્વાનંદે રે;
 પોઠે પ્રેમે પિયુજુની સાથ ! - દુખિયારી૦ ૮

- જેનો કોઈ પણ જાતનો ઘાટ-આકાર નથી, એવું નિરંજન
- આત્મસ્વરૂપ ૨. યોગીઓને ત્રણ ગ્રંથીનો લેદ થતાં સંભળાતા અનાહત
- ધનિ-દ્રાવિધ નાદનું સૂચન છે. ૩. સુષુમ્ણા; બરડાની કરોડ-મેરુંડ વરચે થઈને ખલ્સરંધ્ર તરફ જતી નાડી ૪. સમાધિનો એક પ્રકાર, મનની સહેજ, નિરાલંબ સ્થિતિ ૫. ભાનુ, ચૂર્ય ૬. આનંદથી

દિલ લાગી આગ ખળતી ઉગારો રે ! - ૨૫.

સખી ★સંડે તે સમણામાં હેખ્યા રે;

નાથ દત્ત દિગંબર પેખ્યા રે,

દોડી જઉ ત્યાં તો ચૂકી વાટ ! દિલ૦ ૧

સખી મંડે તે મારણ લીધો રે;

સાધી મૌન મહામંત્ર સીધો રે;

મૂકી મેં તો લોકતણી લાજ ! દિલ૦ ૨

સખી ટચુસડે તે તિરખુટી^૧ ઘાટે રે;

ભાજ્યાં કંથતણાં પદ વાટે રે;

એ તો ચડવું સજાયાની ધાર ! દિલ૦ ૩

સખી વેનસડે વન વન ભટકી રે;

ધોર અંધારે કાયાને પટકી રે,

અંતર્યાળ પડી રહી લટકી ! દિલ૦ ૪

સખી થર્સડિ તે થાણું^૨ વટાયું રે;

સૂન મહાસૂન હાટ હૃટાયું રે;

દિલ ચોંકી ઊક્ષ્યું એકદમ ! દિલ૦ ૫

સખી છાયડે તે ઢેડ ઇજેતી રે;

નાથ નાસી ગયા દઈ તાળી રે;

હાથ આવેલ મોતી ગુમાવ્યું ! દિલ૦ ૬

★ રવિવાર, અંગ્રેજુમાં વારની ગણાત્રી રવિવારથી થાય છે. ૧. બે ભવાંની વર્ચેની જગ્યા-ત્રિકુટી, ઈડા, પિંગલા ને સુષુમ્ણા ગંગા, યમુના ને સરસ્વતીનું મિલન સ્થાન, આને યોગીઓ પ્રયાગ કે ત્રિવેણી પણ કહે છે. ૨. ખંકનાલનું થાણું

सोटरडे ते साजन मणीया रे;
 चांपी हठे हरभथी हसीया रे;
 हुं तुं भूली बेउ संग रमीया !! दिल० ७
 वार गाई अंग्रेज्ज उमंगे रे;
 रंग नाचे हिंगंभर संगे रे;
 जेथी मृत्युतणो भय लंगे !! दिल० ८

१०७

नव सूजे काम, कंथ विहेशे रे ! - २५.
 सभी चैतरे चरपटी लाणी रे,
 चित योरी गया वनमाणी रे;
 आते एकलुं क्यम रहेवाय ? - नव सूजे० १
 सभी वैशाखे वालम नव मणीया;
 मारा मनना मनोरथ नव इणीया !
 सूनां भंडिर खावा धाय ! - नव सूजे० २
 ४८ मासे जुवन क्यांय हुशे ?
 मुज अभगाने दर्शन क्यारे थशे ?
 वाट जेउ जाणी आभी रात ! - नव सूजे० ३
 सभी अषाढे आंसुनी धार वहे;
 जेठ स्वर्गतणा सहु देव रडे;
 नाथ अंतर हा न भीजय ! - नव सूजे० ४
 सभी श्रावणे सरवर सहु भरीयां;
 पशु पंखी वनस्पति सहु ठरीयां;
 मननी मनमां रही गाई आश ! - नव सूजे० ५

માસ બાદરવો ખીકથી થરથરતી,

કાયા તરુવર હેખીએ ડગમગતી;

પાછું ભાળી નવ જુએ કહાન ! - નવ સૂજો ૧

આસો માસે તે આશા ધૂટી રે;

આંખો રોઈ રોઈ મારી ફૂટી રે;

તોયે કરમની દોરી ન તૂટી ! - નવ સૂજો ૨

સખી કારતક કારમો કેમ જશે ?

મુજ અખળાનું કારજ કેમ થશે ?

હાય ઝૂર થયા કાં કથ ? - નવ સૂજો ૩

સખી માગશરે મારગ નવ સૂજે;

વૈહ જખમ જુગરનો નવ ઇઝે;

સુખીયા દુખીયાનું દદ ન ખૂજે ! - નવ સૂજો ૪

પોષ માસે પથારી કીધી રે;

જેવા આવ્યાં સહુ નરનારી રે;

કેમે કરી જુવ નવ જાય ! - નવ સૂજો ૧૦

મહા માસ મરણનો આવીયો,

જેગી વૈદ સદ્ગુરુ લાવીયો;

નાથમિલનની ખૂટી અમોઘ ! - નવ સૂજો ૧૧

સખી છાગણે ઇરા સહુ ઇણીયા;

કુજવને તે નાથજી અમ મળીયા;

મચી અખીલગુલાલની ધૂમ ! - નવ સૂજો ૧૨

માસ અધિક આનંદનું પૂર વહે;

હેહલાન સખી કયમ ત્યાંય રહે ?

રંગ બેરંગી એકજ નૂર !! - નવ સૂજો ૧૩

(ઓધવજ સંકેર્તનો કહેજે શ્યામને-એ રાહ)

સૂર્ય સહિયર, નિજ કર્મ તણી કથની કહું - ૨૫.

જનોવારી જગભતીશીએ ચઠી,

જે તે કહે કે વંઠી પેલી રાં જો;

માઝા મૂકી જ્યાં ત્યાં શર્તી રાતડી,

રાત દિવસ એને મન એકસમાન જો. - સૂર્યો ૧

હેબરવારી લીધ ઇકીરી વેશ રી,

છૂટા મૂકી કેશ ભલ્ભૂતિ અંગ જો;

કંધે મૂકી બીન^૧ મુખે પિયુગાન જો,

ચાલી મંદિર મૂકી, ભૂલી વાટડી. - સૂર્યો ૨

માર્ચ માસમાં મન મારું ગભરાય રી,

છાતી ઝાટી અશ્રુ વહે ચોધાર જો;

મારગ મૂકી જંગલ લીધી વાટડી;

ફડકડ કંપે બીક થકી મુજ કાય જો. - સૂર્યો ૩

એપ્રિલ માસે એકડંડી પગથી પડી,

શૂળો બાવળની પગે ધોંચાય જો;

ખૂમો પાડે ધોર પશુ બિહામણી,

અથડાતી ઝૂટાતી ચાલી પંથ જો. - સૂર્યો ૪

મે મહિનામાં દીકી મદુલી એક રી,

બેઠા તપસી શાંત ધરી મુખ મૌન જો,

રશીષ નમાવી લાગી ઝરી ઝરી પાય રી,

સુણી શાન્તિ ચિત્ત મૌનવ્યાખ્યાન જો. - સૂર્યો ૫

૧. વીણા, ૨. શીર્ષ, મારું.

જુન વિતાડી રાત ચાલી પૂરજોશમાં,
મારગ પૂછી આવી ત્રિવેણીઘાટ જો;
ગંગા જમુના સરસ્વતી નહાઈ આપમાં,
દેહકષ્ટ વિસારી ચાલી વાટ જો. - સૂણો ૬

જુલાઈ માસે મૂકી આશ મેં જનની
કેડ બાંધી ચાલી હું ૧ સૂક્ષમ રાહ જો;
જપ અજંપા પિયુ પિયુ જપતી ૨ સાજની
આવી પહોંચી ચૂન મહામેદાન જો. - સૂણો ૭

ઓગષ માસે ૩ આઠ વટાવી આપમાં,
ઉપર દોડી વાયુદોટે આલ જો;
રાત અંધારી ધૂમસ વરસે વાટમાં,
થરથર કંપે કાય ઠંડની સાથ જો. - સૂણો ૮

સપ્ટેમ્બરમાં મહાસુનમંડળ હું ઊડી,
સુરતનુરતની પાંખ ૪ વિહંગમવાટ જો;
આંખે અંધારા ને તન આલી ચઢી,
હેખી તેજભૂક આવી હોંશ જો. - સૂણો ૯

અક્ટોબરમાં દીઠો અગમગઠ પંથ રી,
શોભા ત્યાંની મુખ વર્ઝિન નવ થાય જો;
તેજ તેજ ને તેજતણો અંખાર રી;
કૂલ કુસુમ સુગંધ અનેરી દહેર જો. - સૂણો ૧૦

૧. બંકનાળે વિકટ રસ્તે ૨. સાજની; સહિયર ૩. પ્રકૃતિ, મહાત્ત્વ,
અહુકાર ને પાંચ તન્માત્રા અથવા યોગપક્ષે, ધ્યાનના આઠ પ્રકાર ૪.
વિહંગમ એટલે પક્ષી; અને વિહંગમવાટ એટલે આકાશ. અતે ત્રિકુટીની
ઉપરનો આજાચક (ક્રિદલ પદ્મ) છોડ્યા પછીનો સુરતીનો ચઢવાનો
નિરાલંખ માર્ગ.

નવેમ્બરમાં નાવલીઓ ભરથાર જો,
 હેખાડીને મુખું નહાસી ક્યાં ગયો ?
 લળી લળી લાગું પાય, નાથજી, શો ગુનહો ?
 એકલડી અનાથ નથી કોઈ સાથ જો. - સૂણો ૧૧

ડીસેમ્બર માસે તે દર્શન દીધ રી,
 બેસાડી અધર્મે જમ્યો રંગ જો;
 હું તું ભૂલી એક થઈ પતિસંગ જો.
 છોડી સઘળો સંગ જગતની ગંધ રી. - સૂણો ૧૨

અંગ્રેજુ મહિના આ પ્રીતે ગાવ રી,
 ૧.પ્રીતમ દીઠો નજરોં નજરે રંગ જો;
 માયા મોહ કરીને જગનાં ખાખ જો,
 અંગે ચોળી રાખ ૨.અલાખ જગાવ રી !! - સૂણો ૧૩

૧૦૯

(જીણા જરમર વરસે મેહ-એ રાહ)

સખી અંતરમાં વ્રજરાજ, બાહેર શીદ જઈએ ?
 મૂકી સહુ જનની લાજ, તે પિયુને ભજુએ. - ૨૫.

સખી મેષ રાશિમાં કામમેષ^૩ આ, શાટ્યા અપરંપાર રે;
 સંયમ અંગ્રેઝું જલાવી, દીધું મેં ખલિદાન;
 ભડભડ બળતું રે ! સખી અંતરમાં ૦૧
 સખી વૃષભ આખલો મસ્ત કરે આ, અભિમાન નવ માય રે;
 પાંપમૂળ સહુ સંત વખોડે, વાખ્યું સત્યાનાશ;
 જુતવો તેને રે ! - સખી અંતરમાં ૦૨

૧. પ્રિય પતિ, પરમાત્મા ૨. ઉચ્ચ સ્વરે સ્વાનુભવથી જુવખ્યાની
 એકતાનું ગાન ૩. ખકરો

मिथुन राशि पियु काज सभीरी, लीधी ब्रह्मनी हीअ रे;
 मन-मरकट धूमंतर मारी, कीधुं वश विचार;
 वलभां क्यम भारे ? - सभी अंतरमां० ३
 इक आयनो धोइ कीध री, अंतरनो में साक रे;
 कोध कायबो अंग समेटी, दूष्यो हृदसर^१ मांह्य;
 ठामे ठरियो रे ! - सभी अंतरमां० ४
 सभी क्षिंहे सोह जप जपाई, हंस उड्यो आल रे;
 मेरुदंड मेहान मूकयुं त्यां, दीठो में नरसिंह;
 पावन मनभो रे ! - सभी अंतरमां० ५
 सभी डन्या राशि काम न सूजे, खाणा मन गलराय रे;
 नाथ नगीना के दिन मणशे, हैयुं छरशे ठाम;
 चिंता सहु जरो ! - सभी अंतरमां० ६
 तुला धर्मनी तरत मंगावी, तोल्युं पुण्य ने पाप रे;
 सरभुं थातां मनभो सुधर्यो, मणीयो मानव हेह;
 वरवा काजे रे ! - सभी अंतरमां० ७
 सभी वृष्टिवड ऊंझे त्रिविध ताप हा ! अंतर खाणे आप रे;
 ऊंखविवेके औपकड़ी दीधो झेंकी खाणुं हाथ;
 चितमां रेशाता रे ! - सभी अंतरमां० ८
 धन^२ जनतनमद छोड़ी सभीरी, लागी सहगुरु पाय रे;
 जेयुं त्यां तो अंदर खाहिर, भरीया धनकोठार;
 तृष्णा त्यागी रे ! - सभी अंतरमां० ९

१. अंतःकरणजपी सरोवर २. शांति ३. महाराजश्रीना सरभेजना
 निवासस्थान अवधूत विश्रामना परमलक्ष्मी दाकोर मणाजु मालाजुनी
 नोंधपोथीमां सामे आप्या प्रमाणे पाठ छे :

સખી મડર્ મોહ અતિ મોટો હેલો, પહુંડસમી શી કાય રે;
જ્ઞાનજળ બિધાવી ગહુરી, પકડી ફેંક્યો બહાર;

જેવા સહુ દોડે ! - સખી અંતરમાં ૧૦
કુંભ કાય કાચો અતિ પોચો, કૂટતાં ન લાગે વાર રે;
લાખવિરાગે છિદ્ર પૂરતાં થારો સઘણું કાજ;

દીલ ન ચાલે રે ! - સખી અંતરમાં ૧૧
સખી મીન માછલી જળમાં ચ્યાસી, અચરજ મુજને થાય રે;
સુખસાગર તું સુખ સુખ કરતી ફરતી બહાર બજાર !

કહેવું શું તુજને ? - સખી અંતરમાં ૧૨
બાર રાશિ સખી બારબાર આ, ગાતી મનની માંહ્ય રે;
રંગ દિવાની મસ્ત થઈને, ફરતી પિયુ સંગાથ !

ભવભય નવ તેને !! - સખી અંતરમાં ૧૩

૧૧૦

સખી ઝાડ ગળે ફળ આપ, દુખડાં કયાં રડીએ ?
માતા વિષ દેતાં હાય, શી રીત તે જીવીએ ? - ૨૫.
સખી વસંતગતુ વસમી અતિ આવી, મનમાં કંઈકંઈ થાય રે,
વાલમ તો વિદેશે વસીયા, મંદિર આવા ધાય ! - દુખડાં ૧

ધનુષ ધ્યાનનું ધરી હાથમાં, કર વનમાં સંચાર રે;

નિશ્ચય-બાળો મારી વનપણું, ફર નિર્ભય જગ માંહ્ય;

ચિંતા શાની રે ? સખી અંતરમાં ૮

શુદ્ધ-શાયુદ્ધ ધનુષ્ય છે, તેને અનુસરીને આ પાઠ હોવો જોઈએ ત્યાં
વનમાં=અંત:કરણાર્થી વનમાં; નિશ્ચયબાળો= અહંખલના નિ:શંક
અનુભવર્થી બાળથી; વનપણું=અંત:કરણના દોષો ૧. મગર ૨. વારંવાર

ગ્રીભવતુ ઉકળાઈ અતિશે, મન માણું ગલરાય રે;
 કોયલડી આ કુહુકુહુ ખોલી, ^૧કાળજ કોરી આય ! - દુખડાં૦ ૨
 સખી વર્ષાતુ વાઢળ ચઠી આવ્યાં, જરમર જરમર મેહ રે;
^૨ભોમ આલ ઉમંગો મળીયાં, ^૩વ્રેહ વધ્યો મન માંહ્ય ! - દુખડાં૦ ૩
શરદતુ નિર્મળ નલ કેવું ? ચાંદલિયો સોહાય રે,
 શ્વાસ રુંધાયો આખર આવી, નાથ હશે, હા ! ક્યાંય ? - દુખડાં૦ ૪
 સખી હેમંતે હરિ હરખે મળીયા, ^૫હિલહુજડાની માંહ્ય રે;
 પ્રેમે લેટી સાથે રમીયા, ખરખર આંસુ જય ! - દુખડાં૦ ૫
શિશિરતુ શરહી સહુ નાઠી, આગ બુજીએ અંત રે;
^૬આપો મૂકી આપો સમાઈ, જય જય પિયુ ભગવંત ! - દુખડાં૦ ૭
 છએ ઝતુ ગાઈ સખી ગરબે, પિયુ પિયુ ફેરો માળ રે;
 રંગ લાગતાં સંગ ત્યજશે, થાશે મન ^૭નિઃસંગ ! - દુખડાં૦ ૮

૧૧૧

સખી શરદ પૂનમની રાત, ગરબે રમીએ રે;
 નમીએ સહુ જગની માત, આધભવાની રે ! - ટેક.
અશ્વિની આણસ પરિહરી સધણું, ઉધમ અદકો કરવો રે;
 અશુભ વાસના અળગી મૂકી, સમરો અંતરજામ;
 ભવભય તે હરશે ! - સખી શરદ૦ ૧
ભરણી ભક્તિ સાધન મોટું, કલિયુગ માંહી સાર રે;
^૧પરાનુરક્તિ શાસ્ત્ર કથે છે, તન મન કર કુરખાન;
 મનખો સુધરે રે ! - સખી શરદ૦ ૨

૧. કાળજું ૨. પૃથ્વી ૩. વિરહ ૪. અંત:કરણદ્વારી ઓરડો ૫. અહંકાર
 ૬. નિજસ્વરૂપ ૭. નિર્લેખ ૮. સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રેમ.

કર્મ કૃતિકા અટળ કાયદો, વાવે તેવું લણવું રે;
 બાવળ વાવ્યે કંટક પામે, આંખે કેરી સાખ;
 સહુ નિજ હુસ્તક રે ! - સખી શરદો ૩
 રોહિણી હૃદયે રામ સમરવા મૂકી જનની લાજ રે;
 રોમાંચિત તનુ કંઠ ગદ્ધગદ, કરવું હરિગુણગાન,
 આવાગમન ભટે ! - સખી શરદો ૪
 મૃગ મીનાહિ એકએકમાં, ક્ષણમાં પામ્યા નાશ રે;
 પાંચે સુખ માની કયમ દોડે ? મન મૂરખ તું ચેત;
 વ્યાળ વિષારી એ ! - સખી શરદો ૫
 આદ્રા સખી આતમ કેવી, ખોજ અંતરે કરવી રે;
 ખાહિર ફંકાં મિથ્યા મેલી, અંતરદીપ ઉજળ;
 અજવાળું થાશે ! - સખી શરદો ૬
 પુનર્વસુ વસુ^૩ આતમ મોટું, અવિનારી અવઘટ વાપ રે;
 કોડી પથ્થર નાશવંત સહુ, જગધન માટી ડેપ,
 મૂરખ કયમ દોડે ? - સખી શરદો ૭
 પુષ્ય દેવ પુરુષારથ મોટો, કરવી નિશાદિન સેવ રે;
 પરસન થાતાં રિદ્ધિસિદ્ધિ સહુ, આવી મળશે આપ;
 દુખડાં સહુ જારો ! - સખી શરદો ૮
 આશ્લેષા અવતાર માનવી, ફરી ફરી નહિ આ આવે રે,
 દેહપ્રીતડી છોડ સખીરી, દેવપ્રીતડી જોડ;
 અવસર નહીં આવે ! - સખી શરદો ૯

૧. સર્પ ૨. જેરી ૩. ધન

મધા દેહ મંદિર છે મોટું, માંહે દેવ વિરાજે રે;
 દર્શન થાતાં સહુ કુઃખ જાશે, બેડો થાશે પાર,
 દર્શન કરીએ રે ! - સખી શરદો ૧૦

પૂર્વા-ફાળુના ક્રિકર કાલની, હરિયરણે સહુ ત્યજવી રે;
 રાખે ત્યમ આનંદે રહેવું, બાળક પેર નિશ્ચિંત;
 જય જય થાશે રે ! - સખી શરદો ૧૧

ઉત્તરા-ફાળુના ઇણની ઈચ્છા, રાખે તે નર કાયર રે;
 માગે તેથી આઘે નાસે, અટલ કાયદો એહ;
 ગીતા સાખ પૂરે ! - સખી શરદો ૧૨

છક્ત હાથ ઓપે શુલ દાને, કંકણની શી શોભા રે ?
 શ્રવણ^૧ શ્રવણથી હરિણુણ કેરા, ગાન થકી મુખભાન;^૨
 સંત વખાણે રે ! - સખી શરદો ૧૩

ચિત્રા રંગ અનેક દિસે પણ, ચિત્ર એક પટ વાંસે રે;
 એક^૩ દેવ અનેકે વિલસે જાની ખૂઝે એહ;
 મૂરખ શું સમજે ? - સખી શરદો ૧૪

સ્વાતિ બૂંદ નિપજવે મોતી, ચાતકઅગન ખૂઝાવે રે;
 ગુરુમુખ પીયુખ^૪ મોત મિટાવે, મુદ્દિત દિલાવે^૫ સાર,
 હરિજન સેવો રે ! - સખી શરદો ૧૫

વિશાખા ગુરુ વિષા કોણ મટાડે રોગ સંસ્કૃતિ જેરી રે ?
 નાડ સોંપી ગુરુહાથ જીવડા, પથ્ય નેક તું પાળ;
 પચાતાયાત મટે ! - સખી શરદો ૧૬

૧. કાન ૨. મુખસૂર્ય ૩. પીયુખ, અમૃત ૪. અપાવે ૫. જન્મમરણ

અણુરાધા મન કર્મ વચનથી રીજવવો હરિ સધળે રે;
 જડચેતનમાં એહ વિરાજે, નામરૂપમાં ફેર;
ભૂલી કયમ ભટકે ? - સખી શરદો ૧૭
જ્યોષ્ઠા ગંગા વામનાસિકા, દક્ષિણ જમુના જાળો રે,
 મધ્યા સુખમણ સરસ્વતી માઈ, ઘટમાં કાર્શી પ્રયાગ,
 અંતર ખોજે રે ! - સખી શરદો ૧૮
મૂળ મૂળ મન સંસૃતિ તેરે, કામજળે નલ વધતું રે !
 ઉચ્ચસંગ-અનલથી બાળે તે તો, પામે તત્પુર્દ્ધ સાર,
 ઊંઘ ન ચાલે રે ! - સખી શરદો ૧૯
પૂર્વધાઢા ઘડરિપુ^૫ મોટા, કામ, કોધ, મદ, મત્સર રે;
 મોહ લોલ ઘટપુર^૬ વણસ્પાડે, નિશ્ચય કરવા ઢાર;
જ્ઞાનકુઠારે^૭ રે ! - સખી શરદો ૨૦
 ઉત્તરાષાઢા વેદ શાસ્ત્ર સહુ, નેતિ નેતિ પુકારે રે;
 ગુરુ વિણ મારગ લેશ ન સૂજે, ઘોર અંધારી રાત;
ભૂત ભમે છે રે ! - સખી શરદો ૨૧
શ્રવણ શ્રવણ ગુરુમુખ કળ આપે, તર્કબુદ્ધિ નવ ચાલે રે;
 આપબુદ્ધિ કોરાણે મૂકી, સદ્ગુરુચરણ તળાંસ;
મસ્તક નામી^૮ રે ! - સખી શરદો ૨૨
ધનિષ્ઠા સદ્ગુરુ ધન મેરો, અક્ષય અવિચણ આપ રે,
 ખીજું ધન સહુ જાણ મૃત્તિકા, કણમાં વણસી જાય;
 આપ વિચારો રે ! - સખી શરદો ૨૩

૧. ડાબું ૨. જમણું ૩. નિલેંપતાડ્પી અણ્ણિ ૪. પરમાત્મસંવર્દ્ધ
 ૫. શાન્તુ ૬. શરીરડર્પી નગર ૭. જ્ઞાનદ્ર્પી કુહાડાથી ૮. નમાવી ૯. હતું
 ન હતું થઈ જાય

શતતારડા વિદ્યુત, સૂરજ, વિદ્યુ^૧, કિકર જેના હીન રે,
 નૂર હકીકી આતમ રાજે, આન વિનાશી ભાસ,
 સતગુરુ દેવા રે ! - સખી શરદો ૨૪
પૂર્વાભાદ્રપદા વરા થાએ, ભાવભક્તિથી દેવ રે,
 લૂખી ભક્તિ કામ ન આવે, દેવ ન મૂઢ ગમાર,
 અંતર રૂપ્રીષે રે ! - સખી શરદો ૨૫
ઉત્તરાભાદ્રપદા ગુરુદેવે એક ભક્તિ પરતે જેની રે,
 તે સમજે, નર આન ન બૂજે, ચૂંધે શાસ્ત્ર હજાર,
 પંહિત નવ પામે !! - સખી શરદો ૨૬
દૈવતી રામ જહાં વિલસે ત્યાં કામ ન નજરે આવે રે,
 કામરાજ ત્યાં રામ ન હીસે, સાથ ન તમ્યે પરકારા,
 નિશ્ચે જાણો રે. - સખી શરદો ૨૭
 સત્તાવીશ નક્ષત્ર^૪ તણી આ માળા ગુંધી રૂંગે રે,
 ધારો સહિયર કંઠ ઉમંગે, આભૂષણ^૭ એ સાર,
 જય જય જય ગાશે !! - સખી શરદો ૨૮

૧૧૨

(સહિયર આવો રે-એ રાહ)

આખર ખોટી રે, માનવી, ભજુ લે જગકરતાર,
 કરુણા નાવે રે, જમને મારે અતિશે માર. - આખરો ૧
 ધન સુત દારા રે, બંગલા, રહે સહુ ત્યાંનું ત્યાંય,
 જવું એકલ રે, જીવડા, બેલી કોઉ ન થાય. - આખરો ૨

૧. ચંદ્ર ૨. જાણો; પિછાનો ૩. સર્વશ્રેષ્ઠ ૪. અંધકાર ૫. નક્ષત્ર (૧)
 નક્ષત્રો (૨) મોતી ૬. ઈશ્વરી પ્રેમદ્રષ્પ રંગથી ૭. ઘરેણાં ૮. ન આવે

સગાપળા સાચું રે, સંતનું જેથી સુધરે કાજ;
 ભાન સ્વરૂપનું થાય જો, જીવતાં કરી લે રાજ - આખરો ૩
 હેહ ધરીને રે, ના ભજ્યા, પ્રીતમ પ્રાણાધાર;
 અંત અંધારું રે, પ્રાણિયા, ચોદિશ કાં ભટકાય ? - આખરો ૪
 પોથાં થોથાં રે, પંડિતો, કામ ન આવે લગાર;
 ભણુતર ખોટું રે, માટીનું, માને મોટું ગમાર. - આખરો ૫
 હું હું કરતો રે, કાં ભમે ? હુંનું મૂળ વિચાર;
 શાખાતીત રે, શામળિયો, શાસ્ત્રે નાવે પાર - આખરો ૬
 લક્ષ લહીને રે, જે રહે સમજે સઘળો સાર;
 સદ્ગુરુ સાને રે, જે ગ્રહે, જમે રંગ અપાર - આંદો ૭

૧૧૩

હરિગુણ ગાઓ રે, પ્રીતથી, થારો બેડો પાર;
 નહિ તો રોશો રે, આખરે, પડશો જમનો માર. - હરિ૦ ૧
 ચાર દિવસનું રે, ચાંદરણું, ધન જેખન અધિકાર;
 મૂળ વિચારો રે, મૂળથી, નાહક થારો અવાર. - હરિ૦ ૨
 પોથાં મૂકી રે, પંડિતો, કરો પંડવિચાર;
 અક્ષર આધો રે, એ વર્સે, ઓલો અંતરદ્રાર. - હરિ૦ ૩
 ચરણ તળાંસો રે, સંતનાં, હેશે સાને જાન;
 આપ ભૂલાતાં રે, આત્મનાં, થારો હૃદયે ભાન. - હરિ૦ ૪

૧ રામા મૂકી રે, રામનું, લેવું નિરાદિન નામ;
 અક્ષર ઝોડી રે, અંતરે, જોવું અક્ષર ધામ. - હરિ૦ ૫
 નિશ્ચય-નાવે રે, જો ચઢે, શ્રદ્ધારાથ કેલાય;
 સુરતસુકાને રે, કોક દિ, ભવસાગર તરાય. - હરિ૦ ૬
 દેહ ભૂલીને રે, દેવને; ભજતાં દેવ થવાય;
 દેહે દેવ રે દેખતાં; આપ વિદેહી થાય. - હરિ૦ ૭
 ગુણગુણ કરતાં રે, ભૂંગ જો, થાય અગુણ અવાર્ડ;
 પર રસ પેખી રે, ત્યાં ઠરે, ભૂલે સધળો થાક. - હરિ૦ ૮
 જુગ્તે જાણો રે, જોગીઓ, વિરલો પામે પાર;
 અંદર ભાળો રે, આપથી, જમે રંગ અપાર. - હરિ૦ ૯

૧૧૪

'પ્રભુનો મારગ છે, શૂરાનો કાયરનું નહિ કામ;'
 દેખી ભાગો રે, ભીરુઓ,^૩ અધવચ હારે હામ.^૪ - પ્રભુ૦ ૧
 ભક્તિ ભભૂકે રે, અંતરે, ભવભીતિ સહુ જય;
 અં ઉદ્દાનાં રે, અંતમાં, તમ તે કયમ દેખાય ? - પ્રભુ૦ ૨

૧. સ્વી. ભજન પુરુષને ઉદેશી લખાયેલું છે એટલે સ્વીચિંતનના ત્યાગની વાત છે; બાકી પુરુષસાધકને સ્વીવિષયનું ચિંતન અકલ્યાણકારક ને સાધનામાં વિધન લાવનાર હોવાથી ત્યાજ્ય છે, તેવી જ રીતે સ્વીસાધકને મારે પુરુષવિષયનું ચિંતન પણ સર્વથા ત્યાજ્ય છે. અહીંયા સ્વી શબ્દ કામવાસનાનો નિર્દેશક છે; એમાં માત્ર સ્વીજતિ પ્રત્યે કટાક જેવું નથી.
૨. પરમાત્માનું અવિનાશી સ્વરૂપ ૩. કાયર માણસો ૪. લિંમત

મસ્તક મૂકી રે, માનવી, લેવું હરિનું નામ;
 ૧. સ્વાંગ સતીનો રે, જે સજે, ત્યજે જીવનના કામ - પ્રભુ૦ ૩
 ડગલે ડગલે રે, ડુંગરા, ચદ્વારા મેરુપ્રાયઃ; ૨. શુદ્ધ શૂળો રે, દેહમાં, કણકશણ ત્યાં ભોકાય ! - પ્રભુ૦ ૪
 ભૂત ભમે છે રે, ચોદિશે, ડાકુ ચોર અપાર; ૩. વનવગડાની રે, વાટડી, વનચર આવા ધાય ! - પ્રભુ૦ ૫
 પાણી મૂક્યું રે, કુલશીલે, છોડી લાજ ને માજ; ૪. નાચું ઉમંગે રે, માંડવે, પહેરી અમૃત-તાજ !! - પ્રભુ૦ ૬
 દુર્જન દાઢે રે, દેખતાં, કરે પોચાં હામ; ૫. અંત બળીને રે, થાકતાં, છેડે આડી વાત ! - પ્રભુ૦ ૭
 અવળી વાતે રે, ના મૂકે, વીર ટેક લવમાત્ર; ૬. તૃણ નવ ભક્ષે રે, કેસરી, ભલે દૂટતાં ગાત્ર. - પ્રભુ૦ ૮
 નિશ્ચય-નાવે રે, જે ચઢે, થાએ બેડો પાર; ૭. અધવધરાનું રે, ના ચલે, ઉલયભષ થઈ જાય. - પ્રભુ૦ ૯
 કુલટાશાપે રે, ના તજે, પ્રમદા પતિનો સાથ; ૮. જ્યોતિ જગે રે, પ્રેમની, બાળે પાપસંઘાત. ૯ - પ્રભુ૦ ૧૦
 આ પરાયું રે, જ્યાં શમે, જેરવેરની જાત; ૧૦. વાતો ટાઢી રે, કાલની, અર્કો^૧ કયાંથી રાત ? - પ્રભુ૦ ૧૧
 તેજ તેજ રે, એકરસે, દુઃખ અંધારું જાય; ૧૧. જેને વીતે રે, તે જ લહે, રંગ કેમ શું થાય !! - પ્રભુ૦ ૧૨

૧. પોથાક; શાણગાર ૨. જીવ બચાવવાની કુદ્ર ઈરછા ૩. મોટા મેરુ
 પહાડ જેવા ૪. જરાએ ૫. પાપસમૂહ ૬. ચૂર્યમાં.

સગાપણ સાચું રે, શીલનું, જેથી રીજે શ્યામ; - સગો ૧
 અવર ઉપાસન રે, મેલનું, જેથી ખીજે રામ. - સગો ૨
 વિષયકથાએ રે, કા'નુડો, કદીએ નાવે હાથ; - સગો ૩
 ભાવળ વાગ્યે રે, કારમા, કંટક વાગે હાથ. - સગો ૪
 શમદમ સાથે રે, પ્રીતડી, કરીએ ચતુર સુજાણ; -
 પર ઉપકારે રે, દેહડી, પાથરીએ નિશાદિન પ્રાણ. - સગો ૫
 નરકતણાં છે રે, બારણાં, કામ, કોધ ને લોભ;
 દાન દ્યાથી રે, દમમાં, દમીએ મનનો ક્ષોભ. - સગો ૬
 ચોરી ચાડી રે, ના કરે, દાંકે દોષ જે આન;
 નિંદા ત્યાગે રે, નારકી, પોષે સદ્ગુણ ખાણ. - સગો ૭
 હિંસા મનથી રે, ના કરે, દેહવેણથી અન્ય;
 ખૂંબ ભાખે રે, ના કદી, જીવતર તેનું ધન્ય. - સગો ૮
 તપસંતોષે રે, જે રહે, મુખમાં હરિનું નામ;
 નિદ્રાસ્વાપને રે, ના શમે, ચિંતે હરિનું રધામ. - સગો ૯
 પ્રભુની લીલા રે, સાંભળે, ગાએ હરિજશગાન;
 સજજન સેવે રે ભાવથી, ઉર નાણો^૩ અલિમાન. - સગો ૧૦
 જનમમરણની રે, ચક્કિમાં, પીસે નિશાદિન કાળ;
 કોક કરોડે રે, ઊગરે, વિરલો સદ્ગુરુખાણ.^૪ - સગો ૧૧

૧. મનોનિશ્રાહ તે શમ, અને ઈન્દ્રિયનિશ્રાહ તે દમ ૨. સ્વરૂપ ૩. ન
 આણો ૪. જેના ઉપર સદ્ગુરુનો પંજો પેદેલો છે તેવો

મનને મારી રે, જે મરે, ફરી ફરી મરવું જાય;
 એ વિણ મુક્તિ રે, ના મળો, છો કર કોટિ ઉપાય ! - સગ્રા ૧૦
 જ્ઞાનવિરાગો રે, જે લહે, વીધે નામનિશાન,
 નામી માંહે રે, હેવ દિસે, ભૂલે હેહનું ભાન !! - સગ્રા ૧૧
 અક્ષર અળગો રે, રંગ એ, અંતરમાં નિઃસંગ;
 જાણી જાગે રે, જોગીઓ, ભવલય થાએ બંગ !! ! - સગ્રા ૧૨

૧૧૬

હરિજન આવો રે, હેતથી, ધરીએ હરિનું ધ્યાન;
 ગુણીજન ગાઓ રે, પ્રીતથી, હરિજશ નિર્મણ ગાન. - હરિ૦ ૧
 ચાર દિવસનું રે, ચાંદણું, જીવન કણલંગુર;
 વીજળી જખૂકે રે, આલમાં, જોખન વારિપૂર. - હરિ૦ ૨
 ધનપદ માટી રે, માનવી, ખરતાં ન લાગે વાર;
 ક્ષણ ક્ષણ ભક્તે રે, જુંદી, ઓથે રહીને કાળ. - હરિ૦ ૩
 મનની મનમાં રે, રહી જશે, જીવતાં ન જાણ્યા મહેશ;
 આખર અંધારું રે, થઈ જશે, કાળ જાલશે કેશ. - હરિ૦ ૪
 ભજન કરી લે રે, ભાવથી, જ્યાં લગ્ની શાસોચ્છશાસ;
 જીવ મુસાફર રે, જગતમાં, આખર કોઉ ન પાસ ! - હરિ૦ ૫
 કર્મ સંગાતે રે, જીવડા, જવું જમદરખાર;
 લાડી વાડી રે, ગાડીઓ, કામ ન આવે લગાર. - હરિ૦ ૬
 જીવતાં જાણી લે, તે તરે, ખીજ ખતા ખાય;
 મરણસમોએ રે, માનવી, દુષ્કૃત ખાવા ધાય. - હરિ૦ ૭

સંતસમાગમ રે, જો કરે, સૂજે સવળો યથ;
કર્મતીત રે, તો લહે, લક્ષે આવે કંથ. - હરિ૦ ૮
વ્રત જપ તીરથ રે, તે સમે, કોઉં ન જાલે ભાંધ્ય;
કાયા ધોઈ રે, અમૃતે, અંતર્મેલ કયમ જાય? - હરિ૦ ૯
જીબનસરિતા રે, નિર્મલા, સનાને મુક્તિ થાય;
શમદમધારે રે, જો ચઢે, રંગ નાથ દરસાય. - હરિ૦ ૧૦

૧૧૭

પદ્ધિમ વાની રે, વાદળી, જેરી ખરખા થાય;
સદ્ગુણ ખેત રે, ખેરવી, વેલો ખાવા ધાય! - પદ્ધિમ૦ ૧
ચાર ચક્ષુએ રે, ના જડે, જગજીવન અમાપ;
અંદર ઓપે રે, આતમા, થાય અજ્ઞાપ જપ. - પદ્ધિમ૦ ૨
એમાં શું શું રે, એમ વહે, નાસ્તિક એ બકવાદ;
કંઠ પ્રાણ રે, આવતાં, કોણ સૂણશો સાદ? - પદ્ધિમ૦ ૩
માન મૂકીને રે, માનવી, સંતચરણ પ્રણામ;
સેવા અદકી રે, જો કરે, આવે આપની ફામ^૧ - પદ્ધિમ૦ ૪
ભાગે ભીતિ રે, મોતની, જમડાં નાસી જાય;
જાગે જ્યોતિ રે, અંતરે, મુક્તિમેવા ખાય. - પદ્ધિમ૦ ૫
શ્રદ્ધાસીડી રે, જો ચઢે, શૂન્ય માનસર નહાય;
મુક્તા ભાખે રે, હંસલા, વાયસ વિષા ખાય!! - પદ્ધિમ૦ ૬
પરની પડતી રે, મેલીને, આપ હિસાબ તપાસ;
દેવું ચૂકે રે, દાનથી, લક્ષમી આવે પાસ! - પદ્ધિમ૦ ૭

૧. સ્મરણા, યાદ

આધો દિસે રે, અજને, પાસે પુણ્યપ્રકાશ;
 દષે નાવે રે, અંધને, અટવાએ ચારે પાસ ! - પણ્ઠમો ૮
 લાખ અનુભવ રે, અંધના, એ સહુ આખર રાખ;
 ક્ષણમાં દેખે રે, દેખતો, બીજો થારો ખાખ !! - પણ્ઠમો ૯
 રાખ લંગોડી રે, લાખ છે, લાખો રાખ સમાન;
 બંદર નાચે રે, બંદરે, મૂઢી ચણક પ્રમાણ ! - પણ્ઠમો ૧૦
 ઉપર ટોપી રે, તંગડી, માંહે જૂની ખાણ;
 ગાલ બજવે રે, ગોરીલો, સમજે ચતુર સુજાણ ! - પણ્ઠમો ૧૧
 મસ્તક મૂકી રે, મારુતે, સેવ્યા રામ રહીમ;
 ઘર ઘર પૂજે રે, રંગ એ હનુમાન ખલભીમ. - પણ્ઠમો ૧૨

૧૧૮

(હું તો વરી છું નકલંકી નાથ રે-એ રાહ)
 હું તો નમું છું અનસૂયાસુતને રે;
 નાથ દત્ત દિગંબર અવધૂતને રે; - ૧૫.
 ઘટઘટમાં તે દેવ બિરાજે રે;
 અત્રિ ઋષિનું તપ એ તો રાજે રે. - હું તો ૧
 પ્રેમરંગે તે વસ્તર રંગે રે;
 ભગવો લેખ માયાનટી સંગે રે. - હું તો ૨
 નહાલે સહ્યાદ્રિશિખરે વાસો રે;
 કીધો ઓડુંબર તળે ખાસો રે. - હું તો ૩

૧. દયાળુ ૨. આમાં ભગવાનના દત્તાત્રેયાવતારની નિત્યચર્યા વગેરેનું
 વર્ણન છે. આમાં અને આ પછીની ગરભીમાં વર્ણવિલી લીલા વિષે વિરોધ
 જાણવાની ઈચ્છા થાય તેમણે શ્રી ગુરુલીલામૃત ગ્રંથ જોવો.

પાસે ઊભી કપિલા ધેનુ રે;

શ્વાન ભસે, વગાડે સોહુ વેળુ રે. - હું તોં ૪
માલા કમંડલુ કર સોહે રે;

શૂલ ઇમરુ વગાડી જગ મોહે રે. - હું તોં ૫
ભૂરી ભૂરી રિસ જટા દીપે રે;

હેખી આંખતણી ખ્યાસ છીપે રે. - હું તોં ૬
જાલો માહૂરગઢમાં સૂતો રે;

જહાણે ગંગાજળે નિત નહાતો રે. - હું તોં ૭
સાથે સંતમંડળનું ટોળું રે;

નાસે પવનગતે કયમ ખોળું રે ? - હું તોં ૮
કુરુક્ષેત્રે તે આચમન કરતો રે,

ગાંધર્વનગરે તે હરિધ્યાન ધરતો રે. - હું તોં ૯
ધૂતપાપેશ્વરે ભર્મી ધારે રે,

કરહાટે પ્રાતઃસંદ્યા કરે રે. - હું તોં ૧૦
ભિક્ષાઝોળી ખલે, શ્રુતિ ગાવે રે,

કોહુલાપુરે અલઘ જગાવે રે. - હું તોં ૧૧
પંદરપુરે તે તિલક લગાડે રે,

પાંચાલપુરે ભોજન કરે કોડે રે. - હું તોં ૧૨
તુંગભદ્રામાં જળપાન કરતો રે,

બદરીનારાયણે કથા સૂણતો રે. - હું તોં ૧૩
રૈવતગિરિ^૨ પર વિશ્રાંતિ રે;

સાયંસંદ્યા પશ્ચિમાભિધ થાતી રે. - હું તોં ૧૪

૧. (i). ગાણગાપુર (ii) ગિરનાર ૨. ગિરનાર

જ્હાલો ખાળકની ગોડે ખેલે રે;

નિજાનંદમાં મસ્ત થઈ ડોલે રે.- હું તો ૧૫
જ્હાલે જોગની તે દીક્ષા લીધી રે;

સહસ્રાર્જુનને મુક્તિ દીધી રે.- હું તો ૧૬
જ્હાલે પ્રહૂલાદને શાન તે દીધું રે,

રાજ અલર્કનું કામ કીધું રે.- હું તો ૧૭
જ્હાલે ઈંગ્રેઝણી લાજ રાખી રે,

ગુણ ગાતાં શેખજીભ થાકી રે.- હું તો ૧૮
જ્હાલો ભાવ તણો એક ભૂખ્યો રે,

રંગ-પ્રેમ જોઈ તૂર્ત જૂક્યો રે !!- હું તો ૧૯
૧૧૮

હું તો વરી છું શ્રીપાદ્યતિને રે,

નાથ નૃસિંહસરસ્વતી પતિને રે !- ૨૫.

જ્હાલે વિધવિધ લીલા કીધી રે,

હીનદીનોને મુક્તિ દીધી રે. - હું તો વરી૦ ૧
જ્હાલો ધોખીનો ભાવ જોઈ રીજ્યો રે,

રાજ આપીને ખુશ કરી લેજ્યો રે.- હું તો વરી૦ ૨
ખાંધા રાખીને શેઠ એક નિસર્યો રે,

ધન ચોગળું પામી નવ વિસર્યો રે.- હું તો વરી૦ ૩
વાટે ચોરોએ વધતાં, પ્રગટ્યા રે,

મારી ચોરોને લક્ત ઊઠાવિયો રે.- હું તો વરી૦ ૪
શૂળ થકી દ્રિજ એક તડકડતો રે;

અન્ગ્રાસ ન એકેય ખાઈ શકતો રે. - હું તો વરી૦ ૫

મહેર કીધી અજનદવા દીધી રે,
દહું નાંકું એવી સુધું² લીધી રે. - હું તો વરી૦ ૬
અજપૂર્ણા પરે દયા કીધી રે,
જ્હાલે જાલરની રીંગો પ્રીતે ખાધી રે. - હું તો વરી૦ ૭
વેલ કાપીને ચુરુદાન દીધું રે,
દળદર જન્મોજન્મનું હરી લીધું રે. - હું તો વરી૦ ૮
શિરોળગામની તે ભાવિક નારી રે;
મૃત પુત્ર જીવાડી જ્હાલે તારી રે. - હું તો વરી૦ ૯
વંદ્યા ભેંસતણું દૂધ પીધું રે;
મૂઢ ખાળકને જ્ઞાન દીધું રે. - હું તો વરી૦ ૧૦
ક્રિજ વિદ્યામદે ખાહુ માત્યા રે;
દેશોદેશ કરી વાદ જીત્યા રે. - હું તો વરી૦ ૧૧
જ્હાલે હીનમુખે એ હરાવ્યા રે;
વેદવાદ કરાવી મદ ઉતાર્યા રે. - હું તો વરી૦ ૧૨
વિશ્વરૂપ ખતાવી યતિ તાર્યો રે;
દાસ બન્યો ન્રિવિકમ હાર્યો રે. - હું તો વરી૦ ૧૩
માહૂરગઢની તે સતી એક નિસરી રે;
રોગી પતિ લઈ ઘર વિસરી રે. - હું તો વરી૦ ૧૪
વાટે મોત, થતાં જ્હાલો ધાયો રે,
પતિ ઉઠાડી ભક્તમન ભાયો રે. - હું તો વરી૦ ૧૫
ત્રણ જ્યાની રસોઈ વિપ્રે કીધી રે,
પ્રેમ હેખી જ્હાલે લિક્ષા લીધી રે. - હું તો વરી૦ ૧૬
વત્ત્ર ટાંકી હજરો જમાડ્યા રે,
લીલા કરીને નિંદક લજાવ્યા રે. - હું તો વરી૦ ૧૭

અહુ ! વંધ્યાતણો ભાવ કેવો રે ?
સાઠ વર્ષે કન્યાસુત દહ્નાવો રે ! - હું તો વરી૦ ૧૮
આવી લીલા કંઈ કંઈ કીધી રે;
કોટ મટાડી વિપ્રસુધ લીધી રે.- હું તો વરી૦ ૧૯
શુષ્ક કાષે તે પદ્ધત આણ્યાં રે;
ભાવભૂખ્યા તે સદગુરુ જાણ્યા રે. - હું તો વરી૦ ૨૦
નિમેય મહી તંતુકને રે;
શ્રીશૈલ્ય બતાવી હર્યું દુઃખને રે.- હું તો વરી૦ ૨૧
દિવાળીએ લીલા કીધી રે;
આઠ રૂપ ધરી ભિક્ષા લીધી રે.- હું તો વરી૦ ૨૨
ગાણગાપુરનો તે ઘેરૂત તાર્યો રે;
પાક હજારો મણ ઉતાર્યો રે.- હું તો વરી૦ ૨૩
ઉચ્ચનીચનો ભેદ ન જાણ્યો રે;
એક મનનો તે ભાવ વખાણ્યો રે.- હું તો વરી૦ ૨૪
ચાર અદાર ને છાએ થાકે રે;
દેવ દાનવ કંપે ધાકે રે.- હું તો વરી૦ ૨૫
એક સેવાતણી હું તો ભૂખી રે;
સ્વર્ગસંપત્તિ એ વિષ લૂખી રે.- હું તો વરી૦ ૨૬
દ્યા કરીને દીન ઉદ્ધારો રે;
મારા દોષ હજારો વિસારો રે.- હું તો વરી૦ ૨૭
તાલ બેતાલ કંઈ નવ જાણું રે;
વાંકુચૂકું સ્વીકારો આ ગાણું રે.- હું તો વરી૦ ૨૮
મન થાક્યું ને વાણી વિરામી રે;
રંગ રંગે તું ગુરુ લય પામી રે. - હું તો વરી૦ ૨૯

૧૨૦

તું તો દત દિગંબર ભજને રે;

કુડકપટ મનનાં સહુ ત્યજને રે.- ૨૫.

અવળી વાતે તે અવળું સૂજે રે;

નામરસાયણો ધા ઇજે રે. - તું તો૦ ૧

મિત ખાવું પીવું ને મિત સુવું રે;

સૂર સાધીને હરિનામ લેવું રે.- તું તો૦ ૨
ઘટઘટમાં તે હંસલો ખોલે રે;

મળે સાચા ગુરુ તો સાન ખોલે રે.- તું તો૦ ૩
ઉલટી સેર ગગનમાં ઉછતી રે;

મારી સર્વેને આપ વિરમતી રે.- તું તો૦ ૪
સૂતાં સૂતાં તે નિશદ્ધિન જગે રે;

ઉંઘે જગૃતિમાં નિંદ ભાગે રે.- તું તો૦ ૫
એક અખંડ વીજળી ઝબૂકે રે;

નેનનેમ સહુ ત્યાં ચૂકે રે.- તું તો૦ ૬
એવો રંગ અલૌકિક જમે રે;

વણ જોયે ન પાર કો પામે રે !- તું તો૦ ૭
મૂકી આપાસ સાધન કરવું રે;

મૂઆ પહેલાં તે જીવતાં મરવું રે !!- તું તો૦ ૮

૧૨૧

હું તો માગણ ગુરુધર દાસી રે;

એક સેવાતણી ઉપવાસી રે.- ૨૫.

એંઠો દૂકડો તે ગુરુ તમ આપો રે;

મારી જન્મોજન્મની ભૂખ કાપો રે. - હું તો૦ ૧

નહાલા વરી છું તમારા નામને રે;
 શું કરું આ દામ ને ચામને રે. - હું તો ૦ ૨
 ખાનપાનમાં ચિત્ત નવ ઠરતું રે;
 છાનુંમાનું એ નિશદિન રડતું રે. - હું તો ૦ ૩
 પ્રેમજળે તે પગ તમ ધોઉં રે;
 મેલ અંતરનો નિજ ખોઉં રે. - હું તો ૦ ૪
 કાયા બાળીને દીપ જલાવું રે;
 તેજે તેજ થઈ નિત રહેવું રે. - હું તો ૦ ૫
 ભોગ રમકડાં નવ ગમતાં રે;
 દેખી વિષયીજનો મન હસતાં રે. - હું તો ૦ ૬
 નામરૂપપસારો ત્યાગી રે;
 ગુરુશબ્દ થકી હું તો જાગી રે. - હું તો ૦ ૭
 એકવીતી ન બીજે જાણે રે;
 રંગ મૌન ગ્રહી મોજ માણે રે ! - હું તો ૦ ૮

૧૨૨

(નર તું શીદને ચિંતા કરે-એ રાહ)

(રાગ-મિશ્ર દરખારી; તાલ-કહેરવા)

સૂતો શું તાણીને સોડ ? આખર ઊડરો સઘળા કોડ ! - ૨૫.
 ભાવ થકી ભગવાન ભજ્યા ના, ભોજનલક્ષ્મિ કીધી;
 દેહ-દેવ પૂજ્યા ખહુ કોડે, ભાંતિ-શુક્તિ^૧ કર લીધી. - સૂતો ૧
 'યદ્વદ્ધ તન્દું' શુતિનો ના સૂર્યો ટંકાર;
 અહંકાર આડે ઊભો જ્યાં આખર પડરો માર. - સૂતો ૨

૧. છીપોલી

પાંચ કોટની અંદર ઓપે, આત્મરાજદરખાર,
 ચૌદ માળની ઉપર બેઠો; શુન્યતણો સરદાર ! - સૂતો ૩
 વચમાં ગાહરાં પાણી, જળચર ફડી ખાવા ધાય,
 તારો અંદર અતિ ગલ્ભરાચે, આન ગતિ શી થાય ? - સૂતો ૪
 બૂડતાની બાંહે વળગીને, બૂડે મૂઢ ગમાર;
 બેદુ મરમી પાર ઉતારે, પલક ન લાગે વાર. - સૂતો ૫
 નીતિનાવડે ચદજે પ્રાણી, સદ્ગુરુ નાવિકૃ સાર;
 પ્રેમભરતીમાં વહેતું મૂકી, થા રંગ ભવપાર !! - સૂતો ૬

૧૨૩

ધાર્યું ધરણીધરનું થાય; મૂરખ, કાં મન તું પસ્તાય ? - ૧ક.
 એક શાસથી જગ નિપજ્જવે, અંતે સહુ લય થાય;
 અણુ રેણુમાં વ્યાપી સઘળે, સચ્ચિત્સુખ સોહાય. - ધાર્યું ૧
 ચંદા સૂરજ પહેરો ભરતા, રાતદિવસ નિર્માન; ૫
 ધરતીમાતા દુઝે વિધવિધ, ઋતુકાળસમ જાણ. - ધાર્યું ૨
 મેઘ વરસતો અમૃતવૃષ્ટિ, ચાતક મન હરખાય;
 સ્વાતીઋકે મોતી પાકે, કામ અનેરાં થાય - ધાર્યું ૩
 ધાર્યું થાએ તુજથી જીવડા, કાં ન કરે તું રાજ ?
 અભિમાન રાખી મૂરખ મન, કાં વણસાડે કાજ ? - ધાર્યું ૪
 એક સળી ના ઊડે તુજથી, વૃથા કરે ગુમાન;
 શરણ ગહેર સાહેખનું મનથી, તો દુઃખ થારો હુન - ધાર્યું ૫

૧. ઊડા ૨. સારો તરનાર ૩. ખલાસી ૪. રજકણ ૫. નિરભિમાન
 ૬. સ્વાતી નક્ષત્રમાં ૭. ગહેર, પકડે ૮. નષ્ટ

તુજને તુજનો પંડ પ્રાણિયા, એ સહુ જગનો બાપ;
 અકળ કળા કર્તાની; કાઢે કોણ એહનું માપ ? - ધાર્યું ૬
 યોગ્ય સમે સહુ આવી મળતું, જેહ જેહને ભાગ;
 વણમાણ્યે દુઃખ સુખ પણ પામે, હંસ મોતી વિટ કાગ-ધાર્યું ૭
 દેહલરોંસો છોડી પ્રાણી, દેવલરોંસો રાખ;
 અવિચણ આતમઓળખ હૈદ, રંગ અમીરસ ચાખ ! - ધાર્યું ૮

૧૨૪

ભજો શું મૂરખ ભૂત અનેક ? ઈશ્વર છે સધણે એ એક.- ૧૯.
 પાણી અંખું જલ વારિ આપમાં, નામ વિના નહિ ભેદ;
 ૨ બાળપ બરક રૂપે જુદાં પણ; અંત વારિ સહુ એક. - ભજો ૧
 શ્યામ કોલસો મેલો હિસે, હીરો જગમગ તેજ;
 રાગદ્રેષથી જગત નચાવે; તત્ત્વ એહનું એ જ ! - ભજો ૨
 સ્વી પુમાન નયુંસક કહાવે, હેવી હેવ પરખલાં;
 ૩ લિંગ થકી લિંગી જુદો એ, સચ્ચિદ્ધૂપે ઓમ् - ભજો ૩
 નામરૂપનો સકલ પસારો, માયાનો દરખાર;
 માયી દરખારી ન્યારો છે, ખેલે અંદર બહાર. - ભજો ૪
 આદિઅંતમાં ૪ અંક બિરાજે, મધ્યે મૃગજલ તૂત;
 હેખી મૃગલાં દોડે અંધાં, જ્ઞાની પરખે ભૂત ! - ભજો ૫
 ખેલ સમેટે આપ ખેલાડી, ખેલે ઈચ્છાસાર;
 ૬ નાટકી નટવર ખેલે, નામ રૂપ મોજાર !! - ભજો ૬

૧. વિદ્યા ૨. વરાળ ૩. (i) જતિ; (ii) ચિહ્ન ૪. સૂર્ય

૧૨૫

(ઓ મન ભમરા-એ રાહ)

(રાગ-સારંગ, તાલ-કહેરવા)

મન મૂઠ અજાણ ! કંકણ કાં મારે છે અમથાં આભમાં ?

વળ મૂળ નિશાન, જેણે રે સંરક્ષણ કીધું ગાભમાં ? - ટેક.

પળપણમાં જય કહાં દોડી, શરણું ભગવંતતણું છોડી ?

આખર નાવે કૂટી કોડી. - મન મૂઠ૦ ૧

અમૃત કીધું દેવો કાજે, સ્તનદૂધ બર્યું ખાળક કાજે;

કળ કૂલ અજ પૃથ્વી રાજે^૧ - મન મૂઠ૦ ૨

ખડતૃણથી પશુને સંતોષે, કીડી કણ મણ હાથી પોષે;

ભજશે ના તે આખર રોશે. - મન મૂઠ૦ ૩

દિવસે પ્રગટે ભાનુદેવા, રાતે શરીતારકની સેવા;

અતુઓ અરપે વિધવિધ મેવા. - મન મૂઠ૦ ૪

સાગરમાં ભરતી લાવે છે; વાદળથી જળ વરસાવે છે;

આકાશે ચાપ^૨ ચઠાવે છે. - મન મૂઠ૦ ૫

લાખ ચોરારી જતિ કીધી, કાળ કર્મતણે હસ્તક દીધી,

વિધવિધતામાં ન કમી કીધી. - મન મૂઠ૦ ૬

જે ઘટ ઘટ માંહી બોલે છે, ખાજુગર અળગો જેલે છે,

જે જણે તે રંગ^૩ રેલે છે. - મન મૂઠ૦ ૭

૧૨૬

મન મર્કટ રે ! કેમ ભમે છે નિત નિત નૂતન^૪ ડાળીએ ?

સુખ સમણું રે, લેશ ન એમાં, કળથી અંદર ભાળીએ. - ટેક.

જેમ જેમ રમાંડું હું તુજને, તેમ તેમ પછાડે તું મુજને,

ફટ ફટ રે ન-ગણા^૫ ફટ તુજને ! - મન મર્કટ૦ ૧

૧. શોલે ૨. ધનુષ ૩. આનંદ લૂટે છે. ૪. નવી પ. ગુણ ભૂલી જનાર;

કૃતાન

વિશ્વતણી આ વાડી રૂપાળી, કણપુષ્પોથી સભર નિહાળી,
 ભાન ગયો તું છેક જ ભૂલી: - મન મર્ક્ટ૦ ૨
 ઉપરથી અમૃતસમ ઓપે, માંહે જેર હલાહલ દીપે;
 હાથે કંટકખીજ કયમ રોપે ? - મન મર્ક્ટ૦ ૩
 વન છોડી વનમાળી દુંદે, જે માગે તે આપે મોઠે;
 ચઠ નિષ્કામતણે વરધોડે. - મન મર્ક્ટ૦ ૪
 કામકિરતે^૧ જળ બિધાવી, મૂઢ તને એ અતિ મન ભાવી;
 કંં હાથે હીરાકણી ખાવી ? - મન મર્ક્ટ૦ ૫
 શી રીતે તુજને સમજવું ? વિષય કેક હા ! કેમ ભૂલાવું ?
 દિવ્ય ઔષધિ કયાંથી લાવું ? - મન મર્ક્ટ૦ ૬
 જ્ઞાનસુધારસ બૂંદ પીએ જો, મોહ-ધૂંધ^૨ કષણમાં નિસરે તો;
 મર્ક્ટ ઝોહન રંગ બને તો !! - મન મર્ક્ટ૦ ૭

૧૨૭

મન ઝેરજીવા ! છે મોતી અમૂલખ એક અંતર-સાગરે;
 એ રસ પીવા, ગહ સદ્ગુરુની ખાંધ આ ભવસાગરે. - ટેક.
 જ્યાં આપતણું બળ નવ ચાલે; એ વિષ પતું તૃણ નવ હાલે;
 આખર જમ કેશ સહી જાલે ! - મન મરજીવા૦ ૧
 ગુરુજ્ઞાનઘટા ગહરી છાઈ, પ્રાંધી અજ્ઞાનતણી ધાઈ;
 ધર્મામૃતમેઘજડી આઈ. - મન મરજીવા૦ ૨
 મન-છીપ મહી બિંદુ પડીયું, સત્ત્વામૃત સ્વાતિ જઈ હરીયું;
 પાણી અમૂલખ ત્યાં તો ચઢીયું ! - મન મરજીવા૦ ૩
 સહુ ક્રાર જુક્તિથી બંધ કરી, દરમે જઈ પ્રાણ વસેજ હરી;
 મારે દૂખકી હરિનામ સમરી ! - મન મરજીવા૦ ૪

૧. પારધી ૨. ઝાંખ ૩. પરમાત્માસ્વરૂપ ૪. જીવને જોખમે મોતી
 કાદનાર ૫. ધૂમસ ૬. સમાધિકાળમાં ચાલતો આત્માકાર વૃત્તિનો અખંડ
 પ્રવાહ

ત્યાં કાયરનું નવ કામ જરી; નુગરા જાએ કાણમાં જ મરી;
 કોઈ એક કરોડે જાય તરી !! - મન મરજીવાં ૫
 તનુ ^૧વર્મ શીલનું દદ ધરી, ^૨ઉર્મિની છે જાય ઇરી;
 હેખે એ ^૩મુક્તા રંગ હરિ ! - મન મરજીવાં ૬

૧૨૮

સૂર્ણ ચતુર સુજાણ ! વાતલડી કહું છું રે તુજને મીઠી;
 ઉર ઉદ્દિયો ભાણ, તેજ ન માચે અંતર સ્વરની વાટડી. - ૨૬.
 જે આંખ મીચીને હેખે છે, તે જગમગ જ્યોત વિલોકે છે;
 દંગ દૂરખીન ત્યાં તો થાકે છે ! - સૂર્ણ ૧
 ત્યાં વિદ્યુત લેશ ઝખૂકે ના, સુર તારક ચંદ્ર પ્રકાશે ના;
 અભિન અણુ મારગ કાપે ના !! - સૂર્ણ ૨
 અજ્ઞાની ઉદ્ઘૂની પેરે, પરણો જઈને ^૪તમની વેરે,
 અટવાએ ^૫અટવીને ફેરે !! - સૂર્ણ ૩
 જે દેહ મૂકીને દોડે છે, અભ્યંતર મુખને ^૬મોડે છે;
 ભવખંધન તે નર તોડે છે !! - સૂર્ણ ૪
 છોડી ગુણ આકૃતિ જઈ મળીયું, અભિમાં કાષ જઈ ભળીયું;
 તેજે જઈ તેજ થઈ રહીયું !! - સૂર્ણ ૫
^૭સાતે જઈ ^૮સવિતામાં મળતા, સહુ રંગ એકમાં જઈ ભળતા;
 જ્યાં એક અનેક સૂરો શમતા !!! - સૂર્ણ ૬

૧. ખખતર ૨. (i) પાણીનાં મોખાં (ii) મનના સંકદ્યવિકદ્યપાતમક
તરંગો ૩. મોતી ૪. અંધકાર ૫. (જન્મમરણદ્વારી) જંગલ ૬. ફેરવે
છે ૭. મેધધનુષના સાત રંગો ૮. સૂર્યમાં

(ખોલ મા ખોલ મા ખોલ મા રે-એ રાહ)

(રાગ-પીલુ; તાલ-હીંચ (દાદરા))

છેડ મા છેડ મા છેડ મા રે, વાત ખ્રસ્ત વિના બીજુ છેડ મા- ૨૫.
 મેવા મિઠાઈ મીઠાં ત્યજુને, ગંધાતી વિષા હેડ^૧ મા રે - વાત૦ ૧.
 દરાખ દાડમ કેળ ત્યજુને, કડવાં તે કેરાં વેડ^૨ મા રે. - વાત૦ ૨
 ચંદન કલ્પદ્રુમ ઉઝેડી, કાંટાને પાણી રેડ મા રે.. - વાત૦ ૩
 રંગ બજારે ફંકાં નકામાં, બાળમુંદ તારી કેડમાં રે.. - વાત૦ ૪

૧૩૦

ઘરની ઘરની ઘરની રે, મૂળ શોધ કરો અસલી ઘરની. - ૨૫.

સ્વાભાવિક માયા સધળે વિસ્તારી, જૂઠીબાજુ બાજુગરની રે. મૂ૦ ૧
 ચૌદ ખ્રસ્તાંડની વાતો કરે પણ, ખબર નહિ નિજ ઘરની રે. મૂ૦ ૨
 જે જે આંગણીયે એરાવત બાંધ્યો, કરે પંચાત કાં ઊખરની રે. મૂ૦ ૩
 રાજની રાણી ભીખ સહે કાં ? તું તો રાણી વિશ્વંભરની રે. મૂ૦ ૪
 જ્યાં હેથે ત્યાં રાજ તિહારું, વાત પછી કયાં રંગ ડરની રે. મૂ૦ ૫

૧૩૧

(વૈષણવ જન તો તેને કહીએ-એ રાગ)

(રાગ-જીડોટી, તાલ-કહેરવા)

નામસુધારસ જે જન ચાએ, કાળ ન આવે પાસે રે;
 સૂરજનું અજવાળું થાતાં, ઝટ અંધારું નાસે રે. - ૨૫.
 ખટરસ સેવી ખટને પોષે અંતે રડી રડી મરતા રે;
 ભજનસુધારસ આનંદ ચાએ, સહુ દુઃખ એ છે હરતા રે. - ના૦ ૧
 સંતમહંતનું જીવન એ છે, હુભિયાનો વિસામો રે;
 ભવરોગીનું ઓસડ મોંધું, કિમીયો કીમતી જાણો રે. - ના૦ ૨

૧. ઉદાવવું (નિમાડી શાબ્દ છે) ૨. વીળવું ૩. ગઘેડો

જે પીએ તે કરી નવ આવે, ખીજું કંઈ નવ ભાવે રે;
 દુનિયામાં દુનિયાથી ન્યારો, કો તોલે નવ આવે રે. - નાં ૩
 શોક મોહુ સંતાઈ જતાં, આનંદ અર્જુવ રેલે રે;
 આપ મહી સમરસ થઈ સાધુ, આપ વિષે નિત ખેલે રે. - નાં ૪
 એ લજ્જાત સનકાદિક જાણો, જાણો નારદ જોગી રે;
 શુક ઉદ્ધ્રવ તુંબર ઝંખિ જાણો, શિવ કૈલાસે ભોગી રે. - નાં ૫
 *વ્રજવનિતા વર^૨ રસ એ જાણો, તેરસવંતી કો જોગણ રે;
 રંગ અભાગી મટકાં મારે, દ્વારે પ્રભુ તુજ માગણ રે ! - નાં ૬

૧૩૨

જાનઘટા જુકી આઈ, ચિદાકાશો, સંતો જુકી આઈ રે;
 મતામયૂર નાચે મનહું હા ! આનંદની જડી ધાઈ રે. - ૨૫.
 વિણ દીપક અજવાળું ઘટમાં, રવિ રાશી કોટ પ્રકાશ્યા રે;
 રાતદિવસનો ભેદ મટ્યો જ્યાં, અગણિત તેજ ઉજસ્યા રે. - જાન ૧
 વીજળી ચમકે ધડધડ વાગે, અનહૃદ વાળાં ગાજે રે;
 નાદ ઊઠ અંખરમાં અદકો, અનુપમ શોભા રાજે રે. - જાન ૨
 સહુ સખી ટોળે રાસ રમતી, ભૂલી ભાન વિલોકે રે;
 સુરવર મુનિ જેવા સહુ ધાયા, આંખલડી ત્યાં થાકે રે. - જાન ૩
 બિન પદ નાચે વ્રજની નારી, બિન કર તાલ બજાવે રે;
 સાત સૂરથી અદકો અષ્ટમ, બિન મુખ મોહન ગાવે રે. - જાન ૪
 સૂર્ય સૂણો થંભાવી રથને, મંદ અનિલ સુખ આપે રે;
 *સ્વર્ગધર્વ વિલોકે નીચું, સુરસુંદરી^૫ પગ ચાંપે રે. - જાન ૫

૧. ગોપીયો ૨. શ્રેષ્ઠ ૩. પ્રભુપ્રેમમાં મસ્ત ૪. સ્વર્ગના ગાનારા
 ૫. અષ્ટરાઓ

કૂલ સુગંધી દિવ્ય પ્રસારી, કદમ્પતરુ કંઈ ડોલે રે;
 અમૃતસરિતા અંદર વહેતી, જન્મમરણ તૃણ તોલે રે.- જા ૦ ૫
 એલ અલોકિક રૂગ નિહાળી, ન્યારો રહીને એલે રે;
 અંદર ખાહિર એ જ એલાડી, એક અગોચર રેલે રે.- જા ૦ ૧૭

૧૩૩

વનવડલાની શીતળ છાયા, જોગી જંગલ વસતો રે;
 હુસતો ગાતો કો દિન રોતો, કો સાથે નવ ભખતો રે.- વન૦ ૧
 દિન ગાળે સૂરજને તાપે, રાતે તારક ગોઢી રે;
 વનપંખી સમ ગેલ કરતો, કોઈ દિન નવ એ કદ્દી રે.- વન૦ ૨
 વૃક્ષો સાથે વાતો કરતો, વ્યાલવ્યાઘ્ર રમાડે રે;
 કૌપીનંકથા ઝોળી-ઝંડા, સંગ્રહ ન કરે કોડે રે.- વન૦ ૩
 અહું આખ લગાવી તનમાં, મદમત્સરને ખાળે રે;
 પરનારી પરધન નવ ભાળે, નવ ડરતો કો કાળે રે.- વન૦ ૪
 નિર્જરવારિ પાન કરે ને, ફળદૂકડો કો માગે રે;
 વિષય રમકડાં જગનાં જેરી, માની નિશદિન જાગે રે.- વન૦ ૫
 સદગુરુ સેવા સંતસમાગમ, પળપળ હરિની ચર્ચા રે;
 ધ્યાનમન્દ્ર ધીરજ ઉર ધારી, કરતો હરિજન રચર્ચા રે.- વન૦ ૬
 તૃણશરાચ્યા મખમલ મન માની, આતમરાજ બિરાજે રે;
 પ્રાસાપ્રાસે સમખુદ્ધિ ને, સંયમ ઉરમાં રાજે રે.- વન૦ ૭
 શાંતિ શીતળ અંદર ઓપે, દીનતણાં દુઃખ કાપે રે;
 ત્યાગવિરાગે રાજ કરે ને, શ્વાસ શ્વાસ હરિ જાપે રે.- વન૦ ૮

૧. સાપ ૨. પૂજન ૩. લાભાલાભ.

મનભ્રમણા સહુ ભાગે પળમાં, હુઃઅદરિયો સહુ ^૧આટે રે;
હરિરસમાં સમરસ થઈ જતાં, મુક્તિ પદતલ ચાટે રૈ..- વનો ૮
જેતાં અંતર અન્ય ઠરે ને, રૂંગ ભજનનો જમે રે;
તત્વમસિ તંબુરો વાગે, લક્ષ્યપ્રસાદી પામે રે !.- વનો ૯

૧૩૪

(રાગ-આરાવરી; તાલ-ત્રિતાલ)

ભણતર મોટું ભૂત, તપસી !- ૨૫.
ગર્વ વધારે વિનય સંહારે, દેવ કહે સખ તૂત;
સહુથી અદકો આપ વખાણો, સંત કહે હડધૂત ! - તપસી૦ ૧
તર્ક કુતર્ક ઉઠાવે કંઈ કંઈ, સ્વરચંદ માને પૂત;
સ્થિર ઠરે ના એક ઠેકાણો, કરે ઝૂંદાઝૂંદ ! - તપસી૦ ૨
અહું અહુંની કરે ગર્જના, અન્ય કહે તે જૂઠ;
આપખુદ્રિ સર્વજ્ઞ પ્રમાણો, બકે શાસ્ત્ર અખૂટ ! - તપસી૦ ૩
કા-કા-શાખે હંસ હઠાવે, કરે મિથ્યા ઝૂટ;
જાન લઈને ભાન જો આવે, રૂંગ લહે અવધૂત ! - તપસી૦ ૪

૧૩૫

(રાગ-દેશ; તાલ-કહેરવા)

હેહમંદિરમાં દેવ બિરાજે, અનહુદ વાજને વાગેજુ;
નોભત ભેરી મૃદુંગ તાસાં, શાખ શરણાઈ ગાજેજુ.- ૨૫.
આસન વાળી સુરતા સાધી, ભાળો અંદર જોગીજુ;
કાન બંધ કરી ચૂણો વિરલો, તે સચ્ચિત્યસુખ ભોગીજુ !- હેહો ૧.

૧. સૂકાઈ જાય. ૨. અવધૂતનું સ્વરૂપ જાણો.

કોટિ ચંદ્રસૂરજની શોભા, મેઘ વિના ધન ગાજેજુ;
 અમૃતબરખા જરે આભમાં, જન્મમરણ દૂર ભાગેજુ ! - દેહ૦ ૨
 નાલિકમળસે હંસા બોલે, સોહું સોહું શાસાજુ;
 આપ અજંપા જપે જોગીડા, જેના સવળા પાસાજુ. - દેહ૦ ૩
 ઠડાપિંગલા છાશ વલોવે, મેરુંડ રવૈયોજુ;
 સુખમળ સુરતી માખળ કાઢે, ચોરે ચિત્ત કનૈયોજુ. - દેહ૦ ૪
 મૂલાધારે વસે મૂળમાં, ગણપતિદાદા દેવાજુ;
 ચતુરુંદ્રલે પૃથ્વી રંગ પીળો, કરે જોગીજન સેવાજુ. - દેહ૦ ૫
 વંશાંખસં ખીજ પાંખડી, એક એક વિચારોજુ;
 ખદૂશત અર્પણ કરો ^૧મોરયા, વિધનખીજ નીવારોજુ. - દેહ૦ ૬
 ખદૂદલ ખીજુ ઉપસ્થ ^૨ ઉપર, શૈતરંગ જલ જાણોજુ;
 બંલંમંયંરંલં ખીજે, ચતુરાનન ^૩ પરમાણોજુ. - દેહ૦ ૭
 સૂષિતાત ખદૂ સહુસ્ર એને, ભાવે અર્પી શાસાજુ;
 કમલજત લક્ષ્યે લક્ષીને, તોડો ભવભયપાસાજુ. - દેહ૦ ૮
 નાલિસરોજે ^૪ વિષણુ બિરાજે, દરાદલમાં સુખકારીજુ;
 તેજ તત્ત્વ ^૫રક્તાલ શું રાજે, લક્ષ્મી હે છે તાળીજુ. - દેહ૦ ૯
 ડંદંણાંથંડંધં ત્યાં નંપંડ ઉર ધારોજુ;
 સહુસ્રખદૂ અર્પણ કરી ભાવે, આપ આપમાં ભાળોજુ. - દેહ૦ ૧૦
 હૃદયકમળ દ્વારદાલ દીપે, નીલરંગ શિવ જોગીજુ;
 મારુત તત્ત્વે કરે કેલિ ^૬ ચિત્તૂશક્તિ સાથ વર ભોગીજુ. - દેહ૦ ૧૧
 કુંખંગંધંડં ચંછંજંઝંટંડં વિલોકેજુ;
 અર્પણ કરી ખદૂ સહુસ્ર ગ્રાણી પાશ કર્મના કાપેજુ. - દેહ૦ ૧૨

૧. ગણપતિ ૨. જનનેદ્રિય ૩. ખ્રિસ્ત ૪. કમળ ૫. લાળ ૬. કીડા

કંદે કંજી પોડશદલ રાજે, શયામરંગ ડપાળુંજી;
 વ્યોમતત્ત્વે ધ્યાન ધરે જીવ, જ્યોતિ કેરું રસાળુંજી. - દેહ૦ ૧૩
 અં અં ઈ ઈ ઉ ઊ કં કું લું એં એં ન્યારાજી;
 ઓં ઓં અં અઃ બીજ સહસ્રજ્યપ ભવલયહારક સારાજી. - દેહ૦ ૧૪
 ભૂમધ્યે દ્વિદલ ચકે હંકાં અક્ષર રદ્ધિયાળાજી;
 નિર્મલ રંગે વસે નિરંતર ચિત્રશક્તિ મહામાયાજી. - દેહ૦ ૧૫
 સહસ્ર અર્પણ કરી પ્રીતથી, તુરિય પદે વિશ્વામાજી;
 સોહં સોહં કરે ગર્જના, સુધાપાન સુખધામાજી. - દેહ૦ ૧૬
 ઉપર વાટ અતિશાય વસમી, બ્રહ્મરંધ્ર ગઠ ઘેરાજી;
 સહસ્રદલ અનુપમ ઓપે, પરમ જ્યોતકા ડેરાજી. - દેહ૦ ૧૭
 સહસ્રાંગી જપે જુક્તિથી; કોટ ભાણ ઉજ્જ્વારાજી;
 અક્ષર અવ્યક્ત અનંત જેમાં, નાદ મેઘ થડાડાજી ! - દેહ૦ ૧૮
 જીવ શિવ ત્યાં એક હો જવે, કરે અગોચર કેલિજી;
 તુરિયાતીત અગમગઢ જીતી, લેદે દરામ વિચારીજી. - દેહ૦ ૧૯
 લક્ષ્ય લહે ગુરુકૃપા હોય તો, આગળ નાવે વાળીજી;
 મનબુદ્ધિનું મૂળ નહિ ત્યાં, કેમ તોડવું તાણીજી ? - દેહ૦ ૨૦
 દેવ અગોચર વિરલો દેખે, દ્રષ્ટ દર્શય વિરામેજી;
 સહસ્રગુરુસાન સમજતાં, અંદર રંગ અનુપમ જમેજી ! - દેહ૦ ૨૧

૧. કમળ ર. આખા ભજનમાં ટૂકમાં અજપાજપનો વિધિ અને તેથી
 થતા ખદ્દચકભેદ અને હિવ્ય નાદ (અનાહત) શ્વરણાદિનું વર્ણન કર્યું છે.
 વિષય ગૂઢ અને કેવળ ગુરુગમ્ય હોવાથી વિરોધ સમજૂતી માટે કોઈ
 અનુભવીની સલાહ લેવી જ ઉચિત છે.

૧૩૭

(રાગ-ઝિંગોટી; તાલ-દીપચંદી)

અવિવેકે ભરિયું રે, જગ બધું ઊંધું જુએ;
 નથી તેને માની રે, સ્વાધીન હાથે ખુએ ! - ૨૫.
 સુરાસુર નર કિન્નર સર્વે, આશ મહીં અથડાય;
 સ્વીપુત્રાદિક સનેહે તણાઈ, હાથે કરી બંધાય,
 જોવા છતાં અંધા રે, પડે જઈ ઊડે કૂવે ! - અવિવેકે૦ ૧
 હું-તું પણું ના જેને જરીએ, તેને માની મોહે તેમ;
 છોડી સુધા જઈ છાળને ચૂંથે, ઈરછે અમૃત એમ;
 તૃષ્ણા નવ ધૂટે રે, પછાતાં છાનું રુએ ! - અવિવેકે૦ ૨
 સર્વ જગતનાં સ્વીધનપશુઓ મળો એકને જાણ,
 તોએ તૃત્સિ ન પામે કદીએ સ્વર્ણસુખે એ માન,
 તૃષ્ણાત્યાગે શૂન્યે રે, અદળક લક્ષમી જુએ ! - અવિવેકે૦ ૩
 સ્વાત્મસુખ એ સ્વાધીન છોડી, ખાલ્સાસુખે ભમે જેહ;
 કદંપો સુધી અજ્ઞાને અથડાએ, ધૂટે ન તોએ તેહ;
 કોલસા તે કાળા રે, કેમ થાએ ધોળા ધૂએ ? - અવિવેકે૦ ૪
 મૂકે યુક્તિથી જ્ઞાનચિનગારી, શોધ્યો જડે ના ડાઘ,
 થતાં કૃપા ગુરુદેવની, વનમાં ઘેરું મારે વાધ,
 રંગ એકજ ભરિયો રે, દેખે નર જીવતાં મૂએ ! - અવિવેકે૦ ૫

૧૩૮

(રાગ-તિલક-કામોદ; તાલ-કહેરવા)

રુદ્ધિયામાં દીવા, તોએ અકર્મી અથડાતી ! - ૨૫.
 હંદયનું કોડિયું, ભગતીનું ધી હેરી,
 કર્મ-દીવેટ જાનજ્યોતિ ! રુદ્ધિયામાં૦ ૧.

धुण्डधुण धंटा ने ६म८म टोल री,
 सुणे तोअे ना सुणांती !! रुदियामां० २
 मंदिर मूकीने मसजूद जाती,
 खाण्डापोखलिये भटकाती !! रुदियामां० ३
 तीरथ ध्याती ने तरवेणी नहाती,
 खला वणगेली नव जाती !! रुदियामां० ४
 परणेलो मूकीने रातेलो ध्याती,
 कुंवारे कुंवारे कोल लेती !! रुदियामां० ५
 थूकीने सत्त्व ए छोतरां आती !
 शासा मूकी लेती पोथी !! रुदियामां० ६
 खीजने जेतां पोते खोवाती;
 रंग आभरे पसताती !! रुदियामां० ७

१३८

(राग-गङ्गल; ताल-कल्हेचवा)

ना दोस्त हुश्मन कोई हमारा, हम सदा निःसंगी है,
 सच्चिदानन्द हम ही ध्यारे, खब्ल केवल हम ही है. - १
 सातवें आस्मान पर है, तप्त निर्गुण हमहीका;
 जिन तार तंभूर ऊँ खड़के, हम हमहीमें भस्त है. - २
 ना रात है ना दिन है, हृदम है निरंजन रोशनी;
 ना शोक है ना मोह है, है शान्ति ओक सनातनी. - ३
 हिन्दु मुसलमीन पारसी अिस्ती कहो तो हम ही हैं,
 ना नात है ना जात है, ना खात है, वहां हम ही हैं. - ४

ना जन्म है ना मृत्यु है, ना अंधे है ना मोक्ष है,
जो है सो हम हैं ना जुदा है, आदम खुदाकी जल है. - ५
जूँठे जहांके रंग हैं, ना मैं न तू, सब हैं इना,
हैं ज्यों का त्यों सोहं सदा, ना एक भिट्ठुसरा बना ! - ६

૧૩૮

(રાગ-ગજલ; તાલ-દાદરા)

તમારે ને હમારે ના કશો સંબંધ છે મૂળો,
મહ્યા વર્ચ્યે પડ્યા છૂટા, નદીના કાષ સમ પૂરે ! - १
રમ્યા કંઈ દિન ભલે ભેગા, બધી એ સ્થૂળની લીલા;
પઢ્યા પંથે વિવિધ તોએ, બધા છે બ્રહ્મના ચીલા ! - २
ઉતારી સ્થૂળના વાઘા, મળીશું કો દિ એકાંતે;
હસીશું રાચી અન્યોન્યે, નિહાળી કૂલ દગ્ય-કૈતે !! - ३
બરક-દૂકડો વહ્યો જળમાં, જનારાને જૂદો ભાસે;
કઠણ મૂદુ-ભેદ દાખિમાં, વિચારે ભિન્નતા નાસે ! - ४
પરસ્પર શા બખેડા આ, અહું-ની ગર્જના ઘેલી !
અહું-ત્વં-થી નિરાળી છે, સનાતન સ્વાત્મની કેડી ! - ५
બધા મન-દાખિ-ના વાંધા, અનંતે સાન્તતા નહોયે;
દિસે તે ના તથા અંતે, ન તત્ત્વે ખંડ કણ હોયે ! - ६
મળો માટી મહીં માટી, ચિતે ચૈતન્ય ના જુદું !
વિલોકી ઐક્ય સદ્ગ-રંગો રમે અવધૂત એકાદું ! - ७
દિસે કીકી મહીં કાળું, ન તોએ એહ અંધારં,
જુઓ નીળું બધે તોએ, સદા છે વ્યોમ એ ન્યારં ! - ८
રહો હરદમ હકીકીમાં, મિજારી મોત બહુરંગી !
સખુન છેલ્લો, ન બસ આગળ ! રહેવું મૌન એકાંગી ! - ૯

૧૪૦

હમો મનમોજુ ફરનારા ! હમોને બાંધનાડું કુણા ?
 સદા નિઃસંગી ને ન્યારા, જગતને માનનારા તૃણા ! - ૧
 સ્વયં-અભિષિક્ત સ્વારાજ્યે, બન્યા સમાઈ સ્વાનંદી !
 ચથ્યા જઈ તખ્ત પર અદ્ધર, રવિ શરીર તારલા હુંડી !! - ૨
 કરે મુજરો સુરાધિય જો, થનન નાચે હૂરી સત્ત્વસ્થ !
 વિવિધ રાગે અલાપે હા ! જનન વાદે ક્રિરસ્તા મસ્ત !! - ૩
 દિવસ કે રાત ના ઠરીયે, નિરખીયે નિત્ય નાટારંગ !
 બજે સોહુંતણો ડંકો ન થાએ તોચ નિદ્રાભંગ ! - ૪
 સ્તુતિ-નિંદા બની કુતા, કરે ચોકી નિજ-દ્વારે !
 નથી ભય શોક કે ચિંતા, ફટકતાં કોઈ દિ ભૂલે ! - ૫
 વિધિ-પ્રતિષેધ-કિકરતા, અગમ-આગ-તળી સત્તા !
 છતાં નૈનાં ન દેખાંતા, કરમ સાથે કરી કઢા ! - ૬
 સૂતા નિત સોડ તાણીને, ન લેવું-દેવું કો સાથે !
 મૂચા જીવતા હમો નિશ્ચે, ન જૂરીયે દ્રેષ કે પ્રીતે !! - ૭
 કંદગા દંગ બેરંગી, હમારા રાહ ના સીધા !
 અવળપંથી અદૂલા રંગ દેખે કોઈ હક-બંદા !! - ૮

૧૪૧

હું-મારું હુઃખ-મૂળ છે, તું-તારું સુખ-મૂળ;
 હું ભૂલી તું-હરિ ભજે, રંગ સનાતન નૂર ! - ૧
 નૂર-નૂરીમાં લેદ ના, ખ્રલ-ખ્રલવિદુ એક;
 તું-માં હું ઓગાળતાં, રહ્યો રંગ તું દેખ ! - ૨
 દેખ દેખન-હાર એ, દશ્ય દિષ્ટમાં માય;
 ખીજને જોવા જતાં, રંગ આપ ખોવાય ! - ૩

વાય વાયરો, રવિ તપે, વર્ષે મેઘ અમાપ,
 જેની સત્તાથી બધે, રંગ તેજ તું બાપ ! - ૪
 બાપ મરે સુત વિરમતાં, સુતનો છોરુ બાપ;
 બેઉ મરતાં એક તું, કરે રંગ કાં તાપ ? - ૫
 તાપ-મૂળ દેહાત્મતા, રજજુ-સર્વની વાત;
 જ્ઞાન-દીવડો પ્રગટતાં, રંગ સાપ અજત ! - ૬
 અજત નહોતો ના હશે, મધ્યે કેવળ ભાસ;
 આદિ અંતમાં એક તું, રંગ સ્વયંપ્રકારા ! - ૭
 પ્રકાર વિધવિધ કાચથી, ભાસે વિધવિધ રંગ;
 કાચ ઝૂટતાં મૂળ તું રંગ એક અભંગ !! - ૮

૧૪૨

(દોહરા)

ના હું ત્યાં શું માહરું ? તારું સઘળું નાથ !
 તું જ એક બધે રહ્યો, અહું-રંગ અનાથ. - ૧
 તું હીણો બહુ આથડ્યો, આધો જ્યાં ત્યાં માર;
 હું ભૂલી તુજમાં ભજ્યો, તર્યો રંગ ગમાર. - ૨
 અહુંભાવ તે જીવ છે, નાહં શિવ સાક્ષાત;
 અહું-ખ્રલ મિથ્યા સમૃતિ, મૂળ રંગ અજત. - ૩
 રેરા સત્ત-પદ જણ તું ગાંગા ચિત્ત-પદ કંદ;
 અનુસ્વાર આનંદમય, રંગ સચિચદાનંદ. - ૪
 ના જણી બકતો ઝર્યો, થતાં ભાન મુખ બંધ;
 લખવું બકવું એ બધા રંગ નકામા ઝંદ. - ૫
 દૂખી રે વું અંતરે, આત્મસમુદ્ર માંહા;
 ઉપર તરંગ છો રમે, રંગ ન જલ ભેદાય. - ૬

આવે તે કરવું સુખે, રે' વું સદાય નચિતા;
જૂનું જાળ હેવું ઘટે, કરવું રંગ ન નૂતન. - ૭
સુખદુઃખ મનમાં સોણલાં, જન્મમરણ તન-ગંધ;
બની રમકડું ઈશનું, એલ રંગ નિર્દ્રિક્ષ. - ૮

૧૪૩

(દોહરા)

રમે રામ સહુ ઘટ વિષે, રહીમ દ્યાઘન એજ;
હિંદુ સુસલમીન કાં લડો ! રંગ નૂર તે તેજ ! - ૧
માતા મારી ચિત્કળા, પિતા ખોધસ્વરૂપ;
સુત અનુભવ હું તેમનો, રંગ અરંગ અરૂપ ! - ૨
પાંડુ શુભ્ર કલંક ના, રંગ સ્વરૂપ અલેખ;
પાંડુ ર ચિન્મય ખ્રાણ છે, ગ તન્મય થા હેખ ! - ૩
રેરા તત્પદ જાળ તું, ગરુણા ત્વંપદ હેખ;
અનુસ્વાર અસિપદ લાલું, રંગ તત્ત્વમસિ એક ! - ૪
'રંગ' 'રંગ' જન સહુ કહે, રંગ સંતપદધૂળ !
ભાવે સદગુરુ સેવતાં, ચાટે જગ પદધૂળ ! - ૫
થયો હડધૂત જીવતાં, મૂઢે બન્યો અવધૂત;
પૂજે કંપૂત જીવડાં, મડદાં રંગ સપૂત ! - ૬
ઝંખું પરધન સર્વદા, પરખી અળગી ન થાય;
કરે સ્વજનવધ ખંતથી, રંગ યાર કો પાય ? - ૭
ગાંડોતૂર ઈરે બધે, સદા મદ્યચક્યૂર;
લાલયો રંગ ન ધૂટશે, રહો સંગથી દૂર !! - ૮

(રાગ-મિશ્ર કાકી ગજલ; તાલ-દીપચંદી)

ભર્યું જ્યાં ત્યાં પ્રભુ તારું અનુપમ રૂપ હે અવધૂત !
 નિરાકારી નિજેચછાએ બન્યો સાકાર તું અવધૂત !! - ૧૫.
 ખૂનીના ખંજરોમાં તું પ્રિયાના ચુંખનોમાં તું;
 હુરે ! ૧. હરિગર્જનામાં તું, રહ્યો ૨. પિક્કુજને અવધૂત ! - ભર્યો ૧
 ગુલાબી ગાલમાં હસતો, કથીના હડમાં વસતો;
 ખઘે નિર્દ્ર્દ્ર તું રમતો નિજાનદે અહા અવધૂત ! - ભર્યો ૨
 વને યોગી થઈ વસતો, જગે ભોગીસમો ભમતો;
 કદી રોગીસમો રડતો, અગમ લીલા કરી અવધૂત ! - ભર્યો ૩
 સહા પાસે છતાં આઘે અભાગીને અરે દિસતો;
 સહુ રંગે અરંગી તું, લહે તુજ રંગ કો અવધૂત ! - ભર્યો ૪

૧૪૫

(રાગ-બિહાગ; તાલ-નિતાલ)

અનુપમ હીરલો પાયો, બાબા ! અનુપમ હીરલો પાયો;
 એક અનામી અંતરજામી વળાદિ ભટકાયો !! - બાબા૦ ૧
 રાતે ચમકે દહાડે ચમકે, ચમકે જુગજુગ ન્યારો;
 સૂરજ ચાંદો એથી ઝગઝગો, અસલી એક ઝગારો ! - બાબા૦ ૨
 જપતપ-તીરથ જેગ જુગતથી એ છે સાવ નિરાળો;
 નેતિ નેતિ કહી નિગમ ઓચરે, બાવનથી ખારો !! - બાબા૦ ૩
 સર્વશેષ અશેષ આતમ, ચેતન હીર છખીલો;
 ચારથી પાર નિહાળો મૂગે, મોહન એ રઢિયાળો !! - બાબા૦ ૪
 હું-તું-તે-માં ખોલણાહારો, વાણી મૂળ હુંકારો;
 જ્યાં ત્યાં સંઘળે એહજ સણગે દેખ રંગ મતવાલો !! - બાબા૦ ૫

૧. સિંહગર્જનામાં, ૨. કોચલ

૧૪૬

જ્યાં ત્યાં ભરિયો એક જ સાંઈ ! જ્યાં ત્યાં ભરિયો એક;
 બીજે જેતાં આપ ખોવાણો, જેમ નાટકી ભેખ ! - સાંઈ૦ ૧
 દીપ દેવતા ચાંદો સૂરજ, એક જ નૂર અલેખ;
 લઘ્યો ન જાયે અગમ અગોચર નૂર નૂરનું દેખ ! - સાંઈ૦ ૨
 અસ્તિ ભાતિ પ્રિય નામરૂપનો જગત પસારો છેક;
 નામરૂપનું સમણું શમતાં, સત્તુ ચિહ્ન આનંદ નેક ! - સાંઈ૦ ૩
 પોતે પોતામાં વિલસે વિધવિધ રૂપે અરૂપી રાશોખ;
 આંખની આંખ સ્વયં દશ્ટિ એ, મારી અનુભવે મેખ ! - સાંઈ૦ ૪
 સ્વપદે સર્વ દિસે મહાશૂન્યે, સર્વે સ્વપદ એક;
 અનલે સાક્ષી પૂરણ આનંદ, રંગ નાટકી દેખ ! - સાંઈ૦ ૫

૧૪૭

(રાગ-તિલક-કામોદ; તાલ-ત્રિતાલ)

મનુવા હરિ ભજ ઝટ નાદાન !

મળશે તુજને અક્ષય સુખખાણ..... ટેક.
 ઘટથી પટ પર પટથી ગાડે, તું આમ નિરંતર કાં દોડે ?
 આખર તુજને વિખ એ બાળે;

કંઈ થોલ, વિચાર, સમજ મસ્તાન ! - મનુવા૦ ૧
 માત્યો માતંગ સમો દોડે, પડતાં બેહાલ થશે ખાડે !

કર પાછો અંતર-અજવાળે;

સાંભળ ગેખી અનહૃદ એ ગાન !!... મનુવા૦ ૨

૧. સ્વામી, જગતનો નાથ, પરમાત્મા.

૨. અરોષ, પૂર્વી ૩. નિર્ભય ૪. હાથી.

સોહું સોહું એ કોણા વેદ ? બોલણાહારો ભીતર શખે !

સરિતાએ સાગર મૂળ જરે,

હુઃખનું ન પછી રે' નામનિશાન !

જ્યાં ત્યાં આનંદ ભર્યો સઘળે, અવિનાશી અનાદિ અનંત અરે !

જાણી દૂખી રે' વું સ્વખળે;

જમે જો કેવો રંગ સુજણ !!

૧૪૮

(રાગ-જિંઝોરી; તાલ-દાદરા)

વાંચ વાંચ વિશ્વ-ગ્રંથ, વાંચવા જો ચાહના;

વાંચવું ન અન^૧ રહે, મિટે સમૂળ વાંછના !... - ૨૫.

સુણ સુણ ગેખી ગાન, સુણવા જો દિલ ચહે;

વ્યોમ^૨ માંહ્ય તારલા જે ગુંજુ આત્મમાં રહે ! ...વાંચ૦ ૧

ધૂ ધૂ ધૂધવે ઉપયોગિ, નિર્જરો અરણ્યના;

વાત પંછી વનતણાં જે ગાય ગીત પ્રધીશનાં !! ...વાંચ૦ ૨

દિવ્ય સ્પર્શ, દિવ્ય ગંધ, દિવ્ય રૂપ અંતરે;

દિવ્ય નાદ, રસ સુદિવ્ય ચાખતાં ન મન ચળે ! ...વાંચ૦ ૩

મોર નૃત્ય મત્ત ચિત્ત મોદથી કરંત હા !

વેલી-વૃક્ષ જીવ-શિવ, લિંગને ભળે અહા ! ...વાંચ૦ ૪

દાદિ ફેરવી વિલોક રંગ એહ અવનવા;

મેધધનુષ સસમૂળ એક, રૂપ જૂજવાં !! ...વાંચ૦ ૫

૧. અન્ય, બીજું ૨. આકાશ ઢ. સમુક્ર ૪. અરણાંપ. ખુદ્ધિના પ્રેરક
પરમાત્મા ૬. આલિંગન.

૧૪૯

(રાગ-બૈરવી; તાલ-દાદરા)

કરવું તો નિષ્કામ કર્મ હો સાધો ! કરવું તો નિષ્કામ કર્મ. - ૨૫.
સોંપી ઇણ પ્રભુને, કરવું જે ^૧આવે;

સમરવું ^૨હરિપદ ^૩દમ-ખ-દમ ! ૦ ૧

કર્તાપણાને વિસારી મૂળે, રહેવું અસંગ ધરખમ ! હો ૦ ૨
આશાને ત્યાગી થાવું સંન્યાસી, સરચિદાનંદ ખ્રલ ! હો ૦ ૩
કરવું નકરવું આગ્રહ ખોટો; લાભહાનિ ચિત્તખમ ! હો ૦ ૪
ભૂલી દેહાત્મા ધ્યાવો પરમાત્મા, રહેવું રાખે રામ જ્યમ ! હો ૦ ૫
કરી અકર્તા સમત્વ-યોગે, પામે નિજાનંદ ^૪શર્મ ! હો ૦ ૬
ઇણાંણે સમાન ઉદાસી, રંગ રંગે નિર્મમ ! હો ૦ ૭

૧૫૦

ભક્તિની મુક્તિ છે દાસી,

ઓ લાલ ! ભક્તિની મુક્તિ છે દાસી.... ૨૫.

કર્મ અધિકારનો પાર ન આવે; યોગે પ્રાણા પાન-કાંસી ! ૧
જ્ઞાને સત્તુ-અસત્તુ-વિવેક સત્તા; હરિ વિષણુસત્તુ ન પ્રકારી ! ૨
ભક્તિથી ચિત્તદુઃખેચતાં હરિગમ, ^૫વિષયૈષણા જય નાસી ! ૩
વાસના વામતાં આપે હરિ ભાસે; મરે મનદૈત વિલાસી ! ૪
બાંધેય મનદું ને છોડેય મનદું; શાંક્રે આ વાત ઉપદેશી ! ૫
રુદ્ધિયામાં ગંગા ને રુદ્ધિયામાં જમુના; રુદ્ધિયામાં મોકશા કારી ! ૬
આત્મા એ વિશ્વનાથ વિશ્વંભર; અજરાયમર અવિનારી ! ૭
ભક્તિ ^૬વિભક્તિ-નારિની સ્હેજે; શેરે એ રંગ ^૭ઉદાસી ! ૮

૧. કર્તવ્યપ્રવાહમાં સ્વાભાવિક રીતે પ્રાસ થાય તે ૨. શાસે શાસે

૩. કલ્યાણ ૪. ધન, પુત્ર, કીર્તિ વર્ગેરેની વાસના ૫. જુદાપણું

૬. સુખુઃખ, જન્મમરણ વર્ગેરે કંદ્રોથી મુક્ત

ભક્તિ હરિ-પ્રેમ અજોડ; હો પંથી ! ભક્તિ હરિ-પ્રેમ અજોડ.-૨૫.
 હરિ વિણ દિલને બીજું ન ભાવે,
 હરિગમ સઘળી દોડ ! હો પંથી ! ૦ ૧
 ધન સુત દારા માનાદિક સહ,
 હરિ પર ન્યૌછાવર ! હો પંથી ! ૦ ૨
 હરિભિરહે^૧ સ્વર્ગોચ્ચ નરકસમ,
 હરિથી નરકેચ ઔર ! હો પંથી ! ૦ ૩
 કામીને ક્રી જ્યમ, લોભીને ધન જ્યમ,
 ભક્તને હરિ સખ હૌર ! હો પંથી ! ૦ ૪
 મુખ હરિગુણ ગાતાં નવ થાકે,
 હરિશ્રવણે રશુતિ ચોર ! હો પંથી ! ૦ ૫
 પ્રેમ-ધને^૨ ધનરથામ બિરાજે,
 નાચે જોઈ રંગ-મોર ! હો પંથી ! ૦ ૬

૧૫૨

પીવું જ્ઞાનામૃત પૂર્ણ, હો પિપાસુ ! પીવું જ્ઞાનામૃત પૂર્ણ ! - ૨૫.
 અપૂરું પીતાં અહું છલકાયે, થાએ અધ્ય:પતન ! હો ૦ ૧
 ભાવેક્ય ભૂલી કિયૈક્ય જાલે, ન એ જ્ઞાન શ્વાનપણ ! હો ૦ ૨
 ના હું તન પ્રાણ મન ચિત્ત બુદ્ધિ, ન વિકારી ત્રિગુણ ! હો ૦ ૩
 દેહાહું ગળતાં બ્રહ્માહું જગે, તેનું યે વિસ્મરણ ! હો ૦ ૪
 સ્મરણાસ્મરણાતીત એક શિવોડહું દૈતાદૈત વિણ મૌન ! હો ૦ ૫
 ન જન્મે ન મરે સદા સનાતન, આનંદ-મે'રામણા ! હો ૦ ૬
 બૂજાતાં દિવડા આપ પ્રકાશે, સ્વયં-રંગ ચિદ્ભન ! હો ૦ ૭

૧. વિરહથી; વિયોગથી ૨. કાન ૩. (i) નક્કર સ્વાર્થ કે દેહવાસનાની ગંધથી રહિત (ii) વાદળ ૪. મહાસાગર

(મનજી મુસાફર રે...એ રાગ)

(રાગ-ધાની; લાલ-કહેરવા)

સમજ મન મારા રે, જવું એક દિન વહી;

સૂતાં મંદિર મેડી રે, સોવું જંગલમાં સહી ! - ૨૬.

હું હું કરતા તો ચાલ્યા ગયા ને, તારે પણ જવું એક દન;

મારું મારું કરી કેમ ભરે છે ? તારું નહિ તુજ તન !

ભૂલીને ભટક્યો રે, જશે જમ કેશ ગ્રહી !! - સ૦ ૧

૧ ચરક સુશુપ્ત ચાલ્યા ગયા ને, લીમ બાળાવળી પાર્થ; ^૨

કાળદંડી રાવણ હણાયો, રામ કૃષણ રહ્યું નામ !

પરણીને પસ્તાયો રે, બાજ નવ હાથ રહી !! - સમજ૦૨

કાલ ગયું કોઈ આજ જતું કોઈ, કોઈ જશે વળી કાલ;

મૂછ મરોડી કેમ ફરે છે ? હોઠ પાનખીડી લાલ !

તમાચે ગાલ રાતો રે, મોતી મૂકી માટી ચહી ! - સમજ૦૩

દિન ગુમાવ્યો ગામગાપોડે, પોઢી રહ્યો આખી રાત;

કોડી કોડી ઉગર્થ લેણું કીધું ને આખર ખાલી હાથ !

બાજ હારી બેઠો રે, દીકું ના દૂધ કે મહી ! - સમજ૦૪

ચેતવું હોય તો ચેતને રંગા ! ક્ષણ ક્ષણ આયુ જય;

પાણી આવું પાળ બાંધવા લાગ્યો, લોકોમાં હાંસી થાય.

સાડી બુદ્ધિ નાઢી રે, મનમાંની મનમાં રહી !! - સમજ૦૫

૧. બેં જૂના ધૂરંધર વૈદ્યો ૨. અર્જુન ઉ. ધન ૪. છારિ.

૧૫૩

ઊંઘતાનો પાડો રે, જંગે તે તો પાડી હરે;

ઊંઘતાનું ઊંઘે રે, ઉધમે હેવ ઇરે ! - ૨૬.

હેવ હેત બે સાથે મળીયા, સમુક્રમંથન કાજ;
 જે ર હળાહળથી નવ બીધા, અંતે પામ્યા રાજ;
 અમૃત મોંઘું રે, હોય હેવ તેને જરે ! - ૧ ઊંઘતાનો ૧
 ક્ષણ ક્ષણ ખાએ કાળ જુંદળી, જોખન ઝટ પલટાય;
 ઘડપણ દૂતી ખડી કાળની, કંપે થરથર કાય;
 આળસ છોડો રે, વદો હરે રામ હરે ! - ૨ ઊંઘતાનો ૨
 ભોગ ભોગવે મૂઢ તુજને, ખાલી આખર થાય;
 ભોગ તેટલા રોગ સમજ મન, ચેત જ્યાં લગી હાય;
 આખર ખોટી રે, જમડાં ના દયા કરે ! - ૩ ઊંઘતાનો ૩
 જર જોખન જોરુ નવ આવે, જોજન અલય સંગાત;
 કર્મ ધર્મ સાથે જીવ અંધા, જશે રાતોરાત;
 કુંકી દેશે ખોખું રે, મીજલસ ભારે કરે ! - ૪ ઊંઘતાનો ૪
 સતને મારગ જજે શૂરા, સંતસમાગમ નિત્ય;
 કરજે હાથે તે સંગાથે, દુખિયાં કેરી પ્રીત્ય;
 તસરજનહારો રે, જેથી રંગ મહેર કરે ! - ૫ ઊંઘતાનો ૫

૧૫૪

હોય કોઈ ધ્યાસા રે, આવો અમીરસ પીવા;

અંધારે અથડાતા રે, આવો અહીં છે અક્ષય દીવા. - ૨૬.

પાણી પાણી જપું કર્યે રે, ધ્યાસ ન બૂજે કયાંચ;

૧. પચે ૨. જ્ઞાનદ્વારી નેત્રથી રહિત. ૩. પેઢા કરનાર પરમાત્મા.

દીપ જપે તમ નવ ટળે રે, કદ્યપકાળ અથડાય;
 અમરકણ સેવો રે, અમૃત દેહ થવા. - હોય૦ ૧
 ખ્યાસાં પશુ પેલાં મૃગજળ દેખી, અંતર અતિ હરખાય;
 દોડી દોડીને તંગ ટૂટે ને, આખર મન પસ્તાય;
 નેન ઓલી દેખો રે, સેવે સદ્જાન દવા. - હોય૦ ૨
 ધોળા તેટલા હંસ નહિ રે, કાળા સર્વે નહિ કાક;
 મીઠું તેટલું માખણા ના રે, કડવું ન જેર કુપાક;
 સાચા સંત સેવો રે, જેથી મળે મુક્ત હવા. - હોય૦ ૩
 હાથ જોડીને નહિ નભે રે, ડોક નમાવી હોય;
 અહું મૂકીને આપ પિછાને, લાખમાં વિરલો કોય;
 લોકલાજ છાંડો રે, ખાંતે ખાઓ મિષ્ટ મેવા. - હોય૦ ૪
 ધારામાં ધાય તે અંતે જઈ ભરતો ઊંડા સમુંદર માંદ્ય;
 મૂળ તો પૂરવ પદ્ધિમ દોડે, ભમ મહીં સપડાય; - હોય૦ ૫

૧૫૭

નીતિ નેવે મૂકી રે, અનીતિ કાં કોટે ધરી ?

પદમણી મેલી રે, ગુણજા તે શીદ વરી ? - ટેક.

૧. શ્રેય પ્રેયર બે એક ન માનો શ્રુતિએ કહ્યો વિવેક;
 ૨. ઉલ્લૂકને ભાવે રે; દિવસથી રાત્રિ ભલી. - નીતિ૦ ૧
 મિષ્ટ મેવા પણ ખરને નકામા, વિષા જેઈ દોડે એહ;
 પાસર નર પરમેશ્વર મૂકી, ૪પ્રમદાને પૂજે તેહ;
 ફરી ફરી નાવે રે, મનખા આ દેહ હરિ ! - નીતિ૦ ૨

૧. જેમાં સાચું કલ્યાણ રહેલું છે તે, મોક્ષ ૨. જે પ્રિય લાગે, છતાં
 જેમાં પારમાર્થિક કલ્યાણ ન હોય; સાંસારિક સુખ ૩. ધુવડ ૪. સ્વી.

ઉપર કેવાં સુંદર રસિયાં, માંહે હળાહળ જેર;
 ઈદ્રવરણાંનાં ફ્લ સમ આણો, વિષય ૧વિભાગની પેર;
 મહિને જેઠ મોહ્યો રે, પડ્યા તે તો મોતદરી^૨ ! - નીતિ૦ ૩
 સ્વાત્મમાં રમતા સુર કહેવાચે, અસુર ઈદ્રિયદાસ;
 ચાર દિવસ રાજ કરીને, આખર પામે ત્રાસ;
 શાણા કેમ ભૂલો રે ? પાછું વળી જુઓ જરી ! - નીતિ૦ ૪
 કયાંથી આવ્યા તે કેથે જવાના, મારણ જય છે કયાંય ?
 આંખ છતાં આંધળા થાઓ, આખર રડશો હાય !
 વેળા છતે ચેતો રે, કહું છું હું ફરી ફરી !! - નીતિ૦ ૫
 યમનિયમનું બખતર પહેરી, ધર્મધનુષ સુહસ્ત;
 સોહંબાણો લક્ષ્ય વીંધતાં, રંગ બ્રહ્માનંદમસ્ત;
 અંસગને શક્ને રે, ઝંસુતિ જય મરી !! - નીતિ૦ ૬

૧૫૭

હરિજન આવો રે, હેતે હરિરસ પીવા;
 ગુળીજન ધાઓ રે, ખાંતે હરિગુણ ગાવા. - ૨૫.
 જનમધર્યાનો એજ લહાવો છે, ખીજું સધળું ફોક;
 ચેત્યા તે નર ધૂટ્યા ભવથી, ખીજ મૂકે પોક;
 સુરિજન સેવો રે, રુદ્ધિયામાં થાય દીવા. - હરિજન૦ ૧
 ૪સુર પીએ સુધારસ સ્વર્ગે મધ્યપી મધ્યમાં મસ્ત;
 પ્રેમની લહેજત પ્રેમી જાણો, પીએ કો પ્રેમી ભક્ત;
 સમુંદર મોતી રે, લેતા તે તો મરજીવા. - હરિજન૦ ૨

૧. સાપ ૨. મોતની આણ ૩. જનમમરણના પ્રવાહદ્વાપ સંસાર ૪. દેવ.

૧. ભંગુર ભોગની ભીખ ન માગે, સ્વાનંદરત^૩ સમ્રાટ;^૩
 ભાંડભવાઈથી બ્લટ ન રીજે, રીજે નટવો ભાટ;
 આંખ ખોલી હેખો રે, માંહે છે હેવ નવા. - હરિજન૦ ૩
 હરિ હરિ સહુ કોઈ કહે રે, શઠ સાધુ શાહુકાર;
 ભવભયહારક અંતે હરિ જુદો, રંગહૈયાનો હાર;
 સોહું સોહું ખોલે રે, જાણો કોઈ ભેદુ દવા. - હરિજન૦ ૪
 ચઢતાં ચઢતાં ચંગ ચઢે રે, આવરણ થાએ ભંગ;
 ધ્યાતાં ધ્યાતાં ધ્યેય થવાએ, હેહનો ધૂટે સંગ;
 હેહે હેવ દીઠો રે, જીવ શિવ એક થયા! - હરિજન૦ ૫

૧૫૮

હરિ હરિ ગાતાં રે, હરિજન હરિ થયા;
 નિર્ગુણ ધ્યાતાં રે; ગુણપાતીત પોતે થયા. - ૨૫.
 કિરોર^૪ વયની ખાળા નિરાહિન માત થવા તલસાય;
 દીંગલાદીંગલી રમતાં કોડે, અંતે માતા થાય;
 જેવી જેની બુદ્ધિ રે, તેવા નર તેહ થયા. - હરિ૦ ૧
 કીટ ભમરીનું ધ્યાન ધરે છે, જાત વિજાતીય^૫ એહ;
 ભયથી ધ્યાતાં ભમરી થાએ, કેમ આલી જરો નેહ^૬?
 ધ્યાતાં ધ્યેય નિશ્ચે રે, જીવ તે તો શિવ થયા. - હરિ૦ ૨
 સંગ કુ:ખનું મૂળ તજીને, અસંગ આતમ ધ્યાય;
 અંદર રહીને અળગો એલે, ચિદાનંદર્ય^૭ થાય;
 નર કરણી કરી રે, નારાયણ પોતે થયા. - હરિ૦ ૩

૧. નારાવંત ૨. નિજાનંદમાં મસ્ત ૩. ખાદશાહ
 ૪. જોઙ્ગો ૫. નાની ઉમરની ૬. બીજુ જતની ૭. પ્રેમ

દૂધ દાડ બે સાથે ટકે ના, વિકૃતિ ભમણી થાય;
હેવદાનવનું સખ્ય¹ ટકે ના, રુધિર કા રેલાય;
વિષયની વાટે રે, વિશ્વાલભ વિમુખ થયા. - હરિ૦ ૪
ઉઠતાં બેસતાં એની જ વાતો, હરતાં ફરતાં ધ્યાન;
સુરતાનો તાર તૂટે નહિ ને, નારા પામે અજ્ઞાન;
ભૂમ જતાં આપે રે, જ્ઞાની તે તો બ્રહ્મ થયા. - હરિ૦ ૫

૧૫૮

વાળી માંહી શૂરા રે વળો નિજ ભૂળ ભણી;
પાખંડમાં પૂરા રે, પળો સત્પંથ ભણી - ૨૫.
કા કા કરે રે કાક અતિશો, સોહં હંસ અવાક;
ખાલી ગંજે મેઘ શરદમાં, નિઃસ્વન² વર્ષે દ્રાક્ર³;
જાણ્યું કહે ના જણો રે, ન્યારી રીત જ્ઞાનતણી. - વાળી૦ ૧
ભરાયે મોહું બંધ જ થાએ, અધૂરો કરે અવાજ;
ચિત્રની સેનાથી જુદ્ધ ન થાએ, એ તો જેવા માતર સાજ;
૪ ચલચિચિત્ર જેવાં રે, જેવા થાએ ગિરદી ધણી. - વાળી૦ ૨
ઓટા જગતમાં ઓહું પૂજાએ, સત્ય ભગવંતને ત્યાંય;
વેશ્યાવાડામાં જો સતી જયે તો, અતા ભાવન આય;
સાનમાં સમજાવે રે, રીતિ એ તો સંતતણી. - વાળી૦ ૩
નાટકી રાજ જો રણે ચઢે તો, ઐલ અનેરો થાય;
પાખંડી પ્રસંગ આવી પડતાં, આપ ઉધાડો થાય;
સૂરજ કેમ છીપે રે, છાયા મહીં વાદળની? - વાળી૦ ૪

૧. મિત્રતા ૨. નિઃશબ્દ ૩. જલદીથી ૪. સિનેમા.

કામાદિ શત્રુને નિઃશેષ મારે, તેજ પામે પરિભૂતઃ;
રાજ કહાવે ને પેટ નચાવે, એવો અજ્ઞાનીનો ભ્રમ;
વંગ જો રાચે રે, દોડે જગ ભાંડ ભણી ! - વાણી ०

૧૯૦

અજખ ઐલ જોયો રે, જોયો તે તો જોવું ભૂલ્યો;
બીજે હેખી રોયો રે, રોતાં રોતાં ભેદ ભૂલ્યો ! - ૨૫.
નિર્દ્દય તરે દ્યાવંત ઝૂબે આ ભવસાગર માંથ;
સાચો હારે વિજયી જૂડો માલમલીદા આય !
મુખક મીંડી મારે રે, અજ હેખી સિંહ ઠર્યો !! - અજખ ૧
કુંવારી જણે વિવાહિત વંધ્યા, કરે ન કુળની વાત;
હેખી નપુંસક દોડે રંભા, કરે દિવસની રાત !!
પાણી માંહે દાઝ્યો રે, જીવ તે તો આગે ઠર્યો !! - અજખ ૨
નેવનાં પાણી મોલે ચદ્યાં, ને ઠર્યો અદ્ધર આકાશ;
વિના સરોવર કંજ ખીલ્યું, તે તો મુછે અજખ સુવાસ !
કુણાપ કાને સ્થૂંધે રે, ચોંદ આખો રાહુ ગળ્યો !! - અજખ ૩
કૂટ્યાં નેન તે જુએ તમારો, સૂએ ન દિન કે રાત,
હેખનહારો પડે ખાડમાં, કુલટા મારે લાત !
જેતાં મનહું લાજે રે, વંગ પોતે સલર ભર્યો !! - અજખ ૪

૧૯૧

વડલા હેઠે ખાવો રે, ટાઢી ટાઢી ધૂણી તપે;
મૂગો મૂગો ખોલે રે, શ્વાસા સાથે સોહું જપે. - ૨૫.
વનિતા તેની છેક જ ઘેલી, જય ન પતિની પાસ;
ઈરણમાત્રે ઓધાન રહ્યું ને, પ્રસવે બે ને પચાસ !
ખાવાની બલિહારી રે, હેખી ખાવી ખાળ છિપે ! - વડલા ૧

૧. કમળ ૨. મહદું ૩. સ્વી ૪. છુપાઈ જય, અદ્દશ્ય થાય

કોઈ આશ્ર્ય માની વિલોકે^१, કોઈ સૂણે સાશ્ર્ય;
 વિરલો જાળી રાચે મનમાં, કરે ન વાણીવ્યય !
 લોકો કહે મૂરખ રે, ખાવો આ તે શું રે લપે^२? - વડલા ૨
 ખાવો કહે ન પરછ્યો કહિએ, મુને ન ઘર કે ખાર;
 નાર ન દીકી નજરે તોએ, સહુ એ મુજ પરિવાર !
 ભૂખ્યો શું સંહરે રે, અંતે સહુ મુજમાં ખપે^૩!! - વડલા ૩
 પાપ ન લાગે મુજને એનું, પુણ્ય ન આવે પાસ;
 હર્ષશોક ન સ્પર્શે મુજને, હું તો સદા ઉદાસ^૪!
 દેવ દેવી તિર્યક્ક^૫ રે, નર પશુ મુજને જપે !! - વડલા ૪
 જમ્યો કંગ અલૌકિક વનમાં, જોવા જન ઊભરાય;
 ગયું તે પાછું ન આવે, આગ મહીં ઝડપાય;
 લીલું સૂકું ખાળે રે, કોને વેદ કોને પ્રશપે? - વડલા ૫

૧૭૨

બેઠો બેઠો ભાળે રે, જોગી બીજું કાંઈ ના કરે;
 અંધુંધાં ખોલે રે, વાતો એની ચિત્ત હરે. - ૨૫.
 શિયાળે થરથર તનુ કંપે, ટાઠ અતિશે વાય;
 કાચખાનાં ઝંવાડાં કેરી, ગોદડીએ શીત જાય;
 ઓઢી તે હરખાયો રે; બીજાં પ્રાણી ટાઠે મરે! - બેઠો. ૧
 ભૂખ્યો ખાએ માંસ પોતાનું, જ્યાસો કરે અધુપાન;
 જગતો ખોલાવ્યો ન ખોલે, ઊંઘમાં કરે ખૂમરાણ;
 ઉજગરે મારે રે, અન્ય પાપી પોતે મરે! - બેઠો. ૨

૧. જુએ, ૨. ખે. ૩. કંકાતીત ૪. હલકાં પ્રાણી ૫. શાપ
આપે, નિંદે

મીન^૧ તરફડે મહાસાગરમાં, રણમાં પામે સુખ;
 ખાદ્યે પેટ ન કો હિ ભરાયે, ઉપવાસે ટળે ભૂખ;
 ભણેલો ત્યાં ભૂલે રે, અભણ તો મોજ કરે! - બેઠો ૦ ૩
 પશુપાળ તો પડે નરકમાં, ખાટકી વૈકુંઠ જય,
 લખપતિ તો ભૂખે મરે, માલ લિખારી ખાય;
 અણસારે સમજાવ્યું રે, અનુભવી અર્થ કરે! - બેઠો ૦ ૪
 ડગલે ડગલે બાવળ તેરાં^૨, ચંદન વિરલું કોય,
 કદ્યપદ્મ તો કોક કરોડે; પુષ્યે દર્શન હોય,
 જનમોજનમનાં રે દળદર રંગ હુરે!! - બેઠો ૦ ૫

૧૭૩

અવળુંસવળું બોલું રે, સંતો મારા ક્ષમા કરે,
 ઓસડીયું અજાણ્યું રે, આપ્યું વૈદ રોગ હુરે. - ટેક.
 મૂળ મૂકીને ડાળાંઓ કાઢ્યે, વૃક્ષ વધે ચોપાસ;
 ઘર છોડીને જંગલમાં દોડ્યે, મરે ન મેલી આશ;
 ભૂખે પાપ સૂજે રે, રોટલો તે કેમ મળે? - અવળું ૦ ૧
 જન્મમરણની રો રો જે ટાળે, રોટલો તેજ પ્રમાણ;
 આપે સદગુરુભઠિયારો, ઠરે મન ને પ્રાણ;
 સંયમની આગે રે, શેકી એને મિષ્ટ કરે! - અવળું ૦ ૨
 એહાણાઓ તરે પલકમાં, ને ઝૂખે તુંબાં ખાસ;
 એવું ભજવળ ચોગમ લરીયું, દીસે દૂર ઉજસ;
 હંકણનારો ઉદ્ધુ રે, ઝૂખું ઝૂખું હોડું કરે! - અવળું ૦ ૩

૧. માછલું ૨. કેરાં; કરીર

દક્ષિણાનો વા નિસર્યો, ને આવી સુગંધની લહેર;
હર હર ઓમ્ભુ કરતું ચાલ્યું, હોઠું પવનની પેર;
૧ હરિને ધામ પહોંચ્યું રે, રંગ કોથી કેમ ડરે ? - અવળું ૪

૧૭૪

(રાગ-મિશ્ર કાદી ગજલ; તાલ-દીપચંદી)

પ્રભુ પરખ્યા હૃદ જેણો, ફરે ભમતો જગે શાને ?

પીધું ૧ આંકંઠ અમૃત તે કરે કંજુ વૃથા શાને ? - ૨૬.

મળી વટવૃક્ષની છાયા, ઉનિદાધે તાડ કાં દૂંઢે ?

ભર્યા કોઠાર રતનોના ગૃહે, કાં પથ્થરો ફોડે ? - પ્રભુ ૧
ગૃહે સુરધેનું ૪ કાં દોડે ગૃહોગૃહ તકને માટે ?

વહે ગંગા નિજાંગણમાં, ભર્મે કૂવે એ શા માટે ? - પ્રભુ ૨
શરદપૂનમતણી રાતે, અકર્મી આગીઓ ખોળે;

થવા ઉજસ આંગણમાં, બ્યાપોરે દીપ પ્રજવાળે ! - પ્રભુ ૩
ન શોધે મોર ચિતારો, કદિ પિક્યુ ૨ રંગ તંબૂરો;

કૃતાકૃતથી પરે બેસી નિહાળે અદ્દકની રો રો ! - પ્રભુ ૪
ખુશામત માળીની કદિ ના કરે વસંત વનમાળી !

નિજનદે ફરે અવધૂત દઈને મોતને તાળી !! - પ્રભુ ૫

૧. નર્મદાપરિકમામાં દક્ષિણતથી સાગરસં ગમ ઓળંગીને ઉત્તરતટ પર પરિકમાવાસીઓ જે જગ્યાએ ઉત્તરે છે તે સ્થાનને પણ હરિનું ધામ કહે છે; આમાં અણાઘડ પરિકમાવાસીઓને તો ગર્ભિત સંખોધન નહિ હોય ? ૨. કેઠ કંઠ સુધી ૩. ઉનાળે ૪. કામુકુધા, ગાય ૫. કોયલ

(રાગ-માંડ; તાલ-કહેરવા)

મરી તો ગયું રે મૃત્યુ, મરી તો ગયું !

હાય હાય જમડા ! મૃત્યુ મરી તો ગયું !! - ૨૬.

પાંચે સરિયારું કીધું, વેચ્યું, લીધું, વળી દીધું;

જૂદારું અંતે કીધું, તેમાં મારું શું ગયું ? - હાય૦ ૧

મોજાં દેખી લલચાયો, ઓખો ભરી લેવા ધાયો;

મોજું મૂકી પાણી પાયો, તેમાં વ્યર્થ કાં રહુ ? - હાય૦ ૨

કારીગર કોડે આવ્યો, મીઠલડે મીન^૧ બનાવ્યો;સિંધુ^૨ જઈ અંત સમાયો, તેમાં કોનું શું ગયું ? - હાય૦ ૩વાયુ થઈ સ્થિર^૩ ભરાયો, વેગે ચંચળ થઈ ધાયો;આંસુનું નભદગ્ર^૪ તેથી, ટીપું શું ખર્યું ? - હાય૦ ૪

સૂરજ ધનુરંગ દિખાયો, ક્ષણક્ષણ જનમન નચવાયો;

રંગે જઈ રંગ સમાયો, તેમાં ઓનું શું થયું ? - હાય૦ ૫

વસમી છે વાટ, એ તો વસમી છે વાટ;

ચઢવાનો નહિ ધાટ, એ તો વસમી છે વાટ. - ૨૬.

કોઈ કહે શાસા રોકો, કોઈ કહે સામું તાકો;

કોઈ કહે થોડું ભાખો, રાખો, નાટકી હાટ ! - ૧૦ ૧

સજયાની ધારે ચઢવું, સતીનું છે એ તો મરવું;

સામે નીરે તરવું, એ તો, કંટકખાટ ! - વસમી૦ ૨

૧. માધલી ૨. સમુક્ર ૩. સ્થિર ૪. આકાશનાં નેત્ર

વांची वांची पंडित मुवा, ओढी ओढी मुवा चुवा; १
 भाप, ए तो पडवाना झूवा, चढ्यो झुळिए काट. - १० ३
 गयो जे को सहगुरुशरणो, देख्यो पहुड टांक्यो पर्णे; २
 जुव्यो ए तो मूळ्यो मरणे, थयो अमर सम्राट्. - १० ४
 आंभ मीची पाढु भाणो, त्याणो धोणो पीणो काणो;
 मળी रહेशे अंते ताणो, मूळो रङ्ग घोंघाट! - १० ५

૧૭

सानमां समजव्यु, शाणे सानमां समजव्यु;
 भणेलुं भूलाव्यु शाणे, सानमां समजव्यु. - ૨૫.
 अवणो सवणो सोहं चाले, वयमां ख्यारो अणणो न्याणे;
 खह्मा विष्णु तरणे तोले ऐवुं, अचरજ खताव्यु! - सा० १
 रणाको एक अंदर उक्यो पन स्वप्न जगर झक्यो;
 निक्रानो तार तूल्यो त्यारे, अभंડ जगायुं! - सा० २
 जैया नीची दोषी उंची छलाछल हुधडे सीची;
 दोह्युं आंओ मीची, दोषुं कूटयुं तोअे हूध ना छयुं! - सा० ३
 रङ्गरङ्गी साडी पहेरी, तोअे हुं उधाडी भोणी;
 थाक्या सहु ओणी ओणी तोअे, कांઈ ना जडयुं!! - सा० ४

૧૮

जुवानी दिवानी, प्राणी, जुवानी दिवानी;
 अंते जवानी जवानी, प्राणी, जुवानी दिवानी! - ૨૫.
 काया आ पथ्थर कंपे, तोअे ना मनहुं जंपे;
 आभर जम आवी झडपे त्यारे, वले शी थवानी? - जुवानी० १

કાળજની નાવ ખનાવી, ભરદરિયે ધૂટી મેલી;
 ઉપર બારિસની^૧ હેલી, એ તે કેયે જવાની? - જુવાની૦ ૨
 સદ્ગુણ ના સ્વર્ણે પોષ્યા, હરિજન કદી ના સંતોષ્યા;
 નિરાદિન રમાડી યોષા,^૨ એ તો નાતરે જવાની! - જુવાની૦ ૩
 નાણાંની નૌતમ ઘેલી, આખર ના થારો બેલી;
 જ્યાંની ત્યાં અર્શહુવેલી^૩ રેંગા રાખ થવાની! - જુવાની૦ ૪
 સગપણ એક હરિનું સાચું, બીજું સઘણુંએ કાચું,
 વાંકું થઈ જશે ડાચું, અંતે ઇજેતી થવાની! - જુવાની૦ ૫

૧૯૮

(રાજ-કાલિંગાં; તાલ-કહેરવા જલદ)

ગુરુએ ખતાવ્યું અચરજ આજ, ગુરુએ ખતાવ્યું અચરજ આજ- ૨૫.
 ઈદ્રતણો ઐરાવત મોટો^૪ સર્ધપખૂણો ભરાએ;
 સસાસિંગથી થર થર કંપે, રુદ્ધન કરે સુરવરનો રાજ ! - ગુ ૧
 વંધ્યા સુત ત્યાં આવી પહોંચ્યો, શૂન્ય-સિપાઈ સાથે;
 ગાંધર્વ નગરે રણે ચઢ્યા બે ખપુણ્ય^૫ તોલે શિરનો તાજ ! - ગુ ૨
 બિન વાદળ ત્યાં વીજળી ચમકે, અમૃતવરખા થાયે;
 અમરવેલે પદ્મવ ઝૂટે, પુણ્યતણો કો વર્ણો સાજ ? - ગુ ૩
 તુડ્ડડ તુડ્ડડ પડઘમ બાજે, લેરી મૃંગ અપાર;
 હિંબ્ય સુંદરી યેઈ યેઈ નાચે, બંસી વગાડે નટવર રાજ ! - ગુ ૪
 દિવા કોટ રવિ શરી પ્રકારયા, અંતર થાય ઉજસ;
 ધુવડ કાળાં ખૂણે ભરાયાં, સરિયાં જનમતણાં સહુ કાજ ! - ગુ ૦૫

૧. વરસાદથી
૨. સ્ત્રી
૩. આરસની, ઊંચી ને ફરસંબંધી
૪. રાઈ પ. આકાશપુણ્ય
૫. દિવસે

પાણી વિના હા ! તરસ છિપાઈ, અત્ર વિના કુધ શાંત;
 જગ નિંદા જ્યાં બેઉ ગંવાઈ, સુખદુઃખ ટળિયાં બંને આજ ! - ગુ ૦૫
 લેખ ભીખ જ્યાં બંને શમીયાં, સુખ રો વહ્યું જાય ?
 ગુરુશિષ્યનું નામ રહ્યું ના, એક અગોચર રંગ સુસાજ^૧ !! - ગુ ૦ ૭

૧૭૦

કુર્લબ મોંધું ખ્રલજાન, કુર્લબ મોંધું ખ્રલજાન. - ૨૫.
 ભણતરની ના ચાલે બડાઈ, તર્કવડાઈ થાકે;
 પોથાંપોથાં કામ ન આવે, ગુરુગમ મારગ ચતુરસુજાણ ! - દુ ૦ ૧
 પાસ ખડું નજરે નવ આવે, નાટક એનું અપાર;
 કલીખ સુંદરી માયા નચાવે, જગત શિશુ^૨ પ્રસવે શું જાણ ! - દુ ૦ ૨
 જોગીજતિ જગલમાં ખોળે, ભોગી ભામિની^૩ માંદ્યા
 પંડિત શાસ્ત્રો ચુંથી મરે છે, મૂઢ લમે કહી એ અજાન ! - દુ ૦ ૩
 કાન કટાવે મુંડ મુંડાવે, ધૂળી ધીખાવે કોઈ;
 ઊર્ધ્વપાદ આસન લગાવે, નિશાદિન હરિહરિ મુખથી ગાન ! - દુ ૦ ૪
 મનબુદ્ધિની દોડ ન ચાલે, વાળીતણું નહિ કામ;
 અજ અક્ષય અવિનારી પરાત્પર, જાળી થાવું સ્વયં નિર્વાણ ! દુ ૦ ૫
 શૂળી પરની પૂરી એ તો, વિરલો જોગી આયે;
 માન અહુંતા મૂકી સધળી, સહુગુરુચરણે રંગ પ્રમાણ !! - દુ ૦ ૬

૧૭૧

(રાગ-માડ; તાલ-કહેરવા)

સદા ભજો ગુરુદેવ, ગુરુ બિન નાહિ કોઈ અપના. - દુ ૦
 નાતે ગોતે સબ સ્વારથકે, નિઃસ્વારથ ગુરુરાના;
 આપ સમાન કરે શિષ્યનકો, દેવે પદ નિરખાના. - ગુરૂ ૦ ૧

૧. સુંદર શાણગારવાળો ૨. બાળક ૩. સ્ત્રી ૪. નિર્વાણ.

કરે લોહકા પારસુ સોના, નહિ પારસ કર જાના;
 નહિ ઉપમા ગુરુકી ત્રિભુવનમેં, સાક્ષાત્ દેવ પિછાના. - ગુરૂ૦ ૨
 પૂછો પંડિત પોથી દિખાવે, કાજી કિતાબ કહેના;
 બોલે અંધા 'હૌડો પીછે,' સખ મતલખમેં સ્યાના ! - ગુરૂ૦ ૩
 કથે જાન અરુ કિયા સિખાવે, પકડ દસ્ત^૧ સલુના;
 ઘાટ અગમાપે આપ ચઢાવે, જહાં સાંઈકા થાના. - ગુરૂ૦ ૪
 બિના તેલ જલે જહાં જ્યોતિ, ઝગમગ દિવસાં રૈના; ^૨
 આઠો જમ^૩ બજે સુરખાજ, રંગ અરંગી જાના ! - ગુરૂ૦ ૫

૧૭૨

બન જ અખ હુશિયાર, કાલકા નહિ ડિકાનાજ.
 ખડી મૌત શિર ધેર, આલસુ કયો બન તૂ સોતા ?
 નિકલ જાયગા શાસ, રહેગા અંત હાથ ધિસતા ! - કાલ૦ ૧
 ગયે રાજ મહારાજ હકીમો, પંડિત અરુ કાજી;
 ગયે પીર પૈગંખર, ગાંધિલ પડા તું કયો પાજ ! - કાલ૦ ૨
 લે સાહેખકા નામ, દીલસે બન જ પક્કા;
 જ હજકો અધિનાસ, દેહ કર કાસી મક્કા ! - કાલ૦ ૩
 લે આતમ પહુંચાન, ખુદા શિવ શંકર ભોલા;
 મારેંગી ઝખ મૌત, રંગ છૂટે ભવ-જૂલા !! - કાલ૦ ૪

૧૭૩

(રાગ-બિંદાવની સારંગ; તાલ-ધુમાળી)

ઇંડું ન મૈં દિલસે અખ સાંઈ !

ભટકત ભટકત સહજ મિલા હૈ, છટકત છટકત થિર રહા હૈ;
 જને ન હું અખ પ્રાણ હિ જઈ ! ઇંડું૦ ૧

૧. હાથ ૨. રાત ૩. આઠ પ્રહર ૪. ધેરીને ૫. સ્વામી, જગતનો નાથ,
 પરમાત્મા.

भाव भजनसे भोल मैं लीना, तनतपस्या तोल है किना;

मन मंदर अब खिंडा लूं भाई ! छोड़ूँ २

धन होलतसे कल्पु न पावे, मान मगड़बी पास न जावे;

दीनपनोंसे खश हो जाई ! छोड़ूँ ३
वो मालिक मैं उसका घंटा, मैं हूं चकोरा वो है घंटा;

प्रेम पियाला भर भर पाई ! छोड़ूँ ४
आप न हेणु, पर न हेणु, जहां तहां एकहि रंग विलोक्तुँ;

हेखत हेखत दर्शय हो जाई !! छोड़ूँ ५

१७४

हेख लियो भोहन मैं भाई !

वो काला तो खड़ मतवाला, दर्शय दर्शनसे है वो निराला;

हेखत हेखत जट छीप जाई हेख १
कोउ कहे इपी कोउ अड़पी, मैं जनुं वो है खड़इपी;

इपड़पमें वोहि दिखाई हेख २
तन घृणाभन हिरदा कुंआ, हाडो हेखो वहां वो अंआ;

हाडो हाडो बंसी खजाई हेख ३
हेखत हेखत मुंटी^१ नेनां, भोह मिटा निकसे ना रेखेनां;

ना हम ना तुम जूत न तांझ हेख ४
पीला पीतांभर जरियन जामा, मोरपिच्छ अरु झगमग धामा;

रंग इप खिनु एक गुंसाई ! हेख ५

१. भिंचाई २. वेला, वाली.

૧૭૫

ખોલ રહી કોકીલ કાનનમેં !
 કયા જાને વો ક્યોં અસ ખોલે ! સુનત બિરહી તનરા જાલે !
 નીંદ નહિ કલુકી નૈનનમેં ! ખોલો ૧
 તૂ..તૂ..તૂ..હું શબ્દ સુનાવે, આપ પરાયો લેદ મિટાવે;
 જૂલ રહી આતમ-જૂલનમેં ! ખોલો ૨
 ચારોં પર પંચમ સૂર છેરા, બુજે કોઈ બિરલા ચેરા;
 ભૂલત ક્યોં કાગન બાતનમેં ? ખોલો ૩
 ખીતા બસંતા બરખા આઈ, હૌર હૌર મેંડક^૧ દિખ પાઈ;
 રંગ મૌજ માને મૌનનમેં ! ખોલો ૪

૧૭૬

હુમસે મત મીલો, મત મીલો !
 રાહ હુમારા ન્યારા, બરચે ! ખાના કર્યા પારા !! - હું
 ગગનમંડલ પર હુમારી મઠિયા, નહીં પાયા નહીં છપરા;
 ધૂની ખુદીકી જલે અખંડા, નહીં લકરી નહીં ચૂલા. - હું ૧
 સોલા સહચું રાનિયાં નંગી, બીચ નટ નંગાડ કાલા,
 હરદમ હોત તરીંગ ધીધીધીન્દ્ર, નહીં બીસ્તર નહીં કંપરા.. - હું ૨
 નહીં નીદર નહીં સુપના જાગર, જાગ જાગ અખંડા;
 ખ્રીપૂત ખાના ખાકે સોલે, મત કલકા બન બંદા.. - હું ૩
 રજુગલરકી જો બાલી લોલી, તાસે સુરત લગાના;
 અધરામૃત પીકે મૃત હોકર, રંગ અજર હો જના.. - હું ૪

૧. દેડકા ૨. નિર્દોષ આત્માનુભૂતિ

૧૭૭

હમ કૃષણ કૃષણ કહ ગાયેંગે, ખેલ અખેલા ખેલેંગે. - ધ્રુવ
 એક અનેક બના આપહિસે, ખેલત નંદકુલારા;
 જૂઠે જગમેં જૂઠા ખેલા, જૈસા મકરીજલા. - હમો ૧
 આપહિ કૃષણા આપ હિ રાધા, આપ હિ રાસપસારા;
 આપહિ કૌરવ આપહિ પાંડવ, આપહિ જુધુ બીસ્તારા. - હમો ૨
 આપ હિ કાલયવનસે હારા, દ્વારામતી બસાયા;
 આપ હિ અદવકુલ સંહારા, બ્યાધ હાથ મરાયા. - હમો ૩
 સબમેં સબસે આપ હિ ન્યારા, ખેલ ખેલારી અસંગા;
 રંગ રંગ કે ભેરું બનાકે, ખેલત આપ અભંગા. - હમો ૪

૧૭૮

હમારા ભેખ બિખારીકા, અલખઘર ટૂકડે માગનકા. - ધ્રુવ
 તરુતલ બાસા નિત ઉપવાસા, ખાના આપ અપનકા;
 નહાના તરવેણી સંગમમેં, પીના જલ અશ્વરકા. - હમારા ૧
 ગાના ચક સાહેખ ગુનગનકા, ચનના ધાટ અગમકા;
 ત્યજના ત્યાગ-ભોગ-સુમિરનકા, સોના સુન મરધટકા. - હમારા ૨
 આટા ખીન ચક્કીકા પીસા ફીના સૂકા સલૂના;
 ગુરુશબ્દકા પાન ચખાના, અંતરરંગ રંગાના. - હમારા ૩
 ઇટી ગુધડિયાં કાલી કમલિયાં, ભેખ અસલ જુગજૂના;
 જય જગદીશ અરસપરસમેં, દેખ રંગ ભૂલ જના. - હમારા ૪

૧. કરોળિયાનું જળું

१७८

- छोड़ दिया माई संसारा ! - धु०
 कहे शोक करे तू आली ? हेअ भरा सब जग बनमाली !
 उस कालेका सबहि पसारा ! ... छोड० १
 जहां हेओ वहां एकहि साँठ, घटघट भोले वोहि गुसाँठ,
 सबमें सबसे है वो निराला !... छोड० २
 दधि बेचन आई महियारी, कूटी गगरिया कट गई सारी;
 भूली आप तब भिला गोवारा !... छोड० ३
 हाथमें लकड़ी कंधे कमरिया, खजे अनाहत पांव धुघरियां;
 सूतत मनरा यह भतवाला !... छोड० ४
 आप न जाने और न जाने, सुख्हुः ख होनुं कौन पिछाने;
 रंग दूर्धिका ऐल बिसारा !!... छोड० ५

१८०

(राग-पिलु; ताल-कहेरवा)

- भयी भतवाली, पिया के दीदार धाये ! - भई० १
 अंग भबूति कटि लंगोटी, बने खडे अबधूता;
 शिरपे सोहे जटालदूरी;
 जानके नशेमें भोले बन अलमस्त धाये ! - भई० २
 जंगल छोडा भस्ती छोडा, किया मसाण निवासा;
 गैया झुते ऐलें चंगे;
 मांग लान दुकडे बाबा शोकसे जिलाये ! - भई० ३

જગમગ જ્યોતિ બહે નૈનસે, કીકા સૂરજ ચંદા;
જોલી જંડા કણુ નહિ ઇંદા,

નિરંજન નિર્ભે સાધો અલખ કહાયે ! - ભઈ૦ ૩
ધરતીકા તો બના સિંહાસન, છત બાદલ તું ફેલા;
મારુત મંદા ચમર હુલાવે,
બૈઠે બાદશાહા રંગ અજખ દિખાવે ! - ભઈ૦ ૪

૧૮૭

(રાગ-અમાજ; તાલ-કહેરવા)

ચલો મોરી આલી ગુરુકી મહેયા !
તૃષ્ણાનીર બહે બીચ ગહરા, પછે તીર પ્રકાશા,
ધગધગ ધૂની જલે અંડા,
નિરંજન નાગા બૈઠે પરો આલી પૈયા^૧ ! ચલો૦ ૧
શ્વાસાકી તો કર લે સાંગડ, કામન કર્યા સમૃદ્ધા,
નેત્ર ફેરકે તર લે તિરખૂદ,
નિરાદિન બાજે નૌખત સૂન લે બધૈયા ! ચલો૦ ૨
યે મદિયાકા આપહિ કહિયા, આપહિ ઈટાં ચૂના,
આપહિ હેવલ આપહિ મૂરત;
પૂજે આપ આપે હેવા ગુરુ શિષ કહૈયા ! ચલો૦ ૩
મૈં મદિયા ગુરુ રહનેવાલા, આપહિ આપ નિહારા;
ખિલકત સારી મેરી કરામત,
ભેદ ખેદ ભૂલી ભાઈ રંગ રમૈયા ! ચલો૦ ૪

૧. હે સખી પગે લાગો ૨. તુંખડાનો તરાપો

(રાગ-તિલક કામોદ; તાલ-કહેરવા)

આન પડા નાથ ! દરપે શરણમેં લીજિયેજુ !! - ધુ
નામ પતિતપાવન સુન તુમરો, આયા દરસ-ભિકારી !
અખ તો નાથ ! હેર ન કીજે;
ખીત ગઈ ઉમરી^૧ સારી, દયા અખ કીજિયેજુ !! - આન૦ ૧
બાલપનોમેં ઝૂદા ખેલા, ખીતી જવાની સારી;
મન માતંગા^૨ કરે તુદ્ધના;
જરા^૩ મૌત-દૂતી આયી, કાલસે ખચાયિયેજુ !! - આન૦ ૨
જ્ઞાન ન સીખા ધ્યાન ન સીખા બના પેટપૂજારી !

તેરી મેરી કર કર ઝૂલા;
કરની ન હેખો સાંઈ, દાસ અપનાયિયેજુ !! - આન૦ ૩
હેખા હેસા હેખા ભેસા,^૪ પાયા કલેશા ખાલી !
અખ તો આર્ત પૂકારું નામા;
દોડ ખોલ ખિડકી સ્વામી, પ્રેમકો નિભાયિયેજુ !! - આન૦ ૪
કૌન કરે બિસ્વાસ ન જો તુમ સુનો ટેરપું હમારી !

તુમરી તુમ જનો ગોવિંદા;
તુમ બિન કોઉ નાહીં, લાજ રંગ રાખિયેજુ !! - આન૦ ૫

(રાગ-કેદાર; તાલ-ત્રિતાલ)

રે મન ! મસ્ત સદા દિલ રહના.

આન પડે સો સહના.., ધુ^૦
કોઈ દિન કંબલ કોઈ દિન અંબર, કલુ દિગંબર સોના;
આત્મનશેરોમેં દેહ ભૂલાકે, સાક્ષી હોકર રહના.- રે મન૦ ૧

૧. ઉમર ૨. હાથી ૩. ઘડપણ ૪. વેષ, ભેખ ૫. ટહેલ

કોઈ દિન વીજુડ મૌજ ઉડાના, કોઈ દિન ^૧ભૂક સહાના;
 કોઈ દિન વાડી કોઈ દિન ગાડી, કલુ મસાણ જગાના. - રે મનો ૨
 કોઈ દિન ખાટ પલંગ સજાના, કોઈ દિન ધૂલ બિછીના;
 કોઈ દિન શાહ બને શાહોં કે, કલુ ફૂરીરા હીના. - રે મનો ૩
 કડુઆ મીઠા સબકા સુનના, મુખ અમૃત બરસાના;
 સમજ દુઃખસુખ નભબાદલ સમ, કંગ સંગ ધૂડાના. - રે મનો ૪

૧૮૪

ઘ્યારે ! ભજ લે રામ દિન રૈના;
 કાહે દ્વિરત અચૈના !

તનકા તંખૂર મનકી માલા, શ્વાસા બીન સુહાના;
 સાંજ સુખેર સુમર લે સાંધ, રહે ન જીના મરના. - ઘ્યારો ૧
 યહિ સુમિરનસે તરે બાલમીકિ, શંકર નારદ દાના; ^૨
 મીરાં નામા^૩ લયે અમર સખ, સાધન સુમિરન માના. - ઘ્યારો ૨
 નામી એક અરુ નામ અનંતા, સચિયિત્સુખમય જાના;
 રામ કૃષણ ગોવિંદ મુરારે ! એહિ ધૂન ગજાના. - ઘ્યારો ૩
 દેહ અવધપુર^૪ આતમ રામા, એહિ દ્વારિકા શયાના;
 નવ દ્વાર પર દશમ બિરાજે, વહાં કિસનકા થાના !! - ઘ્યારો ૪
 ઔર નિકમ્મા જઘડા સારા, ખાલી વળત ગંવાના;
 દ્વૈતાદ્રૈત પરે હો ઘ્યારે, કંગ સંગ ભૂલ જાના !! - ઘ્યારો ૫

૧૮૫

આતમ જન લિયો મૂલ હિ સે;
 આયા અંધેરા કહીંસે ! - ધૂ૦
 દશ્ય ન થા તખ કહુંકા દષ્ટા, સખ કરતૂત મનહિ સે !
 કોરા કાગજ ચિત્ર બિચિત્રા, સખ લીટા^૫ શયાહીસે. - આતમો ૧

૧. ભૂખ ૨. ઉદાર; વિશાલહૃદયી ૩. નામદેવ ૪. અયોધ્યા ૫. લકીર

मनमें मंदिर मनमें भूरत, मन पूजा एक हि से;
 मनमें काब्या मनमें काशी, लेह दूही^१ मन हि से !! - आत्म० २
 उंच नीच सब मनकी करनी, आत्म दूर यहीसे;
 संगविहीना सदा निःसंगा, हिए भास भाव हि से ! - आत्म० ३
 मनवृत्तिका बादल छाया, अंधे नैन वहींसे;
 देव छिपाया दानव आया, कांपे आप नहींसे !! - आत्म० ४
 आंख बंध कर करे तमासा, भूला आप आपही से;
 भूला नैन हुआ सत्संगा, रंग न अहीं-तहीं से ! - आत्म० ५

१८९

(राग-भिश्रदेश; ताल-दाढ़रा)

तनकी सुधी^२ न जिसको, जनकी कहांसे च्यारे ! - धु०
 मिला जे राज तो क्या ? ओया मकान तो क्या ?
 हुआ हैरान तो क्या ? मालूम जिसको च्यारे ? - तनकी० १
 कोइ झूलों उछाले, वा जुतियोंसे मारे;
 निंदा स्तुति सहा ले, बैठे हैं मस्त च्यारे ! - तनकी० २
 जब लौ^३ झुदासे लागी, अंतर दृष्टि जगी;
 दूही समूल भागी, झूट में झुटा निहारे ! - तनकी० ३
 दुनियाकी म्होभत जूठी, सहभत^४ सब दूटी;
 निःसंग लंग^५ धूंटी, पीके पडे हैं च्यारे ! - तनकी० ४
 ना मंदिरोमें जाते, ना मस्जिदों मनाते;
 सुरती में भूर्ति ध्याते, जगडे भिटाके सारे ! - तनकी० ५
 सब पाप पून छोरा, निज रंग सब निहारा;
 कर्तृपना^६ बिसारा, अप भोड़ शोक क्यारे !! - तनकी० ६

१. द्रेत २. भान ३. लगनी ४. सोभत, संग ५. भांग ६. स्वदृप,
 हुसन ७. कर्तृत्व

(રાગ-મિશ્ર કલ્યાણ, ગંગલ; તાલ-કહેરવા)

સુનો પુકારે મજહબ સારે, ખુદા ખુદહીસે જુદા ન ખ્યારા ! - સુનો ૧
 ન થી જહાં અસમાં કહાં થે તારે,
 ન થા કુતુખ વહાં કહાં મિનારે ?
 સખહી તેરે મનકે ઝૂઆરે,
 તૂ આદમ સખસે રહા હૈ ન્યારા ! - સુનો ૨
 નહીં થા મંદર ન મૂરત પૂજા !
 કહાં થા કાણા વો કથ્ર સજદા ?
 ભૂલા કે ખુદકો લડને બૈઠા,
 તૂ આતમ સખમે રહા નિરાલા ! - સુનો ૩
 તૂહિ તો સુના^૨ તૂહિ તો ગહના,^૩
 ઘાટ ખના દ્વિર નામ સુહના.
 ભૂલા જ્યોં સૂરત આ ગઈ મૂરત,
 જાત ભૂલાકે જગત નિકાલા ! - સુનો ૪
 માના જ્યોં દેહ હુઆ સંદેહા,
 ભૂત ભજ ભૂલ ગયા ભગવાના;
 જગ ગઈ વહાં આ ગયા સપના,
 રાજ કહે મૈં જનમભિકારા ! - સુનો ૫
 નહિ થા કુછ તથ તૂહિ થા બાલા,
 તૂહિ હૈ અથ સખ ખુદહીકા જલા;
 ન હોગા કુછ તો ભી તૂ આલા,
 રંગ અરંગ હોગા અકેલા !! - સુનો ૬

૧. પૂજા ૨. સોનું ૩. ઘરેણું.

जहांपे हेयुं वहांपे साहेब वो नंगाचंगा छिपा रहा है ! - धु०
किसीने उसको अंलेमें माना, किसीने मंदर मस्तिष्ठमें जाना;
है ईश्वर ईसका अचूक ठिकाना,

जहां जिसने माना मना रहा है ! - जहांपे० १
न किसने उसको नजरसे हेखा, न किसने उसका किया है लेखा;
हृषीका परदा उठा जो नेका, मैदानमें वो खड़ा रहा है ! - जहांपे० २
किसीको लेलूं किसीको छोड़ुं, कहांपे ढूँढूं किधरको मूँडुं ?
जहांपे हौडुं वहां वो यारु, अनाहि हाजरहजुर रहा है ! - जहांपे० ३
वो पास दूरा वो अंदर १८हारा, गगनमंडलमें वो ऐलनहारा;
अचेतन चेतन वो नूर आला, सदा सभीमें यमक रहा है !
जहांपे० ४

न नाम उसका न इप उसका, सभी उसीके न वो किसीका;
अनंतइपी वो इप एका, बेइप रंगा समा रहा है ! - जहांपे० ५

यलो सभीरी पिया भिलनको, वो नाथ हमको भुला रहा है ! धु०
ये तट गंगा वो तट जमुना, बीचमें गोकुल लुला रहा है;
श्वासाकी भंसी भजभजके, वो नाथ ताना लगा रहा है ! - यलो० १
अगली छोड़ो पिछली छोड़ो, बिचली गलीसे यलो री आली;
नहि अंधेरा नहि उज्जेरा, सुनेरी संध्या सुहा रही है ! - यलो० २
देहकी नैया मन हैया, सूरत सदिया श्रद्धा भैरया;
जल गहुरिया तृष्णा तरैया, वो रामलैया रमा है ! - यलो० ३

काहेको खाते काहेको नाते, कहां लजाते, तैसे हो जाते ?

कुट्ठका परदा हटाके सारा, रंग अडेला जमा रहा है !! - चलो ०४
नींद गँवाई जग हुराई, अभंड आंगे मिला रहा है;
नैनोंका तारा श्याम छधीला, मैतू-पने को भूला रहा है !! - चलो ०५

१८०

(राग-दरभारी; ताल-दाढ़रा)

जे आपको हेघे न उसको दूसरा दिखता कहीं;
जे दूसरा नजरों लरा, ना आतमा दिखता वहीं !! - धु०
है झुर भीतर आपहि, ना हेघ कर डरता रहा;
अंधियारमें; रससी पड़ी डर सांप कह लगता रहा ! - जे० १
है इपमें बेझप वो, अभियां अनुभव की चीन्हें;
उमरी बितावे भातमें, क्या जातका अनुभव उन्हें ! - जे० २
अंधा बिलोके ज्योतको, खड़िरा सूने झनकारको;
सोवे न दिनरैनां कलु, जने न स्वर्ण सुखुमको ! - जे० ३
कपरा कुट्ठका ईंक कर, ईरे दीवाना खावरा;
रोता कलु हँसता कलु, अलमस्त झुद मस्तीभरा ! - जे० ४
आजाए आत्माराम है, आनंदसागर अटपटा;
नुगरा पिछाने क्या उसे ? रंग हेघ वहीं डरा !! - जे० ५

१८१

(राग-सैरवी, गञ्जल)

हुआ क्या ये मुझे सांझ, न मैं जनूं न तूं जनूं !
इटी दिलसे दूर सारी, न मैं जनूं न तूं जनूं !! - धु०
अगर जिंदा न हालुं मैं, मरा येतन लरा भरपूर;
मरे जुते परे बैठा, न मैं जनूं न तूं जनूं ! - हुआ० १

બના આશક બિના માશુક, હકીકી ઠરક્કા દરિયા,
 બિના ખિલકત^१ બના આલિક,^२ ન મૈં જન્મું ન તું જન્મું ! - હુઅા૦૨
 ન હેણું પૂન ના પાપા, કહાં સૈતાન વો આપા ?
 બિના બેટા કહાં બાપા ? ન મૈં જન્મું ન તું જન્મું !! - હુઅા૦૩
 બના માલિક બિના દોલત, બના રાજ બિના રૈયત;
 કરે ખાતાં બિના મૈયત, ન મૈં જન્મું ન તું જન્મું !! - હુઅા૦૪
 વૃથા હૈ ઔર સખ બકના, વૃથા લિખના વૃથા પદના;
 ચૂપાચૂપ મૌજ હૈ લુંટના, અકેલા રંગ યહ જન્મું !! - હુઅા૦૫

૧૯૨

(રાગ-ભીમપિલાસ; તાલ-ન્રિતાલ)

અવધૂતોંકી ગત ન્યારી હૈન; ન્યારી હૈ સખ આલી હૈ ! - હુઅા૦૧
 કોઉ તો ખનઠન ચંગે દિખાવે, વો તો નંગે આલી હૈ ! - અવો ૧
 કોઉકો ગાડી કોઉકો ઘોડા, ઉનકો પૈર સવારી હૈ !! - અવો ૨
 કોઉ તો પૂજત મંદર મૂરત, વો તો સૂરત પૂજરી હૈ !! - અવો ૩
 કોઉકો રામા કોઉકો દામા, વો તો અકામ અપારી હૈ ! - અવો ૪
 ઈતઉિત હૈડે દુનિયા સારી, ઉનકો શાંતિ ભારી હૈ !! - અવો ૫
 આત્મનશેમેં ભસ્ત હી ડોલે, રંગ અસંગ નિહારી હૈ !!! - અવો ૬

૧૯૩

(રાગ-ખમાજ; તાલ-લાવણી)

(હર ભજ હર ભજ હીરા પરખ લે-આ રાહ)

કાહેકો મન સોચ કરત હૈ ? રામભજન કર દિનરાતી (૨);
 બિના ભજન બિરથા જિંદગાની,
 યહ બિનુ કહીં નહીં સુખ પાતી. - હુઅા૦

૧. સૂછિ ૨. સૂછિના કર્તા

किया ईकड़ा धन गल घोटा,^१ आवत तोर^२ न संगाती (२)
 रह ज्वे भंगला भंगलोरी, मारे जम आभर जूती.- काहेको० १
 नाती गोती संगां संबंधी, ये सब चलती के साथी (२)
 अंतकाल कोउ काम न आवे, होवेगा यह तन माती^३ - काहेको० २
 सुअ सुअ करत ढोला सारा, जंगल खस्ती हिनराती; (२)
 बिषयपाशमें जकडा खुरा, चला श्वास जब रह रोती !- काहेको० ३
 गया खालपन खेलझूदमें, जवानी तिरिया^४ संग काटी; (२)
 खूदेपनमें पडा खाट पर, हँसे लोग जब पछताती. - काहेको० ४
 रामलज्जन कर रामलज्जन कर, कहे संत सब उनिजधीती; (२)
 छोड संग भज राम पियारे, हुः अमूल भवकी प्रीति ! क-हेको० ५
 जबलग श्वासा तबलग साधन कर लज्जन गुरुगम पाती; (२)
 उडा हुस जब हाथ धिसेगा, गया रतन क्षिर क्या खाती !- काहेको० ६
 रंग राग सब हो हिनके यह, ठड अंधेरी क्षिर राती; (२)
 उड पकड कर जा मस्तोंका, उडा मौज पा निज ज्योति !!- काहेको० ७

१८४

करनी खीन कथनीकी किमत कौड़ी जन खजरों है (२)
 खिन कथनी करनी कर खें ! उधरे० संत हजरों है.- हु०
 खांचत निशहिन पंडित पोथी, दिल धोतीमें खिगरो है (२)
 मानलोल धूटा ना मनसे, करत खोध परबारो है. - करनी० १
 खलशान मूरोंकी खातां, सुने साधु७ को खिरलो है (२);
 पतिक्रता निज कुथभिलनकी सुनत खात शिशु लोलो है !- करनी० २

१. गणु दधावीने २. तारी ३. माटी ४. खी ५. पोतानो अनुभव
 ६. उद्धार पामेला ७. साधुवृत्तिवाणो; शमदमाहि साधनसंपन्न

ખૂટી બિન રૂપો કથવારો, દેહાધ્યાસ ભારો હૈ ! (૨);
 મ્યાંડુ મીઠી ગાવત મીઠો, ધ્યાવત મૂસા ચારો હૈ ! - કરની ૩
 કર સત્તસંગત સાધન સુમિરન, સાધન બિન અંધારો હૈ (૨);
 રાગક્રૈષ ન ધૂટે તખલુ જાન પેટગુજરો હૈ !! - કરની ૪
 ખ્યાલ ન કર ઓરનકા સાધો, આતમ રંગ એકેલો હૈ (૨);
 ચીનહે સો કહને ના પાવે, દેખત જિયરો^૧ ઠારો હૈ !! - કરની ૫

૧૯૫

કર સત્તસંગ અભીસે ખ્યારે ! નહિ તો આખર રોના હૈ (૨);
 અંતકાલ કોઉ કામ ન આવત, વૃથા જગત રિઝવાના હૈ ! ધૂં
 ખડે ખડે તો ગયે મિલસી, ઉનકા કહાં ઠિકાના હૈ ? (૨)
 કર અખલુસે કુછ તૈયારી, નહીં તો ક્રિર પછતાના હૈ ! - કરો ૧
 પડા રહેગા મહલ ખજના, છોડ નિયા સુત જના હૈ (૨)
 બિલાપિલાકે દેહ બદાયા, વો ભી અગન જલાના હૈ ! - કરો ૨
 બિષય કાંચ દેખત લલચાયા, દૌડત પીછે પડના હૈ (૨)
 મિલે અસલ આતમ હીરા તો, આપ આપન પર હંસના હૈ ! કરો ૩
 માયા મૃગજલ મિથ્યા ભાસે, ઉસે હંસ છુડવાના હૈ (૨)
 કર સેવા સદ્ગુરુકી ખ્યારે, ઉસે રાહ મિલ જતા હૈ ! - કરો ૪
 મરે પોથી સુનવવાવ પંડિત, ખાલી ડૈલ^૨ દિખાના હૈ (૨)
 લગા આપમેં આપહિ ગોતા, આપા^૩ સબ પુલવાના હૈ ! કરો ૫
 અંદર બાહર એકહિ આતમ, રંગ બિરંગા હોતા હૈ (૨)
 તું જગમેં જગ તુઝમેં સાધો, દેખ મૌજ ઉડાના હૈ ! - કરો ૬
 જો જો દિખતા વોહિ બિગડતા નિર્વિકાર દિઘૈયા^૪ હૈ (૨)
 અજર અમર ઈક વો અભિનાસી; રંગ નૈનકો નૈનાં હૈ !! - કરો ૭

૧. બકવાદ ૨. જીવડો ૩. ડોળ; દંલ ૪. અહુંકાર ૫. ગાળી નાંખવાનો,
 નરમ કરવાનો ૬. દેખનાર.

(રાગ-ભીમપિલાસ; તાલ-ત્રિતાલ)

અંદર ગોતા લગાવ, હુનું ખ્યારે ! - ધ્રું

ખાહેર હુંઘત જનમ ગંવાયા, હાથમેં કંછુ નાં આયુ; કંઠેનું નો
 ક્રિક્રિક રૂખ્યત ક્રિક્રિક નિકસત, મગર મૌત ક્રિક આય ! - ખ્યારે ૧
 ઈસ ભવસાગરમેં ઈક બંગલા, તીન ખંખ^૧ દસ દ્વાર; કંઠેનું
 સૂક્ષ્મ દસમ નિત ખંદ રહે વો, ખોલે બિરલા યાર ! - ખ્યારે ૨
 બિના તૈલ વહાં હાઈ જલત હૈ, કોટ સૂરજ ઉજિયાર;
 દિન રૈનાં કલું બૂજત નાઈં, બેઠા વહાં કરતાર ! - ખ્યારે ૩
 અષ્ટ નાયિકા નિરત^૨ કરે વહાં, બાજત નૈપૂર^૩ તાર; કંઠેનું
 કાન ફેર કર સુને સુભાગી, ઘનન તાલ ઘડયાલ ! - ખ્યારે ૪
 પદ્ધત રાહ પકડ કર સીધા, હો પવન પર સ્વાર;
 ઊડે અધર અકાસા પર જો, પાવે ઝટ ગુરુદ્વાર ! - ખ્યારે ૫
 પહોંચતહીમેં હુચા નિરાલા; જનમમરણ નિયાર;
 રંગ ન હેખે બિન પહીયાને બાતનમેં કયા સાર ? - ખ્યારે ૬
 ક્રિક તો ધૂટા ભટક અટકના, મિલા ઉસીમેં ધાર,
 બિંદુ સિંધુમેં જ્યોત જ્યોતમેં, રંગ એક દરસાય !! - ખ્યારે ૭

(રાગ-ભૈરવી; તાલ-ત્રિતાલ)

(નિરંજન પદ તો સાધુ કોઈ પાતા હૈ...એ રાહ)

નિરંજન પદ તો મુખસે ન ખણ્યો જય ! - ધ્રું

નહીં ઉજિયારા નહીં વો કાલા, નૂરહી નૂર અપાર,
 બિન હેખત હિખ પેડ સહજહી, હેખત અંધા યાર ! - નિરંજન ૧

૧. સ્થાન ૨. નૃત્ય, નાચ ૩. ઝાંઝર ૪. ન્યારો, પર

नहीं वो अंदर नहीं वो खालिर, होनों से पर पार;
 अंदर झहार समाये उसमें, वो सब गोलंकार ! - निरंजन० २
 उंचा नीचा सम योखूला ना, नहीं खर्ज आकार;
 निरगुरसिरगुण उसके बांधे, भीन जग जगकिरतार ! - निरंजन० ३
 हेखे सो तो कहन न पावे, कहे न हेख्या सार;
 सबके अंदर सबसे न्यारा; रंग अदृप अधार !! - निरंजन० ४

१८८

तमना^१ हिलमें यही एक सांझ है ! - धु०
 तेरो नामही गावत जउ, ध्याउ इप बिशाल;
 कानोंमें तेरीही चर्चा, और न शब्द बिचार ! - तमना० १
 मुर्दा बनके किरुं जगतमें, सार खराब निहार;
 निर्विकार सदा निःसंगी, डुं न हेखत काल ! ! - तमना० २
 परनिंदामें गूँगा खलिरा, परखी घंटा बाल;
 हाथकटा परधन लेनेमें, भूक दीनदुःखहार !! ! - तमना० ३
 तेरा तुझमेंही भिल जउ, हिखे न कैत असार;
 रंग रंगैया एक कहेया, और न मार्गु दयाल !!! - तमना० ४

१८९

लाखोंमें कोई बिरलो हि ऐसो है ! - धु०
 निरालंभमें करे निवासा, छोड हेह - अद्यास;
 जगत तमासा हेखे उदासा, सदा स्वयं प्रकाश ! - ला० १
 नींद जग बिन अखंड जगे, करे भौतसे कुस्ती;
 आठों पाश^२ न सुपने स्पर्शे, बांधे संयम किस्ती ! - ला० २

१. तीव्र ईर्ष्या, तालावेली २. दया, लज्जा, अय, शोक, निंदा, कुल,
 शील अने जाति अलिमान ए आठ पाश (बंधन) कहेला छे.

१९८

ખેલે આપહિ આપ અકેલા, આત્માનંદ ઉજસ;
 ડાધા દુર્ધિકા રહા ન દિલમેં, નિર્ભય વો અવિનાશ ! - લાઠ ૩
 કરમ ધરમ ન બાંધે ઉસકો, નિર્મલ નિત્ય અસંગ;
 આત્મતૃસ અકામ અહુઃખા, સુખસાગર નિજરંગ ! - લાઠ ૪

૨૦૦

(રાગ-કાંદી; તાલ-દીપચંદ)

(૨૮ રામનામ પલઘલમેં, મિલ જા લૌકી બાદલમેં-એ રાહ)
 મનકો બિન મારે રોસાંઈ ઐસો મિલે ન કબજુ ભાઈ ! - ધ્રુવ
 તન રંગાયા મન ન ધોયા, ધરા ગેરુઆ કપરા;
 માન મિજસ ગયા ન મનસે, આખર જમને પકરા. - મનકો ૧
 ઉપરસે રખક ધ્યાન લગાયા, ચૂન ચૂન મછલી ખાયા;
 પરખી પરધન હટા ન મનસે, કીચડ નાવ ફંસાયા. - મનકો ૨
 કરે કથા અરુ પુરાન બાંધે, લોગ જ્ઞાન બકવાયા;
 કરનીકા તો મિલે ન ઢીલા, આલી પેટ બદાયા ! - મનકો ૩
 બકે યોગ અરુ ભોગ બદાવે, ચેલાચેલી લૂટા;
 અહું-ખત્ત મુખસેહી ઝૂટે, અહુંકાર ના ધૂટા ! - મનકો ૪
 દેહતરંગ ન ઉઠે દિલમેં, હિલે ન આત્મજ્યોતિ;
 મન મારુત મિલ જાય મૂલમેં, ગ્રહે રંગ જમચોટી !! - મનકો ૫

૨૦૧

અખ તો લહર મરનકી આઈ, સાધો કયા જુનેસે નવાઈ !! - ધ્રુવ
 આજ તલક જુયે ન જુયે, ખાયે ખત્તે ભાઈ;
 આશપાસ સખ ટૂટે અખજુ, સુરતા ગોલી ચલાઈ ! - અખ ૧.

ગया બાલપન ગઈ જવાની, બુરા બૂદાપા લાઈ;
 જેશહોરા સબ ઉડ ગયે અખ, નકર નિરાશ છવાઈ ! - અખ૦ ૨
 નાચત હેખા જમરા નંગા, દૂરસે મસ્તી ચલાઈ;
 છોડ આરા તન ભયા ઉદાસા, સુસ્તી ઉસકી ઉડાઈ ! - અખ૦ ૩
 લગી ભૂખે તથ ખાયા દર્દી, શ્વાસા નીર પિલાઈ;
 જગ સ્વાખન નિદ્રા તજ દીની, શાશ્વત શાંતિ મિલાઈ ! - અખ૦ ૪
 માયાકા તો કિયા બિછૌના, સોહું ચદર છાઈ;
 શ્વાસકાસ દબા કર સીધા, નૈનાં ક્રૈત મીચાઈ ! - અખ૦ ૫
 જ્ઞાનજહર આપે પી લીના, જગ ઝંજર ભૂલાઈ !
 ઘનકે મુરદા પેડ ચૌકમેં, રંગ જીવ ઉડ જાઈ ! - અખ૦ ૬

૨૦૨

(રાગ-આશાવરી; તાલ-ત્રિતાલ)

આ ગયા મુકામ અસલી, બાબા ! આ ગયા મુકામ અસલી. ધું
 આવન જવન મિટા અંધેરા, ગયા ઉજેરા^૧ નકલી;
 કરમધરમકા મિટા ભરમ સબ, પૂરી ફરીરી પા લી. - બાબા૦ ૧
 કિકર કિધરકી રહી ન આખર, આતમજ્યોત દિખાઈ;
 જીવ પતંગા રહા ન જુદા, જલ કર શિવતા પાઈ ! - બાબા૦ ૨
 બ્રહ્મનગરમેં કિયા નિવાસા, ચરખે આઠ ચલાઈ;
 ઓહું સોહું તાના બાના નિર્ગુણ શાલ બુનાઈ !! - બાબા૦ ૩
 જીનામરના સુખદુઃખ ભોના,^૨ ગરમીસરદી ભગાઈ;
 પાર પરાકે બૈઠે અખ તો, મુરદા હો કર ભાઈ ! - બાબા૦ ૪
 બિના નૈન સબ દિખે તમાસા, ખિલકત^૩ આખ રમાઈ;
 માયા કુર્તી પૂછ હિલાવે, આપમેં આપ સમાઈ ! - બાબા૦ ૫

૧. અજવાણું ૨. ભોગવવાનું ૩. સૂષિં

नाचरंग होता है हरदम, बाजे कीक भजाई;
 नाचत नाचत थकी गोपियां, जेगनींद छवाई !! - व्याख्या० ६
 दि नरैनांका रहा न भासा, नूरहि नूर नहलाई;
 हेए भिरला रंग-लारका, मुखसे कहा न आई !! - व्याख्या० ७

२०३

(राग-जेगीआ; ताल-दीपचंदी)

(माझा दत्त पाहिला काय-ऐ मराठी राह)

मोहे दत्तदरसकी आस, कोई भिलावो रे ! - ध्रु०

ओढे व्याघांभर कौपीन, कांपे ऊली दयाघन लीन० १
 हाथमें माल त्रिशूल धर दीन०, भक्तउद्धारक जे. - मोहे० १
 जंगल भस्ती ज्ञान समान, ऐढे कभी तो जडे स्मरान०;
 ऐले संग गौवा अरु श्वान, प्रेमसमुद्र जे ! - मोहे० २
 सोहे अंग भबूत सुधौत, पहुने पांव खडावै सुपूत०;
 सिरपे केस जटिल अभधूत, शान पिलावत जे !! - मोहे० ३
 ७५ उन्मत्त पिशाचक भाल, जिसको हेखत कांपे काल;
 माया ममत होत भेहाल, रंग सुमंगल जे !! - मोहे० ४

२०४

मैं तो ऐठा गुरुपृष्ठ पास, चिंता अब काहे ! - ध्रु०
 दत्त ढिंगांभर तारक एक, पतितोऽद्वारक जेगी लेअ;
 चौदों लोक जगावत अलेअ, मोहे मन भायो !! - मैं तो० १
 ज्ञाने तेज न विश्व समाय, ऋषिमुनि सुरक्षितर जश गाय;
 लागे पांव रंक अरु राय, आनंद उर नहायो !! - मैं तो० २
 किनो भन औहुंभर भास, ऐले आपही आपे भास;
 हेए जगलीला उदास, अमृत रस पायो !! - मैं तो० ३

१. पाहुका, २. अति पवित्र.

ખરનન^૧ કર કર થાકે બેદ, રેસરન ચરન શ્વાન ખન લેત;
ભાગે દરસનસે સખ બેદ, રંગ સુદુંગ લયો !! - મૈં તો ૦ ૪

૨૦૫

(રાગ-ભીમપિલાસી; તાલ-ધુમાળી)

(જેના મુખમાં રામનું નામ નથી...એ રાહ)

અખ ખૂખ હુંસો અખ ખૂખ હુંસો, રોતે હો ઈસવિધ કયોં ઘ્યારે !
હુંસતે કે સાથ હુંસે દુનિયા, રોતેકો કૌન બુલાવે રે ! - ધુ૦
જે હોના હૈ સો હોના હૈ, જે ઓના હૈ સો ઓના હૈ;
સખ સૂત્ર પ્રભુકે હાથોં હૈ, દ્વિર ચિંતા કાહે કરો ઘ્યારે ! - અ૦ ૧
ધન માલ અજાના ઢેર લગા; ગર ખાલી ધર કંગાલ હુચા.

જગ માન દિયા અપમાન કિયા, બસ ખુશ રહો હરદમ ઘ્યારે ! - અ૦ ૨
સુત દાર પિતા મિત^૩ ચલતી કે, પડતી મેં સાથ ન કોઉ ચલે;
અસુવન^૪ મોતી કબહૂ ન બને, દ્વિર રોને સેં ફલ કયા ઘ્યારે ! અ૦ ૩
સખ હાલતમેં સખ રંગતમેં, જનમેં બનમેં એકાંતહીમેં;
સમરાગનમેં બેરાગનમેં, આનંદમગન હુલના ઘ્યારે ! - અ૦ ૪
પ્રભુકો જગમેં જગકો પ્રભુમેં, ઈકતાર નિહાર દ્વિરો મનુવા;
દિન સૂરજ રાત શરી તારે, સખ રંગ બિરંગ વહી ઘ્યારે ! - અ૦ ૫

૨૦૬

(રાગ-દેશ; તાલ-દાદરા)

(અખ તો મેરે રામનામ-એ રાહ)

અખ મૈં કહાં જાઉ શરણ છોડ ચરણ તોરે - ૨૫.
ધર દ્વાર કોઉ નાહીં, ભાત બિરાદર નાહીં;
નાતગોત સર્વ તુંહી માઈ બાપ મોરે. - અખ૦ ૧

૧. વર્જન ૨. શરણ ૩. મિત્ર ૪. આંસુ.

नाम सून होइ आयो, पतितपावन मन भायो; - अर्थ १
 सांवरी सूरत^१ हेअ धायो, होउ कर जेरे. - अर्थ ० २
 तू पिया^२ मैं तेरी दुलहन^३ अशरणाशरण मनमोहन;
 लज्जा तोकु भवभंजन, मार तार ओरे ! - अर्थ ० ३
 दिवस रैन^४ चैन नहीं, स्वप्नछबी तूही सही;
 छटक छटक जाय कही ?^५ कुप लौं दिल चोरे ? - अर्थ ० ४
 छोड छांड लोकलाज, मत्त लर्ह मिलनकाजः
 धूल पड़ी जगतताज, दरस पाय तोरे ! - अर्थ ० ५
 कोउ कहे नक्षट लर्ह, लाज माज अटक गर्ह;
 मैं पिया तेरी लर्ह, लेदभाव^६ छोरे ! - अर्थ ० ६
 धूंधट दूर इंक दियो; हाथमें हाथ लीयो;
 रंग इप एक भयो; कोउ कांही खोले !! - अर्थ ० ७

२०७

अर्थ मैं लर्ह मस्त पिया, पकड दस्त तेरो ? - २५.
 चर अचर भूल गर्ह, बन नदी नगर सही;
 नारी नर सर्व तूही, प्राणनाथ मेरो. - अर्थ ० १
 दिवस रैन लेद गयो, काल कर्म एक भयो;
 देश परदेश ट्यो, भूल इप हेरो^७ - अर्थ ० २
 नातगोत छोड दियो, मागनको वेष लियो;
 ताल नृत्य^८ भोर भयो, लाज माज गेरो.^९ - अर्थ ० ३
 स्वप्न जग नींद नहीं, हृष्ट शोक कोउ नहीं;
 भोकतृ भोग्य भोग सही, एक इप मेरो ! - अर्थ ० ४

१. यहेरो, स्वदृप २. प्रियपति ३. सुहागण, प्रिया, स्त्री ४. रात
 ५. ज्यां सुधी ६. छोडी दीधो ७. देव्यु ८. सहवार ९. इंकी दीधां

वेदवेदान्त प भृ, शास्त्र रीभ भूल गृ; १
 २रन पठन अम सही; को गुरु को येरो ? - अध० ५
 पूर्णानंद गगर लियो, पनुघटको पंथ धरो;
 ३ंग १चुनरी ईंक भयो, सोहुं गगन घेरो !! - अध० ६

२०८

(राग-तिलक कामोद; ताल-त्रिताल)

(बन ज हरिदासा हरिदासा - ए राह)

यह धर नहीं तेरा नहीं तेरा; समज समज मन मेरा. - २५.
 २चीटी कहे धर मेरा मेरा, उमुसा कहे धर मेरा;
 ३भटमल कहे धर मेरा मेरा, ई टमिहिका ढेरा. ५ - यह० १
 ४रा बदाया मुंड मुंडाया, कहे मठ मेरा मेरा;
 चेलायाटी १०२४ जमाया, सब अंधेरे घेरा. - यह० २
 तेरा तो क्यों जात अकेला ? कहां सुत बांधव येरा ?
 ६ो दिन जगमें करत खसेरा, आभिर मरघट डेरा ! - यह० ३
 ७चिड़ीया ऐत चुगाया सारा, मर मर कष उडाया;
 दिवस रैन सब ऐल गुमाया, ८ंग अंत पस्ताया ! - यह० ४

२०९

बन ज अवधूता अवधूता, शोकमोहअतीता. - २५.
 कर्ता भर्ता हर्ता साहेब, क्यों भूरभ मन रोता ?
 १०१७हेहुभरोंसा भत रख ध्यारे, क्यों आलसमें सोता ? - बन० १
 पांच तत्त्वका बना पींजरा, भीतर चेतन तोता;
 आप करमसे आप बंधाया, पल रोता पल हँसता. - बन० २

१. संसारासज्जि इपी चूंडी २. कीड़ी ३. उंदर ४. मांकण ५. छालो
 ६. झूँझ ७. चकलां ८. चरी गयां.

दूर हेश हे तेरा च्यारे, क्यों गाइल जग किरता ?
 और इंसला छोड निकम्भा, सांस सांस हर स्मरतां. - खन० ३
 भूत भूतको हे हे च्यारे, कलकी भत कर चिंता;
 रामभरोंसे काज छोड कर, निजननंद रस पीता. - खन० ४
 काम कोध संगत हुर्जनकी, मानामानचर्तीता;
 चोरी चाडी निंदा आरी छोड, मुड़ै भगवंता. - खन० ५
 रआप मारके आतम पाले, खन जा हुक धरका खंदा;
 इंद छोड हे अन्य इकीरा, रंग धूलका धंधा ! - खन० ६

२१०

मनुवा, हरि भजना, हरि भजना, झुक्कपट सब त्यजना. - १.
 क्षणालंगुर यहु देह समज कर, देही मनमें लाना;
 घर घर जाके अलभ जगाना; झुकरू^२ भूत भगाना. - मनुवा० १
 सबसे हिलमिल जगमें रहना, मनका संग छुडाना;
 'मैं-मेरा' यहु द्वैत भुलाना, अद्वैतातम ध्याना. - मनुवा० २
 चंदन सम निज काय जलाना, जगमें सुरंध ईलाना;
 शीतल वयनामृतधारासे, हुःभियन हुःअ मिटाना. - मनुवा० ३
 मर के अमृत होना सांई, जुवत् समाधि लेना;
 अनहुद बंसी भधुर भजना, अनलहुक्क मुख गाना ! - मनुवा० ४
 अहुं जलाके भसमी धरना, जमधर अंडग लगाना !
 त्रिगुणलेद त्रिशूल पकडके रंगागमन^५ मिटाना !! - मनुवा० ५

१. भगवान तरक्ष पाणी वण २. अहुकार ३. आत्मा ४. परमात्माना
 अनिर्देश्य स्वदृपनो खोध करवो ५. नास्तिकता; ईश्वर विषे अवणा
 ग्यालो ६. आवागमन.

૨૧૧

બન જ દિવાના દિવાના, અસલ ફરી ખાના. - ટેક.
 ઝંઝટ ફુનિયા છોડ ઠગારી, કર ^૧ખીયાંખાં થાના;
 કંથા કૌપીન જોલી ઝડા સૂટ,^૨ હિંબર^૩ ધ્યાના. - ખન૦ ૧
 ઓર કેદ કણુ કામ ન આવે, જ્ઞાનધતુરા ખાના;
^૪ શૌકશરાબે પીકર સાધો, સાંસ સાંસ હર ગાના. - ખન૦ ૨
 સખસે હાં હાં કરના સાધો, કર અપને મન ભાના;
 ચંદા સૂરજ તાલ બજા કર, જોગન નાચ નચાના. - ખન૦ ૩
 કર્મ ^૫કિતાખાં કીચડ સાધો, કાંચન રામ સુહાના;
 હાર ગલેમેં ખોજત ખનમેં, કયાં મૂરખ ક્યા સ્યાના! - ખન૦ ૪
 કયોં રોના કહાં જાના ફક્કડ, કયા લેના કયા હેના?
^૬ મુડ અસલ ઘર અલખ જગાના, આવાગમન મિટાના! - ખન૦ ૫
 રંગ બિરંગી લોગ ^૭જહાં કે, કાહે કોઉકો કહુના?
 શૂન્ય સમજ કર મસ્ત નશેમેં, સાક્ષી હોકર રહેના! - ખન૦ ૬

૨૧૨

જો ચાહે સો કહેના, ખ્યારે, જો ચાહે સો કહેના. - ૨૬.
 ના મૈં નહાતા ના મૈં ધોતા, ના મૈં તિલક લગાતા;
 ના પઢતા ના જપતા સાધો, સ્વેર મૌજ મેં દ્વિરતા! - ખ્યારે૦ ૧
 કાલી કંબલ ભગવી ચાદર, જોલી શ્વેત ટિગાતા;
 પંથ ભેખકી ખાત ન જાનું, નિઝાનંદમેં રહેતા! - ખ્યારે૦ ૨

૧. જંગલ ૨. ફેંકી દઈને ૩. નિરાવરણ ૪. નિરંજન ૫. ઈશ્વરી આનંદનો શરાખ ૬. વળવું ૭. ફુનિયાના.

नितनित नूतन भोग भोग के १ खळयारी कहेलाता;
 नारीनरके वस्त्र^२ झीचके, दिव्य उत्तु हिखलाता ! - खारे० ३
 मुडदा जमका कबर ४ दुईसे, काठ छातीपे चढता;
 जंगल वस्ती दोनुं छोडके, ज्ञे मरघट सोता ! - खारे० ४
 ईश्क हुकीकी पीके खारे, घोर अधोरी बनता;
 आभ झुटीकी हिलपे चोणी, सोहुं शंभ वजता ! - खारे० ५
 कोइ हिन बम्मन होके क्रिता, बेदब्यन सुनवाता;
 दाढीमूछ मुडके कोइ हिन, सुध संन्यासी भाता ! - खारे० ६
 अनलहुक्क अहालेक निरंजन, कोइ हिन बंधगी गाता;
 इतेह गुरुकी रंग रंगके, आतम इप दिखाता ! - खारे० ७
 सबसे न्यारा सबमें खारा, एक अनेक भगाता;
 आभर जुवशिवको पीके, निरालंभमें सोता ! - खारे० ८

२१३

जुवन को हिनका दो हिनका, नहीं भरोंसा जमका. - १५.
 सांस सांस सुमर ले ५ सांई, चढ ले धाट अगमका;
 गुरुगम भारग स्लेज साध ले, सुन ले धंट निगमका. - जुवन० १
 धन जन दारा अरु परिवारा, साथ न को परघरका;
 कुरम धरम हो संग चलेंगे, मत भावरू९ रभ तनका. - जुवन० २

१. औपाधिक दृष्टिये अंतःकरणानी अनेकविध वृत्तियोऽपी खीओ साथे नाना प्रकारना ऐल ऐलवा छतां, आत्माना निरुपाधिक अभंड खळलावमां सात्त्विक दृष्टिये जराए विकार के लंग थतो नथी, तेथी अने नित्य खळयारी (खळमां इन्नार) कह्यो छे. २. वासनाओ इपी आवरण ३. स्वइप ४. द्रैत प. स्वामी; जगतनो प्रभु, परमात्मा ५. विश्वास

ઈંગલા પિંગલા સુખમણ સંગમ, સ્થાન ત્રિવેણી ઘટકા;
 બંકનાલ સો પ્રજવૃન્દાવન, ધોલે મેલ સખ મનકા. - જીવન૦ ૩
 સંકલપ વિકલપ દોનું બીચમે, અલખ ધામ નિર્ગુણકા;
 નેત્ર ફેર કે રંગ હેખ લે, વૃથા વાઢ તીન ગુણકા. - જીવન૦ ૪
 શૂન્યસમુંદર સુરતનાવસે, ધ્યાન ધરે જખ ધૂવકા;
 સાતો પાર પણ જખ પંથા, લગે પાર ભવજલકા. - જીવન૦ ૫
 અટપટ હેશ અતિશો સાધો, બજે અનાહ ડંકા;
 સદ્ગુરુશરણ બિના નવ જાને, હો રાજ હો રકા. - જીવન૦ ૬
 જ્યોં કા ત્યોં સખ સભર ભરા હૈ, આદિ અંત નહીં જકા;
 દેખનહારા સુધ બુધ ભૂલે, રંગ કહે કો તાકા ? - જીવન૦ ૭

૨૧૪

(રાગ-તાલ-દીપચંદી)

અક્કલસે ખુદાકો પહેચાનો રે !
 વહ નહીં અક્કલકા બંદા ! અક્કલમંદ છોડો ઝંદા !
 શ્રદ્ધાસે ખુદાકો પહેચાનો રે !
 મુરશીદ કે સખુન બિચારો રે !! - ધુવી૦
 ઘટ ઘટ જો બોલે હંસા, સોહું શાસા ખોજો દાસા;
 આતમકાસી મુખ તેમોડો રે !
 રામ રહીમ દોનું નેરે રે !! - અક્કલસે૦ ૧
 ચંદા સૂરજ દોનું હંડા, મંથા બના મેરંડા;
 મુક્તાનંદ મખખન ધોળો રે !
 પકડ દસ્ત મસ્ત ડોલો રે ! - અક્કલસે૦ ૨

૧. પાર જય ૨. વચન ૩. ફેરવો ૪. પાસે

੧. ਤਸਖੀਹ ਮਾਲਾ ਆਂਦ ਛਾਲਾ, ੨. ਛੋਡ ਜਲਾ ਫੈਰੇ ਕਾਲਾ; ੩

ਮਨ ਜ ਭੋਲਾ ਬਾਲਾ ਕਾਲਾ ਰੇ !

ਸਖੇ ਨਿਆਰਾ ਸਖਕੋ ਪਾਰਾਰੇ !! - ਅਕਲਸੇ ੦ ੩
ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੋਤਾ ਮਾਰ, ਨੈਨ ਠਾਰ ਪੀਥੁਂ ਭਾਪ;

ਲਾਲ ਰੰਗ ਰਤਨ ਫੇਖੋ ਰੇ

ਔਰ ਕਾਂਚ ਬਿਖਧ ਛੋਡੋ ਰੇ !! - ਅਕਲਸੇ ੦ ੪

੨੧੫

ਏ ਸੁਖਕੇਵੁਂ ?

(ਰਾਗ-ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੁਡੇ; ਤਾਲ-ਕਹੇਰਵਾ)

ਸੁਖ ਥਧੁਂ, ਕੁਖ ਗਧੁਂ; ਕੇਵੁਂ ? ਮਨ ਨ ਜਾਣੇ !

ਵਾਣੀ ਉਚਾਰੇ ਸ਼ੀ ਰੀਤੇ ਏ ? - ੨੫.

ਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਵਾਧਿ ਨ ਤਧਾਂਝੀ;

ਭੂਤ ਫੈਵ ਆਧਯਾਤਮਿਕ ਨਾਹੀਂ;

ਪ੍ਰਮੁਦ ਪ੍ਰਮੋਦ ਆਨੰਦ ਸਦਾ ਹੀ ! - ਸੁਖ੦ ੧

ਜਗਰਤ ਸੁਸਿਰੀ ਸਵਾਨ ਨ ਤਧਾਂਝੀ;

ਵਿਖ ਪ੍ਰਾਣ ਤੈਜਸ, ਨ ਹਿਆਈ;

ਏਕ ਨੂਰ ਸਖ ਰੋਮ ਰੁਲਾਈ ! - ਸੁਖ੦ ੨

ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੰਘਾ ਨਵ ਤਧਾਂਝੀ;

ਸ਼ੀਤ ਉ਷ਾ ਵਰ्षਾ ਨ ਹਿਆਈ;

ਪ੍ਰੇਮਜਲਕ ਧਕ ਸਖ ਜਗ ਧਾਈ ! - ਸੁਖ੦ ੩

੧. ਜਪਮਾਣਾ ੨. ਮੂਗਚਰਮ ੩. ਕਾਣ, ਮੂਤ੍ਯੁ ੪. ਕਲੋ, ਨਿਰੋਧ ੫. ਵਸਤੁਨਾ
ਸਮਰਣਮਾਨਥੀ ਜੇ ਸੁਖ ਥਾਵ ਤੇ ਮੁਦ, ਦਰਨਥੀ ਜੇ ਸੁਖ ਥਾਵ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ,
ਅਨੇ ਉਪਲੋਗਥੀ ਜੇ ਸੁਖ ਥਾਵ ਤੇ ਆਨੰਦ ੬. ਊਂਧ ੭. ਜਗਦਵਸਥਾਨੋ
ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੁਵ ਤੇ ਵਿਖ, ਸਵਾਨਵਸਥਾਨੋ ਤੇ ਤੈਜਸ ਅਨੇ ਸੁਖਸਾਵਸਥਾਨੋ
ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ.

સૂરજ ચંદા તારક નાહીં, અગન દીપ બિજલી નવ કાંઈ;

એક અગોચર^૧ નૂર દિખાઈ ! - સુખ૦ ૪
શાનુ મિત્ર મધ્યમ નવ ત્યાંહી, આપ પરાયો લેદ સમાઈ;

એક અલખ જબ નજરો આઈ ! - સુખ૦ ૫
સ્વી પુરુષ નપુંસક નાહીં, નામ રૂપ કછુ કામ ન આઈ;

એક અનામી સબ જગ ભાઈ ! - સુખ૦ ૬
હિંદુ મુસલમીન પારસી નાહીં, બમ્મન ખત્રી શૂદર નાહીં;

સબ ૨૪ રસિયું અંતર બાહી ! - સુખ૦ ૭
રામ રાવળા જુદ્ધ ન ત્યાંહી; કૃષણકંસનું નામ ન કયાંઈ;

ખદ્ક રંગ સબ ત્રીશ^૨ રુલાઈ ? - સુખ૦ ૮
હદ બેહદ કછુ હેખ ન આઈ, શાન્તિ શોર કછુ કાન ન આઈ;

મૂર્ક ગાન યક સબ જગ ગાઈ ! - સુખ૦ ૯
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ ન ત્યાંહી, જન્મમૃત્યુની ધાક ન કયાંઈ;

*અનલહુક્ક યક બાંગ સુનાઈ ! - સુખ૦ ૧૦
રંગ કૃપા સહિગુરુ ખલિહારી; હાડ ચામ સબ ઉન પર વારી;

ઐસી ભર્ઠ કછુ કહી ન જઈ ! - સુખ૦ ૧૧

૨૧૭

હમો ચંગા હમો ચંગા, ખુદાના નામ પર નંગા !

વહે દિલ પ્રેમની ગંગા, અગર નહાયા ન વા તો શું ? ૧

ન પોતાનું કશું રાખ્યું, અહું ચિદ્વતલિમાં નાખ્યું !

સુધામૃત શૂન્યનું ચાખ્યું, અગર પ્રદીપું ન વા તો શું ? ૨

૧. ઈદ્રિયોનો અવિષય ૨. પરમેશ્વર ૩. ત્રણે લોકના ઈશ પરમાત્મા

૪. અહું ખ્રાસ્તિ-હું ખ્રલ છું. ૫. દાન આખ્યું.

રખડવાની ન ઉર ઉર્મિ, સભી ગોપાલકી ભૂમિ !
 જહાં દેખો તિહાં સ્વામી ! કરી યાત્રા ન વા તો શું ? ૩
 જઈ બેઠા પ્રભુ પાસે, સદા સંતૃપ્ત ઉપવાસે !
 બુલુક્ષા^૧ ના દહે વાંસે ! રખ્યા રોજી ન વા તો શું ? ૪
 શાખદ - સૂરતા સહજ સાધી, નિરાલંબે નજર બાંધી !
 વરી સ્વાનંદ-શાહજાહી ! ગ્રહી માળા ન વા તો શું ? ૫
 સહજ સાધન સુલભ છોડી, ન ભર રંગે વૃથા ઢોડી !
 કરી લય વૃત્તિ રે ' પોઢી ! પદ્ધ્યો પોથાં ન વા તો શું ? ૬

૨૧૭

રામ કહો કે શ્યામ, સઘણે એક જ એ ભગવાન;
 ઈશ્વર અદ્વાહ નામ, સઘણે એક જ એ ભગવાન. - ૧૯.
 ત્વારિ કહો કે 'વોટર ખોલો, 'આખ કહો કે 'એકવા યારો !
 વસ્તુ એક બહુ નામ, અનુભવ સંતો શાસ્ત્ર પ્રમાણ ! - રામ૦ ૧
 ધાર ધણોરા માટી એક, આદિ અંત મધ્યે એ પેખ !
 એક અનેકે 'ધામ, સમજો સમજો ચતુર સુજાણ. - રામ૦ ૨
 વસ્તુ નામથી ના પલટાયે, અન્ય વદો અમૃત વિખ નહોયે;
 ઝઘડા વ્યર્થ તમામ મૂકો ગોર્જારો અલિમાન ! - રામ૦ ૩
 ગળપણ સાકર એક જ જાણો, નિરાકાર સાકાર પ્રમાણો;
 રંગ અર્દ્ધપ અનામ, સચ્ચિતસુખમય એ રહમાન^૮ ! - રામ૦ ૪

૧. વિષયોપભોગની ઈચ્છા, વાસના ૨. પાછળથી, અણાદેખી, ગુસ રીતે ૩. (સંસ્કૃત) પાણી ૪. (અંગ્રેજી) પાણી ૫. (ફારસી) પાણી ૬. (ગ્રીક) પાણી ૭. તેજ ૮. દ્યાળુ ભગવાન.

દેહ તે ડાકોર, આત્મા શ્રીરણાઠોડ ।
 ધર્મે મતિ સ્થિર, ગોમતી એ ॥ ઊં ॥
ખોડાણો અનલ્ય, મન નિઃસંકલ્ય ।
 સમાધિ સકલ્ય, ગંગાબાઈ ॥ શ્રી ॥
સત્કર્મને કુંડે, તુલસીમાંજર ।
 જ્ઞાનનિષ્ટકુર, ભક્તિપુષ્ટ ॥ હી ॥
સ્વર્ણવાળી દાન, સર્વસમર્પણ ।
 અન્યવિસ્મરણ, નિરાદિન ॥ કલી ॥
શાસે શાસે સ્વાત્મ-સ્મરણ નિષ્કામ ।
 સેવા હરિનામ, સંતસંગ ॥ બલૌ ॥
ક્રારકી પરોક્ષ, ડાકોર પ્રત્યક્ષ ।
 શરત્પૂર્ણપક્ષ, રંગ દિવ્ય ॥ દ્રાં ॥

૨૧૮

એવો દિ હેખાડ, નહાલા ! એવો દિ હેખાડ !!
 હેખું તારું રૂપ બધે, એવો દિ હેખાડ !! - ૨૫.
 ભૂલાવી હું-મારું હું ને તારામાં દૂખાડ;
 નહાલા, તારામાં દૂખાડ !
 તું-તારામાં ભેદ ન હેખું, એવો દિ હેખાડ !! - એવો ૦ ૧
 જુગજૂનાં બંધ નૈનાં, કાંઈ તો સૂક્ખાડ !
 નહાલા, કાંઈ તો સૂક્ખાડ !
 અંદર ઘણારી તુંને હેખું, એવો દિ હેખાડ !! - એવો ૦ ૨
 આચ્યું તેં તારાને આપી, રાચું મન મોજાર;
 નહાલા, રાચું મન મોજાર !
 શેષે પૂર્ણતા પિછાનું, એવો દિ હેખાડ !! - એવો ૦ ૩

ધાર્યું તે થાવાનું મારી વ્યર્થ કાં પછાડ ?

વહાલા, વ્યર્થ કાં પછાડ ?

તારે શરણે થાઉં નચિંત, એવો દિ હેખાડ !! - એવો ૦ ૪

ઝપડપે તું અડપી રંગ એ નિર્ધાર ! વહાલા, રંગ એ નિર્ધાર !

ગોત્યું જડે ન હું કયાંયે, એવો દિ હેખાડ !! - એવો ૦ ૫

૨૨૦

(રાગ-મિશ્ર પિલુ; તાલ-કહેરવા) (ગજલની રાહમાં ગવારો)
તોડી દિવાલો મહેલની, બેઠા જઈ મેદાનમાં;
ઉપર કડાડે આસ તૂંકું, તેથી તમારું શું ગયું ? - ૨૫.
ફાડી દુશાલા ભરજરી, શતખંડ કંથા શિર ધરી;
ઉભા દિગંબર ચોકમાં, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૧
દિનરાત મિજલસમાં ગઈ, મિષાન સેવ્યાં પ્રીતથી;
ભૂખે કડાકા જો કીધા, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૨
પીયુષ પીધું સ્વર્ણમાં, વારિ મળ્યું ના જગરે;
કાતીલ હલાહલ ગટગટાવ્યું, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૩
કસ્તૂરી છોડી રૂક્ષદે, રંગી રતનું ઉમંગથી;
ધૂળી ઉડાડી મોજથી, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૪
અક્કલ ગઈ આસમાનમાં, યારો ! સતાવો કાં મુને ?
પાગલ ભલે પાગલ રહ્યો, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૫
જે કર્યું તે ભોગવ્યું, જો શેષ ભોગવવું રહ્યું;
નિઃશેષ સંચિત લય થયું, તેથી તમારું શું ગયું ? - તોડી૦ ૬
જો હું કરું હું ભોગવું, ના મેં કર્યું મેં ભોગવ્યું;
બસ રંગ કોનું શું ગયું ? જેનું જઈ તેને મળ્યું !! - તોડી૦ ૭